

ΤΟ ΠΟΝΤΙΑΚΟ

ΘΕΑΤΡΟ - ΤΕΧΝΗ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΖΩΗ

4

(‘Απ’ τὸ λεύκωμα ὁ «Ἑλληνικὸς
Πόντος». Σχέδιο Χ. Δημάρχου).

Τιμὴ Δρχ. 2.500

ΤΟ ΠΟΝΤΙΑΚΟ

ΘΕΑΤΡΟ - ΤΕΧΝΗ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΖΩΗ

4

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Πολλοί φίλοι μας και φίλοι του περιοδικού μας παρακάλεσαν και προφορικά και γραπτά να τους πληροφορήσουμε τί διαφορά υπάρχει μεταξύ της εϋγοντικής Έστιας του αγαπητού και σταθερού θεατρικού μας συγγραφέα Φιλ. Κτενίδη και του δικού μας περιοδικού. Διαφορά φυσικά όχι έμμεση, έμφανιστική, έκτυπώσεως, καλλιτεχνίας κλπ., αλλά ουσιαστική και φυσική.

Αν και πολλές φορές μας δόθηκε ευκαιρία να διατυπώσουμε τον σκοπό της εκδόσεώς μας, όπως στο 1 τεύχος και μετέπειτα, κρίνουμε σκόπιμα να επανέλθουμε στα ίδια:

Το περιοδικό μας έχει τον πόθο να εκφράσει τη σύγχρονη ποντιακή ζωή στα γράμματα, στις τέχνες, την κοινωνική και κοινωφελή ποντιακή δραστηριότητα σ' όλα τα επίπεδα. Να δώσει το βαθμό της συμμετοχής του ποντιακού στοιχείου στην ανάπτυξη της χώρας μας, της Ελλάδος, και στην αν γίνει πνευματική και εκπολιτιστική ανσυγκρότησή της. Το περιοδικό μας θέλει να παρουσιάσει το ΣΗΜΕΡΑ, το ΠΑΡΟΝ, κατά το μέτρο των δυνάμεών του. Θέλει να δείξει: τί κάνουν σήμερα οι Πόντιοι.

Δεν είναι λογογραφικό περιοδικό, όπως είναι ή εϋγοντική Έστια, και ούτε υπεισέρχεται στον τομέα της, δηλ. δεν εξετάζει το ΧΘΕΙ, τα προηγμένα.

Από μέρους μας όχι μόνο ανταγωνισμός δεν υπάρχει προς την εξαιρετική και πατριωτική προσπάθεια του κ. Φ. Κτενίδη, αλλά, ενίσχυση. Τα δυο περιοδικά είναι απαραίτητα γιατί συμπληρώνουν το ένα το άλλο και γιατί υπηρετούν μία ιδέα, την ποντιακή ιδέα.

Κι' αυτό κάθε καλόπιστος το διαπιστώνει.

Με τις εξηγήσεις αυτές νομίζουμε ότι διατυπώσαμε με σαφήνεια τους σκοπούς του περιοδικού και δεν φανταζόμαστε να υπάρχει στο εξής αμφιβολία.

ΕΥΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ

Το ενδιαφέρον πολλών πατριωτών μας Ποντίων δεν περιορίζεται να εγγραφούν οι ίδιοι συνδρομητές, αλλά με μεγάλο ενθουσιασμό εγγράφουν και άλλους.

—Ο κ. ΣΩΚΡ. ΧΑΡΩΝΙΔΗΣ, πολιτευτής Πειραιώς και υποψήφιος δήμαρχος Κερατσινίου μας ενέγραψε πολλούς συνδρομητές.

—Ο κ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ, δημοσιογράφος απ' τις Χέρρες, μας έγραψε σε διάστημα ενός μηνός 30 συνδρομητές και συνεχίζει να εγγράφει κι' άλλους.

—Ο κ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, απ' την Ξάνθη, μας έστειλε έναν κατάλογο συνδρομητών και μας γράφει ότι ετοιμάζει κι' άλλον.

—Ο κ. Α. ΧΑΛΥΒΟΠΟΥΛΟΣ, απ' τη Νίκαια Πειραιώς, μ' ένα ενθουσιαστικό γράμμα του, μας έστειλε ονόματα συνδρομητών. «Όλος χαρά, μας γράφει, διαλαλώ παντού όπου κι' αν βρίσκομαι το «εϋγονικό»... Εύχομαι πρόοδο και σταθερότητα στον αναληφθέντα αγώνα».

—Ο κ. ΚΟΣΜΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, προϊστάμενος του Καπνικού Ίνστιτούτου Κατερίνης, μας γράφει: «Έχτικα με το περιοδικό σας και την κυκλοφορία που, σ'ας γράφω ότι και τα δυο είναι πετυχημένα. Όλοι όσοι το διάβασαν, έμειναν κατενθουσιασμένοι. Δαπανέντε τεύχη πήρα απ' τον κ. Α. Τηγανά και τα διέθεσα άμέσως...».

—Ο κ. ΚΑΛΤΣΙΔΗΣ, απ' τη Δράμα, μας γράφει: «Τα περιοδικά τα πήρα και σ'ας εύχαριστώ. Τα διέθεσα όλα...».

—Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ απ' το 2ο τεύχος διέθεσε 160 μόνο μέσα στην πόλη.

—Ο κ. Χ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΗΣ, απ' την Αξιούπολη Κιλκίς, διαθέτει από κάθε έκδοση 20 τεύχη.

—Απ' την περιοχή Αθήνας - Πειραιά πρώτη έρχεται στην έγγραφη συνδρομητών η ΝΙΚΑΙΑ. Και απ' τους ατομικούς πωλητές ο αγαπητός καλλιτέχνης κ. Ν. ΣΠΑΝΙΔΗΣ.

—Στην εύγενική αυτή άμικλα για τη διάδοση του περιοδικού και την έγγραφη συνδρομητών έρχεται... τελευταία ή Βέρροια.

—Εύχαριστούμε όλους τους γνωστούς και άγνωστους φίλους του περιοδικού και τους υποσχόμαθα ότι η αύξηση της κυκλοφορίας θα μας δώσει την δυνατότητα να αυξήσουμε και τις σελίδες του περιοδικού και να το πλουτίσουμε καλλιτεχνικά.

Τ Ο Π Ο Ν Τ Ι Α Κ Ο

ΘΕΑΤΡΟ • ΤΕΧΝΗ • ΓΡΑΜΜΑΤΑ • ΖΩΗ

ΕΚΔΟΣΗ Ν. ΚΑΠΝΑ - Γ. ΛΑΜΨΙΔΗ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ: Θ. ΚΡΙΕΖΗ • ΣΚΙΤΣΑ: Χ. ΔΗΜΑΡΧΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΟΪΡΑΝΗΣ 156 - ΚΑΛΛΙΘΕΑ - ΑΘΗΝΑΙ

ΕΤΟΣ Α' • ΤΕΥΧΟΣ 4 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1950 • ΤΙΜΗ ΔΡ. 2500

Συνδρομαί: Έτησίαι 30.000 — Έξάμηνος 15.000

ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

ΕΝΑ χρόνο τώρα καὶ πλέον εἶχε ἐμφανισθῇ δειλὰ καὶ διακριτικὰ εἰς τὸ προσκήνιο τῆς ζωῆς ὁ Θεατρικὸς Ὀμίλος Ἀθηνῶν. Δειλὰ διότι ἔξερε πόσο δύσκολα στηρίζονται στὸν τόπο μας οἱ συλλογικὲς προσπάθειες ὅταν λείπει ὁ σπουδαιότερος παράγων, ὁ οἰκονομικός. Διακριτικὰ, διότι ἔξερε ἐπίσης πόσο ἡ κριτικὴ εἶναι πάντα αὐστηρή, γιατί ποτέ της δὲν μπορεῖ νὰ δῇ τὸ βάθος καὶ νὰ ἀντιζυγίσῃ τοὺς κόπους, τὶς ἀγωνίες, τὶς τεράστιες ἀνάγκες, τὶς ψυχικὲς λαχτάρεις μὲ τ' ἀποτελέσματα. Ὡστόσο, ὠργανωμένος τυπικὰ κ' ἀνοργάνωτος στὴν οὐσίᾳ δὲν ἄφησε νὰ σβῇ ἡ ἰδέα τοῦ Ποντιακοῦ θεάτρου μέσα στὶς ὀργανικὲς ἀδυναμίες του. Ἰσως διότι στηρίχθηκε ἐκατὸ τοῖς ἔκατὸ στὴν ἀκατάβλητη ψυχικὴ δύναμη τῶν καλλιτεχνικῶν του στελεχῶν.

Ἡ ἱστορία του ἕως τώρα ἦτανε φτωχὴ καὶ μικρὴ σὲ ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ ἦταν καὶ μεγάλη μαζί, γιατί ὑπόρεσε μιὰν ἀτομικὴ προσπάθεια—στηριγμένη στὴν Ἀθήνα στοὺς ὤμους τοῦ Νίκου Σπανίδη καὶ τῶν ἀξίων συνεργατῶν του—νὰ τὴν ντύσῃ μὲ τὸν μανδύα τῆς συλλογικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἐργασίας.

Μὰ σήμερα μπορεῖ νὰ χαρῇ. Νὰ χαρῇ τὴ χαρὰ ἐκείνου ποὺ βλέπει τὸ ἔργο του νὰ στήνεται ὀρθίον, στερεόν, δημιουργικόν, ἐκείνου ποὺ βλέπει νὰ ξεδιπλώνονται τὰ διπλωμένα φτερά, ἐκείνου ποὺ βλέπει ἐμπρός του τὸν ὀρίζοντα ἀνοιχτό γιὰ νέες δημιουργίες.

Ποιὰ εἶναι ἡ πηγὴ αὐτῆς τῆς χαρᾶς, ποὺ φέρνει μπρὸς στὰ μάτια τὸ ὄνειρο πραγματοποιημένο;

Εἶναι ἡ θέληση μερικῶν ἐκλεκτῶν

φίλων τοῦ Ποντιακοῦ θεάτρου, ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτῶν μαζί Ποντίων, ποὺ σὲ μιὰ τελευταία συνάντησιν ἔβαλαν τὰ θεμέλια τῆς νέας περιόδου τοῦ Ποντιακοῦ θεάτρου ἐπάνω στὰ φυσικὰ του πλαίσια, στὰ οἰκονομικά, μιὰ ποὺ ἡ καλλιτεχνικὴ του ὑπόστασις ἔχει ἤδη ζωὴ πολλῶν χρόνων καὶ δεῖχνει ἀδρά σημάδια ἐξελίξεως.

Ἡ νέα αὐτὴ περίοδος θὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ διπλὴ ἐνέργεια. Ἐνέργεια νὰ εὑρεθοῦν οἱ ἀπαιτούμενοι οἰκονομικοὶ πόροι γιὰ τὴ σταθερὴ μελλοντικὴ πορεία του—οἱ πρῶτοι πόροι γιὰ τὸ πρῶτο ξεκίνημα εἶναι ἤδη στὸ δρόμο τῆς πραγματοποιήσεώς των—κ' ἐνέργεια νὰ ὀργανωθῇ καλλιτεχνικὰ ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ἔχῃ ἀπὸδοσις ἀξιόλογη στὸ θεατρικόν, στὸ μουσικόν, στὸ χορευτικόν τομέα.

Ἡ νέα διοίκηση—ποὺ θὰ διαδεχθῇ τὴν προσωρινὴ ἐπιτροπὴ—ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ νέα ἐπίλεκτα μέλη τῆς ποντιακῆς κοινωνίας τὰ ὁποῖα θὰ πλαισιώσουν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ὀμίλου καὶ θὰ θέσουν στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς ἰδέας ποὺ ἀντιπροσωπεύει, τὸ ἐνδιαφέρον τους.

Ἡ ἀπόκτησις στέγης καὶ βεστιάριου θ' ἀποτελέσῃ ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μελήματα. Αὐτὰ ὑπῆρξαν δυὸ ἀπὸ τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια ποὺ ἐτυράνησαν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ὀμίλου. Καὶ εὐτυχῶς θὰ ἐκλείψουν ἀπὸ τὰ πρῶτα.

Ἡ χαρὰ τὴν ὁποῖαν δοκιμάζει τὸ περιοδικόν μας εἶναι μεγάλη. Γιατί πιστεύει ὅτι καὶ αὐτὸ μέ τις μικρὲς του δυνάμεις ὑπῆρξε ἓνας ὄχι ἀσημαντὸς συντελεστὴς τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς σημασίας τοῦ Ποντιακοῦ θεάτρου.

ΠΟΝΤΙΑΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

ΤΟ «Βιβλιογραφικό σημείωμα για το Ποντιακό θέατρο» του φίλου συνεργάτη μας κ. Ι. Παμπούκη έδωσε άφορμή σ' έναν άλλον έκλεκτο Πόντιο λογοτέχνη, τον κ. Σταύρο Κανονίδη, ν' ανατρέξει στα παλιά και νά επιστρατεύσει μερικά συμπληρωματικά στοιχεία, διαφωτιστικά της Ιστορίας του Ποντιακού θεάτρου και των ολίγων έργων του.

Πιστεύουμε πώς το παράδειγμά του θα βρή τους μιμητές του. Ό,τι σχετικά άγνοημένα στοιχεία υπάρχουν ανάγκη είναι νά συλλεγούν από όσους έχουν την πίστη ότι τίποτε δέν πρέπει νά πάη χαμένο από την πνευματική κίνηση του τόπου μας που υπήρξε ένα από τα πιο προκεχωρημένα φυλάκια του Έλληνικού πνεύματος στις άπομεμακρυσμένες χώρες της Ασίας.

ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕ και πάλι: Το «Ποντιακό» αντιπροσωπεύει όχι μόνο τη ζωή του Ποντιακού θεάτρου, μά' ολόκληρη την σύγχρονη ζωή των Ποντίων σ' όλους τους τομείς των έκδηλώσεών των, πνευματικούς, καλλιτεχνικούς, κοινωνικούς. Γι' αυτό περιμένουμε από τους φίλους μας νά μάς πληροφορούν τακτικά για την ζωή και την κίνηση των Ποντίων του τόπου τους, είτε πόλη είναι είτε κωμόπολη είτε χωριό.

Και οί νέοι και οί παλαιοί, όσοι θά μπορούσαν νά γράψουν ήθογραφικά ή άλλα διηγήματα μέ ποντιακό περιεχόμενο, εύχαρίστως θά φιλοξενοούνται στις στήλες μας.

Τό ίδιο θά λέγαμε και για διάφορες μικρές μελέτες που ν' άγκαλιάζουν σύγχρονα θέματα της πνευματικής, καλλιτεχνικής και κοινωνικής ζωής μας.

ΤΟ ΑΡΘΡΟ του κ. Ι. Παμπούκη σχετικά μέ τη φωνοληψία των Ποντιακών τραγουδιών που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος μας, θέτει μπροστά στα ποντιακά σωματεία και στους «δυναμένους» Πον-

τίους ένα πρόβλημα που άπαιτεί τη λύση του: ν' αγοράσθουν μερικοί δίσκοι ακόμα για ν' άποτυπωθούν και τά υπόλοιπα ποντιακά τραγούδια, έφόσο για την ώρα ή Άκαδημία και ειδικά τό Λαογραφικό της Άρχείο άδυνατεί νά έξεύρη τό ανάλογο ποσό. Και τό ποσό αυτό, κατά τις πληροφορίες μας, άνέρχεται σέ πέντε έκατομμύρια. Δέν είναι δυνατό νά βρεθούν;

ΑΛΛΑ μέ την εύκαιρία αυτή θά μπορούσε ό Σύλλογος Ποντίων «Άργοναύται - Κομνηνοί» Άθηνών, σέ συνεργασία μέ τά άλλα ποντιακά σωματεία και την «Εδξεινο Λέσχη» Θεσσαλονίκης, νά αναλάβουν μέ δαπάνες τους την άποτύπωση έκató ολοκληρωμένων και καλοτραγουδημένων Ποντιακών τραγουδιών για νά μείνουν μνημείο αιώνιο για τις επόμενες γενιές στα αρχεία τους και σέ κάθε εύκαιρία νά παιχθούν.

Φανταζόμαστε ότι μέ τις κατάλληλες ενέργειες τό Λαογραφικό Άρχείο θά έθετε στη διάθεσί τους τά φωνοληπτικά του μηχανήματα, ώστε μόνο οί δίσκοι νά πληρωθούν.

Δέν νομίζετε πώς είναι μιá άνεκτίμητη προσφορά στη διατήρηση του ποντιακού λαογραφικού θησαυρού;

ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ πολλά γράμματα ένθουσιαστικά για την έκδοσή μας και την καλλιτεχνική εμφάνιση και τό περιεχόμενο του περιοδικού μας. Δέν μπορούμε νά δημοσιέψουμε όλα. Άλλά ένα άπόσπασμα από ένα γράμμα του κ. Χ. Πανταζίδη (Ν. Σάντα), δέν μπορούμε νά τό παρασιωπήσουμε. Διαβάστε το:

«... Ή προσπάθειά σας δια την έκδοσιν του περιοδικού είναι αξιέπαινος και σας έκφράζω έκ μέρους των Σανταίων πατριωτών μου την εύχαρίστησιν μας δια τά άγνά σας πατριωτικά αίσθήματα.

» Τά άποσταλέντα μοι 10 αντίτυπα τά έχω διαθέσει και εις τό μέλλον μπορείτε νά μου άποστείλετε 20 τεύχη, τά όποια θά διαθέσω μεταξύ των πατριωτών μου...»

Τί νά προσθέσουμε έμείς στο συγκινητικό αυτό ένδιαφέρον του έκλε-

ΟΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

ΤΟΥ Γ. ΛΑΜΨΙΔΗ

Μια Πόντια, ή δις 'Ανθούλα Μαραντίδου που τραγουδάει στο Ραδιοσταθμό 'Αθηνών με την ομάδα του κ. Ν. Σπανίδη, ρώτησε μια καθηγήτριά της του 'Ωδείου που πηγαίνει, αν κάνει καλά να τραγουδάει ποντιακά τραγούδια. 'Η καθηγήτρια φυσικά, εκπροσωπώντας την άποψη του 'Ωδείου και όλων σχεδόν των 'Ωδείων που δεν συμπαθούν τη λαϊκή μουσική και την έξορίζουν απ' τα προγράμματά τους, την απότρεψε για το «καλό» της. 'Αλλά πεισματάρια, όπως όλες οι Πόντιες, ή Μαραντίδου και αναγνωρίζοντας την αξία των τραγουδιών της πατρίδος της, επέμεινε να της τραγουδήσει ένα απ' «αυτά» για να δει και να κρίνει. Όταν ή καθηγήτρια άκουσε το πρώτο τραγούδι, ζήτησε και δεύτερο και τρίτο.

—Μα στ' αλήθεια, έχετε τέτοια τραγούδια; ρώτησε κατάπληκτη ή καθηγήτρια.

—Μάλιστα, έχουμε και ίσως καλύτερα...

Το περιστατικό αυτό χαρακτηρίζει έπακριδώς τις... γνώσεις των πνευματικών εκπροσώπων της χώρας μας για το ποντιακό στοιχείο.

κτου πατριώτη μας; Οί ευχαριστίες μας είναι μια φτωχή ανταπόδοση.

Ο ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ συνεργάτης του περιοδικού «Θησαυρός» κ. Κ. Πολίτης σε ένα άρθρο του, δημοσιευμένο με τον τίτλο «Οί "Έλληνες του Πακιστάν — 'Απόγονοι των στρατιών του Μ. 'Αλεξάνδρου» («Θησαυρός» 20-8-1950, τεύχ. 612), αφιερώνει αυτή τη μικρή περικοπή για τον 'Ελληνισμό του Πόντου:

«Όλοι οι δικοί μας και ξένοι ιστορικοί και αρχαιολόγοι που ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό, παρουσιάζουν ως εκπληκτικό παράδειγμα τον όγκωδη 'Ελληνισμό του Πόντου, που μέσα στη διαδρομή δεκάδων αιώνων και παρ' όλες τις κατακτήσεις και τις περιπέτειες διετήρησε άκέραιη την έθνική και φυλετική συνοχή του».

Τριάντα χρόνια που ήλθε το κύμα των Ποντίων στην 'Ελλάδα, ξεριζωμένο απ' τη γενέθλια γη, έμεινε άγνωστο και άγνοημένο απ' τους ανθρώπους που καθοδηγούν την πνευματική και καλλιτεχνική ζωή της 'Ελλάδος. Τριάντα χρόνια ένας λαός με τα ήθη και έθιμά του, με τους χορούς και τα τραγούδια του, με την πνευματική και καλλιτεχνική του συγκρότηση, με τις λαχτάρες και τη ζωτικότητα του, έμεινε στο περιθώριο της πνευματικής ζωής.

Τριάντα χρόνια ένας λαός παλεύει να συντηρηθή, να όρθοποδήσιν απ' τις καταστροφές που έπαθε εξαιτίας της φιλοπατρίας του, της πίστης του, των έθνικών του ιδανικών. Τριάντα χρόνια παλεύει με τη γη — που πολλές φορές είναι άγονη — να στήσει ένα όροσημο ζωής μέσα στους έρημους κάμπους, τις πλαγιές και τα βουνά της Μακεδονίας, της Θράκης και «όπου γής», μεταμορφώνοντας το γύρω του περιβάλλο. Είναι οι 'Αργοναύτες που ξεκίνησαν στα πανάρχαια χρόνια, για το ταξίδι του Πόντου απ' τη μητέρα 'Ελλάδα και άφου πλήθαιναν και σκόρπισαν κι' έφτιασαν δικό τους κόσμο, γύρισαν πίσω στην πατρίδα τσακισμένοι ναυαγοί χωρίς το «χρυσόμαλλο δέρας». Κι' όμως κανείς δεν ενδιαφέρθηκε απ' τους λογίους μας να τους ρωτήσει για τα χρόνια που έζησαν, για τη ζωή που φτιάσαν εκεί, για το ταξιδιού τις περιπέτειες.

Μήπως είδατε κανένα ποίημα, κανένα διήγημα, κανένα μυθιστόρημα, θεατρικό, κινηματογραφικό έργο, ζωγραφικό πίνακα κλπ. που να αναφέρεται στο ποντιακό στοιχείο, που να λεί κάτι για το έλληνικό αυτό στοιχείο για τις περιπέτειές του, για την ιστορική του διαδρομή, για τη σημερινή ζωή και δραστηριότητά του.

Μήπως είδατε καμμιά μουσική απ' τα τραγούδια μας να μεταφέρθηκε απ' έναν συνθέτη στο θέατρό μας, ν' άκούσθηκε από επίσημη συναυλία ή γιορτή; Τα τραγουδάμε τριάντα χρόνια στίς

πόλεις καὶ στοὺς κάμπους. Μ' αὐτὰ κάνουμε τοὺς γάμους μας καὶ μ' αὐτὰ γλεντάμε τὶς χαρὲς μας. Μ' αὐτὰ λέμε τοὺς πόνους μας καὶ τὸν ἔρωτά μας, μ' αὐτὰ παρηγοριούμαστε στὴν ξενητεία.

Στὰ τριάντα αὐτὰ χρόνια ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ τραγούδια πέρασαν ἀπ' τὶς σκηνές μας καὶ ἀπὸ τὶς ὀρχήστρες μας, ἀκόμα καὶ γύφτικα, ποντιακὰ ὅμως ποτέ.

Οἱ μόνοι ποὺ μᾶς πρόσεξαν σ' αὐτὰ τὰ τριάντα χρόνια ἦσαν οἱ γλωσσολόγοι καὶ οἱ λαογράφοι (ἓνας ἢ δύο). Κι' αὐτοὶ μᾶς εἶδαν, ὅπως βλέπει ἓνας ἀνατόμος τὸ νεκρὸ σῶμα: νὰ βροῦν κάτι ποὺ τοὺς χρειάζοταν. Δὲν μᾶς εἶδαν σὰν ζωντανούς ὁργανισμούς ποὺ συνεχίζουμε ἀκόμα νὰ ζοῦμε καὶ νὰ κινοῦμαστε.

Ἐπίσης οἱ Ραδιοσταθμοὶ μας, ὕστερα ἀπὸ ἐπίμονες ἐνέργειες, βάζουν στὰ προγράμματά τους μὲ ἀρκετὴ δόση «ἀνεκτικότητας» καὶ ποντιακὰ τραγούδια.

Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία;

Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία, αὐτὴ ἡ σιωπὴ γιὰ ὅ,τι καλὸ ἔχουμε καὶ μπορούμε νὰ συμβάλουμε στὸ καλὸ τῆς πατρίδος μας, ὅπως συμβάλαμε καὶ συνεχίζουμε νὰ συμβάλουμε; Γιατί οἱ πνευματικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς χώρας μας, δὲν ἔσκυψαν νὰ προσέξουν κι' ἐμᾶς;

Κατὰ τὴ γνώμη μου οἱ λόγοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Π ρ ῶ τ ο : Οἱ Ἕλληνες διανοούμενοι — οἱ περισσότεροι — δὲν ἐνδιαφέρονται ἢ δὲν μποροῦν — ἐξαιτίας τῆς σχολικῆς καὶ κοινωνικῆς τους ἀγωγῆς — νὰ κυττάξουν τὴ ζωὴ στὸ βάθος τῆς καὶ τὶς μεταλλαγές τῆς. Στὰ ἔργα τους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς ἢ ἀπλῶς μιμοῦνται ξένα πρότυπα. Γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι εἶναι ἀνεδαφικοὶ καὶ μακριὰ ἀπ' τὸ μεγάλο κοινὸ. Ὅχι μόνο τὴ μοίρα τοῦ ποντιακοῦ στοιχείου δὲν κατέγραψαν στὰ ἔργα τους, ἀλλὰ οὔτε καὶ τῆς νεώτερης Ἑλλάδος. Μέσα στὰ 130 χρόνια τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, πόσα γεγονότα, πόσες μεταλλαγές, πόσες ἀνακατατάξεις, μεταμορφώσεις, ἀμπώτιδες καὶ παλίρροιες, πόσα δράματα καὶ

πόσεις ἐξάρσεις. Δεῖξτε μου ἓνα ἔργο ποὺ νὰ καθρεφτίζῃ μιὰ ἐποχὴ μὲ τὶς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς τῆς ἀναστατώσεις! Δὲν ὑπάρχει. Κι' αὐτὸ τὸ μεγάλο μας γεγονός, ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 21 δὲν συγκίνησε πολλοὺς διανοομένους καὶ καλλιτέχνες στὰ ἔργα τους. Ἄν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τὸν «Παπαφλέσσα» τοῦ κ. Σ. Μελά καὶ τὸν «Ρῆγα Φεραῖο» τοῦ Προβελέγγιου καὶ τοῦ Β. Ρῶτα καὶ ἓνα δυὸ ἀκόμα, δὲν ἔχει γραφῇ τίποτα σπουδαῖο γι' αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸ ἔπος. Ὁ Σολωμὸς σχεδὸν δὲν ἐπαναλήφθηκε.

Πῶς θέλουμε λοιπὸν νὰ προσέξουν οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι τὴν περιπέτεια καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ποντιακοῦ στοιχείου ὅταν δὲν ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ γεγονότα τῆς κύριας Ἑλλάδος;

Τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα μὲ γεγονότα τῆς νεώτερης ἱστορίας, εἶναι σχεδὸν ἄγνωστο στὴν Ἑλλάδα ὅταν στὸν ὑπόλοιπο κόσμον βρίσκεται σὲ ὑψηλὴ περιωπὴ.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο : Οἱ διανοούμενοί μας καὶ οἱ καλλιτέχνες μας (οἱ περισσότεροι) ἐμπνέονται ἀπὸ ἓναν τοπικισμὸ στενὸν καὶ ἐγωϊστικὸ ὅπως δυστυχῶς κι' ἓνα μεγάλο τμῆμα τοῦ λαοῦ. Ἀπ' τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια ποὺ ἦλθαμε στὴν Ἑλλάδα, ὁ τύπος καὶ ἡ πολιτικὴ δημιουργήσαν ἓνα τεῖχος μεταξύ «γενῶν καὶ προσφύγων», ποὺ καμμιά φορὰ προκαλοῦσε μίση καὶ ἔχθρες. Οἱ διανοούμενοι τῆς Ἑλλάδος δὲν μπόρεσαν νὰ ὑπερπηδήσουν αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς γνωρίσουν. Γι' αὐτοὺς εἴμαστε οἱ «ἀούτηδες», εὐκολο θέμα γιὰ σκώμματα.

Καὶ οἱ δευτερεύοντες λόγοι.

Αὐτοὶ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μου οἱ «κύριοι» λόγοι ποὺ οἱ μὴ Πόντιοι διανοούμενοι καὶ καλλιτέχνες δὲν μᾶς πρόσεξαν γιὰ τριάντα χρόνια.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι «δευτερεύοντες» λόγοι ποὺ βαρύνουν ἐμᾶς τοὺς Ποντίους.

Οἱ Πόντιοι διανοούμενοι ποὺ ἦλθαν ἀπ' τὴν πατρίδα καὶ οἱ Πόντιοι πολῖτικοὶ ποὺ ἀνέβηκαν καὶ ὡς τοὺς ὑπουργικοὺς θώκους, δὲν ἔκαναν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοῦ ποντιακοῦ στοιχείου σ' ὅλους τοὺς τομεῖς. Οἱ Πόντιοι στριμώχθηκαν ἀγεληδὸν στὰ χωριὰ γιὰ νὰ ζωντανέψουν τοὺς ἐρημότοπους ἢ ἐλάχιστοι

Ποντιακή ποίηση

Τρεῖς ἀετοί

Τρεῖς ἀετοί, τρεῖς ἀετοί, κ' οἱ τρεῖς γαῖτανοφρύδοι
 ἐπαῖραν κρέας καὶ ψωμίν, κάθουν καὶ τρῶν καὶ πίννε.
 Εἷνας ἐπαραμέθυξεν κ' ἐσάσεψεν τὴν στράταν.
 Κι' ἄλλος ἐπαραμέθυξεν κ' ἐροῦξεν καὶ κοιμᾶται.
 Κι' ἄλλος ἐπαραγέρασεν κ' ἐτσακοφτερουλίεν.
 — Μὴ κλαῖτε ἄτον π' ἐμέθυξεν. Ἀπομεθεῖ καὶ πάει.
 — Μὴ κλαῖτε ἄτον π' ἐσάσεψεν. Κατερωτᾶ καὶ πάει.
 — Κλαψέστε ἄτον π' ἐγέρασεν κ' ἐτσακοφτερουλίεν.

Δίστιχα λαϊκῆς φιλοσοφίας

Σὸν κόσμον ποὶ κ' ἐγάπεσεν, φιλίαν ποὶ 'κ ἐποῖκεν
 χαϊθάν' ἔρθεν κ' ἐπέρασεν, καλαπαλοῦκ ἐποῖκεν.

Ἄς τρώγωμε κι' ἄς πίνωμε καὶ κείμεσ καὶ κοιμούμεσ,
 αὐτοὺς ὁ κόσμον ψεύτικον κ' ἐμεῖς γιολτζήδες εἴμεσ.

Ἄς τρώγωμε κι' ἄς πίνωμε καὶ ἄς ἐφτᾶμε κέφια
 κι' ἀδὰ σὸν ψεύτικον κοσμὸν ἄς ζοῦμ' ἄμον ἀδέλφια.

Ἄς τρώγωμε κι' ἄς πίνωμε καὶ - ν - ὄλ' οἱ φίλ' ἐντάμαν
 κι' ἅπ' ἂν σὴν γῆν μ' ἀφήνομε τσουβαλτοῦζ μὲ τὸ ράμαν.

Νὰ σὰν ἐκεῖνο τὸ πουλὶν ντὸ 'κ ἔχτισεν φωλέαν
 νιὲ ἔχτισεν νιὲ χάλασεν, μὴδ' ἐκαρδιοπονιάεν.

ἔγιναν στὶς πόλεις ἐργάτες καὶ πιὸ ἐλάχιστοι ἐμπορευόμενοι. Οἱ «δυνάμενοι» Πόντιοι καὶ στὰ γράμματα καὶ στὴν πολιτικὴ καὶ στὸ χρῆμα, δὲν προώθησαν Πόντιους νέους νὰ ἀναλάβουν μιὰ προσπάθεια διαφωτιστικὴ, καλλιτεχνικὴ, πνευματικὴ γιὰ νὰ παρουσιασθῇ ἀνάγλυφα κάθε τι ποὺ κομίσαμε ἀπ' τὴ γενέθλια γῆ στὴν Ἑλλάδα. Κι' ἐκεῖνοι οἱ ἐλάχιστοι Πόντιοι ποὺ ἀναδείχθηκαν στὰ γράμματα, στὸν τύπο κλπ. δὲν ἔβαλαν ἢ δὲν ἤξεραν νὰ βάλουν γιὰ σκοπὸ τους νὰ ἐξάρουν τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ μας προσφορὰ στὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ. Πολλὲς φορὲς ντρέπονταν νὰ ποῦν ἀκόμα ὅτι εἶναι Πόντιοι. Χαρακτηριστικὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸ πρῶτο ποντιακὸ περιοδικὸ ποὺ βγήκε στὴν Ἑλλάδα τὰ «Ποντιακὰ Φύλλα», ἐδόθη ἀπὸ νέους ποὺ οὔτε διανοού-

μενοι Πόντιοι ἦσαν οὔτε καὶ δημοσιογράφοι, ἀλλὰ ἀνήσυχοι ἄνθρωποι ποὺ ἔνοιωσαν τὴν ἀνάγκη νὰ ποῦν κάτι γιὰ νὰ σπάσῃ ὁ κλοιὸς τῆς σιωπῆς. (Δὲν ἀναφέρω τὸ «Ἀρχεῖο τοῦ Πόντου» ἂν καὶ ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται νωρίτερα γιὰτὶ εἶχε περιορισμένη κυκλοφορία καὶ μόνο ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα).

Ἀλλὰ, ὅτι δὲν ἔγινε στὰ τριάντα αὐτὰ χρόνια, ἢ ἔγινε κατὰ ἓναν ἀτελεῖ τρόπο, καλούμεθα ὅλοι νὰ τὰ ἐπανορθώσουμε καὶ τὰ σφάλματα καὶ τίς ἀτέλειες νὰ τίς καλύψουμε.

Μακρὰ ἀπὸ τὸ νὰ εἴμαστε τοπικισταί, θέλουμε νὰ δείξουμε ὅτι κάτι ἔχουμε κι' ἐμεῖς ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ προσεχτῇ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἓναν συντελεστὴ στὸ νεοελληνικὸ μας πολιτισμὸ.

Γ. ΛΑΜΨΙΔΗΣ

ΣΤΑ ΝΕΟΠΟΝΤΙΑΚΑ ΧΩΡΙΑ

ΣΤΟ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ

ΤΟΥ Σ. ΛΙΑΝΙΔΗ

ΑΠΡΙΛΗΣ. Όλα γελούν τριγύρω. Τὸ αὐτοκίνητο καθὼς τρέχει στὴν γυαλιστερὴ σάν γυαλὶ ἄσφαλτο, ἓνα ἀεράκι χαϊδεύει τὰ μαλλιά, τὸ πρόσωπο, δροσερὸ σάν χᾶδι.

Ζερβόδεξα τὰ καταπράσινα χωράφια μὲ πληθωρικὸ τῆς Δήμητρας τὸν καρπὸ, κυματίζουν στὸ ἀέρινο χᾶδι τῆς αὔρας τοῦ Θερμαϊκοῦ, ποὺ ἀπλώνεται πέρα ὡς τὸν αἰώνιο Ὀλυμπο σάν τρυφερὴ ἱκεσία στὴν αἰωνιότητα.

Ὁ ἥλιος χρυσὸς βασιλεύει στὶς ἀπαλὲς γραμμὲς τῶν Πιερίων πέρα, ὅπου, θαρρεῖς, οἱ ξανθὲς Πιερίδες χορεύουν τυλιγμένες στὶς χιλιόχρωμες ἀχτίδες τοῦ Φοίβου.

Τὰ πρῶτα σπιτάκια τοῦ χωριοῦ κρυμμένα στὶς τριανταφυλλιές, στὰ πεῦκα καὶ στὶς κληματαριές, κρυφοκυτίζουν, λές, νὰ δοῦν ποιὸς εἶναι ὁ βέβηλος ποὺ ἦρθε νὰ ταραξὴ τὴν μακαριότητά τους.

Μπαίνουμε στὸ ὠραῖο ποντιακὸ χωριό, τὸ Ὁραιόκαστρο, ποὺ εἶναι λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη.

Σπιτάκια κάτασπρα, αὐλὲς πεντακάθαρες, παιδάκια ὁμορφούλικά παίζουν σάν σπουργίτια.

Γρηὲς μὲ τὴν «φοτὰν καὶ τὸ λετσέκ» καθισμένες στὰ πατροπαράδοτα «χαμελὰ σκαμνία», ἀφίνουν γιὰ λίγο τὸ πλέξιμο τῆς κάλτσας καὶ μᾶς κυτίζουν πάνω ἀπ' τὰ γυαλιά.

— Μῶσε, αὐτοὶν πὰ ποῖος εἶν';

Δὲν θέλω νὰ ξέρω πῶς ὁ ρωμαντισμὸς κι' ἡ βουκολικὴ συγκίνηση εἶναι κάτι πολὺ ξένο στὸν σημερινό μας μηχανόπληκτο πολιτισμό. Μὰ σὲ λίγο, ποὺ τὸ βράδυ τυλίγει τὸ χωριὸ καὶ τὰ κουδουνάκια τῶν κοπαδιῶν πλέκουν τὴν μελαγχολικὴ τους συμφωνία μὲ τὸ μονότονο θρῆνο τοῦ γρύλου, ἓνα ρῖγος περνᾷ τὸ κορμί.

Κι' ὕστερα, ὅταν ἡ λύρα, ἡ ζουρνὰ καὶ τὸ ταοῦλ προσκαλοῦν τὰ νειᾶτα σὲ χορευτικὸ συναγερμὸ στὴν πλατεῖα, κι' ἀρχίζει λεβέντικος ὁ λαγκευτός, νοιώθεις, μὰ τὸ Θεό, νὰ τρέχει θερμός, ζωντανός, πλησιίστιος μέσ' στὰ φυλλοκάρδια ὁ Πόντος ὁλόκληρος, ὁ Πόντος ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς μας.

Στὴν μέση τοῦ χοροῦ καθισμένα τὰ βαθεῖα γεράματα. Γύρω τριγύρω οἱ ὠρι-

μοὶ καρποὶ τῆς ζωῆς, ἄντρες καὶ νύφες, καὶ τὰ ὀλοφώτεινα σημερινὰ ποντιακὰ νειᾶτα — λεβεντονισὶ ἀτσάλινοι, καὶ κόρες μαυροφρύδες — πιασμένοι: χέρι μὲ χέρι χορεύουν.

Στὴ μέση ὁ λυριτζῆς, ὁ ζουρντζῆς κι' ὁ ταουλιτζῆς γυρίζουν ὀλοτρίγυρα χορεύοντας καὶ παίζοντας μαζί.

Ένας λεβέντης, γνήσιος Πόντιος γιοσμᾶς — ψηλὸς, μελαχροινὸς καὶ πλατυπρόσωπος, μὲ ξεκούμπωτο λάσιυ στῆθος, μὲ ἡλιοκαμένο πρόσωπο στὸ λιοπύρι τοῦ κάμπου καὶ ροζιασμένα χέρια ἀπ' τ' ἀλέτρι καὶ τὴ βουκέντρα — ρίχνει φλογερὲς ματιές σὲ μιὰ κόρη, ποὺ χορεύει κι' αὐτὴ χαμηλοβλεπούσα καὶ κρυφοκυτοῦσα.

Στὸ χορὸ τὸ παλληκάρι — σάν γνήσιος Πόντιος — τῆς λέει τὸν ἔρωτά του:

Σύρω καὶ καὶ σύρω ἄν

Τὸ φυστάν' ἀπάν' σὸ γιάν.

Ὁ Θεὸν τὴν ψύμ' νὰ παίρ'

Σ' ἄσπρον σὸ κιορτάντς ἀπάν'.

Ποθοφλογισμένα βγαίνουν τὰ λόγια ἀπ' τὴν καρδιά. Κι' ἡ κόρη μὲ θυμωμένη ἀγάπη τοῦ χαρίζει ἓνα γρήγορο, σχεδὸν ἀθέατο χαμόγελο.

Κάτω ἡ Θεσσαλονίκη τώρα λάμπει, στὸ διονυσιασμὸ τῶν φώτων της, φωτεινὸ ὄνειρο, ἀπλωμένο στὴν τοξωτὴ ἀκτὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ. Πάνω ψηλὰ τὸ φεγγάρι, ὁλόχρυσο ἀνατολίτικο πεντόλιρο. Μπροστά σου ὁ Πόντος ζωντανεμένος, ἀγαπημένος, νοσταλγημένος. Τέτοιες ὥρες μένεις ἀκίνητος σὲ μιὰ γωνιά, μαργωμένος ἀπ' τὴ συγκίνηση.

Μέσα σου ξυπνᾷ τὸ αἷμα τὸ ποντιακό, ὀρμητικὸ κι' ἀκάθεκτο κι' ἡ ψυχὴ σου ἀναγαλλιάζει γιὰτὶ ἀνήκεις σ' ἓναν τέτοιο κόσμο, σ' ἓναν κόσμον πού, ξεριζωμένος ἀπ' τὴ γῆ, τίς ἐστίες, τὰ βουνά, τὰ λαγκάδια καὶ τίς ἀκρογιαλιές του, ζῇ τώρα κι' ἐδῶ ἀχόρταγα, λσίμαργα τὴ ζωὴ, τὸν ἔρωτα, τὴ χαρὰ καὶ τὴ θλίψη ἀκόμα, μέσα στὴν γλυκόπικρη ἀνάμνηση τῆς ἀγαπημένης μακρυνῆς πατρίδας, μέσα στὸν ὠραῖο κόσμον τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐθίμων της.

ΣΙΜΟΣ ΛΙΑΝΙΔΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΜΟΥ

ΤΟΥ ΛΕΝΟΡΜΑΝ

Με τὸ μικρὸ αὐτὸ ἀρθράκι ὁ μεγάλος Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς Λενορμάν προλογίζει κάποιον κριτικὸ βιβλίο τοῦ Daniel Rops ποὺ γράφτηκε γιὰ τὸ θέατρό του. Στὸ προηγούμενο τεύχος ἔχει δημοσιευθῇ παρόμοιο σημεῖωμα τοῦ μεγάλου Ἰρλανδοῦ θεατρικοῦ συγγραφέως Μπέρναρ - Σῶ. Οἱ ἀναγνώστες μας ἄς κάνουν τὴ σχετικὴ συγκριτικὴ τους κρίση.

«... Εἴκοσι τώρα χρόνια καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἀναρωτιέμαι πάντα τί εἶναι ἡ λογοτεχνικὴ δημιουργία. Γιατί ὥστόσο μένω κολλημένος στὸ ἐρώτημα αὐτό; Τί μένει στὰ πρόσωπα τῶν ἔργων μου ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἐαυτό μου; Τὸ ζήτημα: ποιὲς οἱ σχέσεις οἱ στενὲς μεταξύ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ ἐργάτη του, δὲν νομίζω πὼς μπορεῖ νὰ βρῇ τὴ λύση του στὸν ἀμοιβαῖο ταυτισμὸ τους, τὴ βρίσκει, πιστεύω, στὴν ἀντίταξή τους. Ὅσο κι' ἂν ἔχουν συγγένειες μεταξύ τους, πάντα ἔχουν κι' ἀντιθέσεις καὶ βαθὺν διχασμό. Κάποτε θὰ δῆς νὰ ὀρθώνεται τὸ ἔργο ἀπέναντι στὸν ἐργάτη του, ὅπως ἓνα παιδί ἀτίθασσο ἀπέναντι στὸν πατέρα του. Κι' ἄλλοτε πάλι ὁ ἐργάτης κοιτάει τὸ ἔργο του μ' ἓνα βλέμμα γεμᾶτο ἀπορία, μὲ τὸ ἴδιο βλέμμα ποὺ θὰ κοίταγε τὸ γυιό του ποὺ κυλίστηκε στὸ ἔγκλημα ἓνας πατέρας, ἀπορώντας πὼς ἐκληροδότησε στὸ γυιό του ἐνστικτα ποὺ ἀφῆσαν ἀμόλυντο τὸν ἴδιο.

Στὴν κοινὴ ἀντίληψη τοῦ ὄχλου, πὼς ἡ περιγραφή κ' ἡ ἀπεικόνιση κάποιου ἐγκλήματος προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξὴ ἐγκληματικῶν συναισθημάτων στὸν ζωγράφο τους, θὰ ἤθελα ν' ἀπαντήσω: «Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει ἴσα-ἴσα. Ἐκεῖνος ποὺ ζωγραφίζει τὸ ἐγκλημα τὸ ἀποφεύγει ἀπεικονίζοντάς το». Ἐνα ἔργο τέχνης εἶναι μιὰ ἀπολύτρωση. Λυτρώνεται μ' αὐτὸ ἀποβάλλοντας τὶς ἀσύνειδες ἀγωνίες του ὁ καλλιτέχνης. Ἄν μάλιστα οἱ βαθεῖες του αὐτὲς ἀγωνίες ἀνέβουν ἀπ' τὸ ὑποσυνείδητο στὸ

κατώφλι τῆς συνείδησης, ἡ λύτρωσή του θὰ εἶναι ἀκόμη ἐντονώτερη μὲ τὸ ἔργο του. Οἱ καταστροφικὲς προθέσεις του, ἀπωθημένες στὴ ζωὴ, ἀξιοποιοῦνται σ' ἓνα δράμα ἢ σ' ἓνα ποίημα. Σ' ἔργα δηλαδή ποὺ ἀντικαθρεφτίζουν τὴν εἰκόνα ἐκείνου τοῦ ὄντος ποὺ ὁ ἴδιος δὲν τόλμησε, δὲν θέλησε καὶ δὲν μπόρεσε νὰ γίνη. Δὲν φαίνεται καθόλου πιθανὸ νὰ ἔχη κάνει κάποτε ὁ ἴδιος τὶς χειρονομίες ποὺ βάζει νὰ κάνουν οἱ ἥρωες τοῦ ἔργου του. Ὅμως οἱ χειρονομίες αὐτὲς εἶναι ἡ κατὰ κάποιον τρόπο προέκταση μὲ τὴ βοήθεια τῆς φαντασίας, μιᾶς κρυμμένης φλόγας, ἐνὸς πόθου, ποὺ ἀσυνείδητα ἢ συνειδητὰ θὰ τὴν εἶχε συναισθανθῇ. Ζωγραφίζοντάς τους κάνει ξόρκια στοὺς δαίμονες ὁ συγγραφέας. Καμιὰ φορὰ μάλιστα ἀπὸ μιὰ προενόραση, αἰχμάλωτη τοῦ φόβου, σὰ νὰ βλέπη μὲ χαρὰ νὰ τὸν κομματιάζουμε αὐτοί. Οἱ ἐσωτερικὲς ἀνησυχίες ποὺ τὸν βασανίζουν γιὰ μιὰ μοῖρα πικρὴ τὸν κάνουν νὰ θέλῃ ν' ἀνατέμνῃ τὶς λεπτομέρειες. Ἀνεβάζει πάνω στὴ σκηνὴ τὸν ἄνθρωπο ποὺ φοβᾶται πὼς κάποια μέρα θὰ τὸν μοιάσῃ. Κι' ἀκόμα ἐπιβάλλει στὸν ἐαυτό του πόνους ἢ ντροπές, ἀπὸ κείνες ποὺ νιώθει μέσα του ἓναν κρύο κρυφὸ τρόμο μὴν τὶς δοκιμάσει καὶ ὁ ἴδιος. Κι' ὅταν νιώθει πὼς προσγειώθηκε κι' ἀκουμπᾷ σὲ κάτι ὑπερτραγικόν, τότε ξεκινάει μ' ἓνα αἶσθημα ἀσφάλειας, ἀπολυτρωμένος ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ του ἀγωνία. Σ' αὐτὸν τὸν κρύο τρόμο τοῦ τί μπορεῖ νὰ γίνη, στὸ ξόρκισμα τῶν μελλοντικῶν δαιμόνων, χρωστάει τὸ θέατρό του χωρὶς ἄλλο τὴ συγγραφή τῶν ἔργων «Οἱ ἀποτυχημένοι», «Ὁ ὄνειροφάγος», «Ὁ δειλός».

Ὅταν ἡ ὄνειροφαντασία μου ἀργοδιαβαίνει γύρω ἀπὸ τὰ δραματικά μου ἔργα, ἡ σκόνη παραχωρεῖ ξανά τὴ θέση τῆς στίς εἰκόνας ποὺ ξαναγεννιοῦνται μπρὸς στὰ μάτια μου:

Βλέπω, ξαναβλέπω τόπους καὶ ζωντανὰ πλάσματα.

Ξαναβλέπω τὴν Ὀλλανδία τοῦ ἔργου μου «Ὁ χρόνος εἶναι ὄνειρο», ὅπως τὴν εἶχα ἀνακαλύψει στὰ 1911, μὲ τὴ Μαρία Κάλφ, ποὺ μόλις τὴν εἶχα παντρευτῇ στὸ Μπλούμενταλ.

Ξαναβλέπω τὸ Βέχτ, τὸ ποτάμι αὐτὸ τῆς Οὐτρέχτης, ποὺ στὶς ὄχθες τοῦ ὑψώνεται, ἀχνὸ μέσα στὴν ὀμίχλη, ἕνα κάποιο ὑποστατικὸ Οὐσέρ, ὅπου περνάει τὴν ἄσημη ζωὴ του, αἰχμάλωτος ἀρρωστημένου ὄνειρου, ἕνας κάποιος ξεπεσμένος ἀπόγονος τῶν εὐγενῶν τοῦ 18ου αἰῶνα.

Βλέπω ξανὰ τὴν καημένη μου Ζανίνα Φέλς τοῦ «Ὁνειροφάγου» μου, δυὸ μῆνες πρὶν ἢ κρίση ἀγγίζει τὸ μυαλό της, ποὺ θὰ τῆς στοίχιζε ἕνα πρόσκαιρο σάλεμα τοῦ λογικοῦ. Θυμοῦμαι. Καθόμαστε πλάγι πλάγι σ' ἕνα πεζούλι κάποιου παλιοπανδοχείου τῆς Γκριζόν, μέσ' στὴ βαθεῖα ἀγκάλη μιᾶς κοιλάδας. Τεράστιες δεντροσπαρμένες πλαγιὲς γέρνουν ἀπὸ πάνω μας μὲ τὴ βαρεῖα σκιά τους. Ὁ ξεροπόταμος τοῦ Ἰν κατρακυλάει τὰ νερά του ἐκεῖ κοντά. Ἡ Ζανίνα μοῦ ἐμπιστεύεται τὶς ἀγωνίες της, τοὺς ἐφιάλτες της, τὸν κρυφὸ τρόπο ποὺ ματώνει τὴν ψυχὴ της καθὼς νιώθει πῶς φεύγει ἀπὸ κοντά της τὸ πλάσμα ποὺ ἀγαπᾷ. "Ὁ, τι κι' ἂν τῆς πῶ πάει χαμένο. Μεγαλώνει ἡ ἀνησυχία της. Τῆς μιλῶ μὲ τόση ἀδεξιότητα, ποὺ βυθίζεται σὲ λήθαργο ἀδάκρυτο. Σέρνει μὲ ἀστάθεια τὰ βήματά της ἕως τὴν τραπεζαρία, ἀκουμπώντας διαρκῶς στοὺς τοίχους. "Επειτα χώνεται σ' ἕναν παλιὸν καναπέ, κοντὰ στὸ παράθυρο, καὶ μοῦ δείχνει μὲ τὸ χέρι της τὸ πιάνο, νὰ καθίσω μπρὸς σ' αὐτὸ τὸ ξεχαρβαλωμένο πανδοχειακὸ πιάνο. Δὲν παίζω καθόλου καλὰ. Κι' ὅλο τοὺς ἰδίους σκοπούς. "Εχω μιὰ συνήθεια: νὰ βλέπω σὰν μέσα σ' ὄνειρο μουσικὸ τὴ σύνθεση τῶν δραματικῶν μου ἔργων. Προτιμῶ μερικὲς ἀπανωτὲς συγχορδίες ἀπὸ τὴν αὐτοπερισυλλογὴ. Μοῦ εἶναι πιὸ παρορμητικὲς γιὰ ἐργασία. Αὐτὴ ἡ ἀλητεία μου μπρὸς σ' ἕνα πιάνο μοῦ χάρισε μερικὰ γοργὰ πρελούδια, ποὺ ἔμειναν χαραγμένα μὲ τὸν καιρὸ στὴ θύμησή μου. Τὰ συντρίμια αὐτὰ τῶν

ἤχων μοῦ φανερώθηκαν τὴ μέρα κείνη ἀπρόσμενα καταπραϋντικά. Νὰ ἡ Ζανίνα, κλαίει. Ἐκείνη ἡ χαύνωση, τὸ βῆθος, ποὺ τόσο μὲ τρομάζαν, χάθηκαν ἐξαφνικά. Κι' ὅταν ἔφεραν τὶς πέστροφες ποὺ διαλέξαμε στὸ σκοτεινὸ ἰχθυοτροφεῖο τοῦ ὑπόγειου, κάθησε στὸ τραπέζι. Τρῶμε ἀμίλητοι μέσ' στὴ βουὴ τοῦ χείμαρρου.

Ξαναβλέπω τὴν πόλη Μ' Ζάμπ, μὲ τὸν τίμιο ἐλεγκτὴ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τὸν Ἀλῆ, τὸν ἀράπη δοῦλο μὲ τὴ βροντερὴ φωνή, μὲ τὶς πόρνες ποὺ μοιάζουν μὲ ὠραῖα φαρμακερὰ ἔντομα, μὲ τὶς τόσες ἄλλες φάτσες τοῦ «Σιμούν». Πῶς κινοῦνται γιὰ χατήρι μου μέσα σ' αὐτὸ τὸ παράξενο φῶς! Κι' εἶνε σὰ νὰ περιμένουν ἄθελά τους, νὰ ξεφύγουνε κάποια στιγμή, μὲ τὴν δική μου τὴν παρέμβαση, ἀπ' τὴν πραγματικότητα. Μεταμορφωμένες καὶ δοσμένες ξανὰ στὸν ἑαυτὸ τους, μὴν ἔχοντας συνείσθηση τί τοὺς εἶχα πάρει.

Κι' ἂν χωθῶ ἀκόμα περισσότερο στὸ βάθος τῶν ἀναμνήσεών μου, ξαναβλέπω, στυλωμένη, γυμνοπόδαρη, πάνω στὸ κατώφλι τῆς Νιότης μου, τὴν Ἀθῶα παιδούλα τοῦ «Κόκκινου Δοντιοῦ». Νὰ με πάνω στὴν εἴσοδο τῆς κοιλάδας τοῦ Ζίφρ κάποιο ὑπέροχο ἀπόγεμα τοῦ καλοκαιριοῦ. Τὸ ἄθῶο πλασματάκι, ἕνα κοριτσάκι γεμᾶτο περιέργεια καὶ φόβο, μὲ κοιτάζει πῶς ζυγώνω. "Ενα βελούδινο φορεματάκι σφιχταγκυλιάζει τὸ κορμάκι της. Κρύβεται καὶ ξανακρύβεται πίσω ἀπὸ μιὰ κουρελοντυμένη γρηά, ποὺ σὰν νὰ μὲ περιμένη, καταμεσίς τοῦ δρόμου, ἴδια μὲ τὴ στρίγγλα τοῦ θρύλου. Μὰ ἡ μοῖρα μου δὲν κινδυνεύει. Ἐλεημοσύνη θέλει, ἐλεημοσύνη. "Ἴσως ἀκόμα κι' ἕνα ὑποπτο παζάρεμα, καθὼς μοῦ προτείνει νὰ δοκιμάσω τὸ δροσερὰ κρασί ποὺ φυλάει στὴν καλύβα της. Ἡ παιδούλα μοῦ στέλνει ἕνα χαμόγελο μέσα ἀπὸ τὸ βάραθρο τοῦ τρόμου της. Δὲν τὸ ἔεχασα αὐτὸ τὸ πρόσωπο ποὺ ὀλοένα σαλεύει, ποὺ ἀντικαθρεφτίζει ἀσύνδετες τὶς ἀντιφάσεις καὶ τοὺς παφλασμοὺς μιᾶς ψυχῆς ποὺ μένει ἔξω ἀπ' τὸν περίβολο τῆς λογικῆς.

* * *

"Ενας ὁλόκληρος κόσμος ἀναμνή-

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΜΙΣΟΝ ΑΙΩΝΑ

ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΧΑΡΙ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΧΑΣ

ΤΟΥ Π. ΤΖΟΥΛΙΑΔΗ

Η νοσταλγική μνήμη μᾶς φέρει όπί-
σω εἰς τήν Ποντιακήν πατρίδα.
Εἰς τήν Ἱερὰν Κιβωτὸν τῶν Ἀναμνή-
σεων.

Ὁ νοῦς μου πετᾶ εἰς τὰ όνομα-
στὰ όροπέδια καὶ λειβάδια, τὰ περίφη-
μα «παρχάρια» τῆς Ματσούκας. Τὸ
«Βάνδον Ματσουκάων», ὅπως ἐκαλεῖτο
κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Αὐ-

σεων. Αὐτὸν ἀντικαθρεφτίζουने γιὰ
μὲ τὰ δράματά μου. Δὲν κολακεύο-
μαι καθόλου μὲ τήν ἀδυναμία πού ἔ-
χω νὰ πλάθω σκηνές καὶ περιστατι-
κά ἔξω ἀπὸ τήν πείρα τῆς ζωῆς μου.
Ἔτσι ἔχω τοῦλάχιστο καὶ κάποιο
κέρδος. Δὲν θὰ μὲ κατηγορήσουν
πὼς τροφοδοτῶ τὸ θέατρο μὲ συστή-
ματα κι' ἀφηρημένες ἔννοιες.

Ὁ D. Rops ξεκαθαρίζει τὴ θέση
του στὴ συζήτηση πού ἔγινε γιὰ τὶς
ἐπιδράσεις πού κάποτε ζήτησαν νὰ
ἔβρουν στὰ ἔργα μου. Δὲν θὰ τὸν ἀ-
κούσουν χωρὶς ἐκπληξη ἐκεῖνοι πού
μὲ κατηγοροῦν πὼς εἶμαι στὴν ὑπη-
ρεσία μιᾶς κοσμοτάλητης ἐπιστημο-
νικῆς δοξασίας (ψυχανάλυσης κατὰ
Φρόϋδ) καθὼς κι' ἐκεῖνοι πού μοῦ
δίνουν τὰ συγχαρητήριά τους. Αὐ-
τοὶ μάλιστα οἱ τελευταῖοι μὲ χαρα-
κτήρισαν καὶ σὰν ἀπόστολο, θρησκο,
τροφήτη, μὲ κάποιον σεβασμὸ πού
μοῦ εἶναι ἀκατανόητος.

Ὅσοι πιστεύουν πὼς ἡ τέχνη μου
κατάντησε σκλάβος, εἶν' ἐλεύθεροι
νὰ μ' ἐκτιμοῦν ὅν θέλουν περισσό-
τερο.

Ὅσο γιὰ μένα, όμολογῶ πὼς
θὰ ἤμουν γεμᾶτος περιφρόνηση καὶ
δυσπιστία πρὸς ἕνα δραματικὸ συγ-
γραφέα πού θὰ καταντοῦσε ἕνας μα-
θητὴς προληπτικὸς κάποιου ψυχία-
τροῦ ἢ φιλοσόφου. Καμιὰ θεωρία δὲν
υπορεῖ νὰ κἀν γόνιμη τὴ φαντασία
τοῦ τεχνίτη παρὰ μόνο στὴν περίπτω-
ση πού θὰ τὴ γνωρίσῃ διὰ μέσου
ζωντανῶν προσώπων. Ἄν θὰ ἐπιχει-
ρήσῃ νὰ τὶς ἐφαρμόσῃ, νὰ τὶς ἀπορ-
ρίψῃ ἢ νὰ τὶς ἀποδείξῃ, θὰ γίνῃ θῦμα
καὶ βορὰ ἐνός ἀξιοθρήνητου δαίμονα.

(Μετ. Κ.)

τοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπε-
ζούντος, προβάλλει ἐμπρὸς μου μέσα
εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς ὕλομανοῦς φύσεως,
πλαισιούμενον ἀπὸ τὴν μαγευτικὴν καὶ
όλοπράσινον χάριν τοῦ όρεινοῦ τοπίου.
Εἶναι ὡσὰν ν' ἀκούω τὸ γλυκὺ κελάρυ-
σμα τῶν δροσερῶν καὶ κρυσταλλίνων
νερῶν, ὡσὰν νὰ θαυπέωμαι ἀπὸ τὴν ἀ-
παλὴν πνοὴν τῆς ἑαρινῆς αὔρας, ἡ ό-
ποία φέρνει εἰς τὴν ἀκοήν μου τὴν βου-
κολικὴν συμφωνίαν πού ἀναπέμπουν τὰ
ἀργυρόρηχα λαλήματα τῶν κουδουνιῶν.

Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν, εἰς τὸ πρᾶ-
σινον αὐτὸ καταφύγιον τῶν «παρχαριῶν»
παρεθέριζαν πολλὰ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς
οἰκογενείας τῆς Τραπεζούντος.

Ἐν ἀπὸ τὰ όροπέδια αὐτὰ ἦτο καὶ
τὸ περίφημον καὶ όνομαστὸν Παρχάρι
τῆς «Δανίαχας», τὸ όποῖον συνεκέν-
τρωνε τακτικὰ πολλοὺς παραθεριστάς,
μεταξὺ τῶν όποίων ἐπλειοψήφει ἡ πα-
τριαρχικὴ καὶ πολύκλαδος οἰκογένεια
τῶν Λεοντιδῶν, ἡ όποία κατὰ μίαν πα-
ράδοσιν θέλει νὰ ἀναγνωρίζῃ ὡς γενάρ-
χην τῆς τὸν Λέοντα τὸν Καθασίτην,
τὸν Δούκα τοῦ Μεσοχαλδίου.

Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ματσούκας, ἀ-
πετέλει μὲ τὴν μεγαλυτέραν περιοχὴν
τῆς ἡρωϊκῆς Σάντας τὴν ἐκκλησιαστι-
κὴν ἐπαρχίαν τῆς Μητροπόλεως Ροδο-
πόλεως, ἀριθμοῦσαν ἄνω τῶν ἐξήντα
ἑλληνικὰ χωρία.

Τὸ ἔτος τοῦ παραθερισμοῦ, πού ἀ-
ποτελεῖ τὸ χρονικὸν σημεῖον τοῦ πα-
ρόντος δημοσιεύματος, ἦτο τὸ 1898.
Ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι ἔτυχε νὰ συγκα-
ταλέγωνται μεταξὺ τῶν παραθεριστῶν
καὶ ἀρκετοὶ μαθηταὶ τοῦ «Φροντιστη-
ρίου» Τραπεζούντος.

Τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας, ἡ ἐπίδραση
τῆς πέριξ ρωμαντικῆς καὶ μαγευτικῆς
φύσεως, πού ἐπλήρου τὰς ψυχὰς τῶν
μὲ ἐκείνην τὴν ἀκαθόριστον ἀλλὰ ζων-
τανὴν καὶ ἀκράτητον τάσιν ἐκδηλώσε-
ων πνευματικῶν, ἡ χαρὰ τῆς νεότητος,
τοὺς παρώρμησε νὰ ἐτοιμάσουν καὶ
νὰ δώσουν μίαν θεατρικὴν παράστασιν.
Ὁ κλῆρος ἔλαχε εἰς τὸ ἔργον «Ἀρμα-
τωλοὶ καὶ Κλέφτες», δρᾶμα ἡρωϊκόν

δίπρακτον, τὸ ὁποῖον ἐνηρμονίζετο πρὸς τὰ συναισθήματά των, τὰ καθαρὰ ἐλληνικά, ποὺ ἀντιφέγγιζαν τὸν μυστικὸν πόθον τῆς ἀπολυτρώσεως.

Ὁ Ἰωσήφ Κ. Λεοντίδης, ὁ «ἀντίκα-
τῆς» ὅπως κοινῶς ἐκαλεῖτο, τύπος τῆς
ἐποχῆς ἐντελῶς ἰδιότυπος, χαρίεις καὶ
εὐθυμος, κοσμογυρισμένος καὶ πρωτότυ-
πος, ὁ «πάτερ - φαμίλιας» τῆς ἀνωτέρω
ἀναφερθείσης ὁμωνύμου οἰκογενείας, ὁ
γνωστὸς καὶ πεπειραμένος Ἀρχαιολό-
γος, * εἰδικὸς ἰδίως περὶ τὰ νομίσματα
τοῦ Πόντου πάσης ἐποχῆς, ἀλλὰ κυρί-
ως τῆς Μιθριδατικῆς, τῆς Βυζαντινῆς
καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν
τῆς Τραπεζοῦντος, ἦτο ὁ σκηνοθέτης τοῦ
ἔργου.

Εἶχε κατανείμει καταλλήλως μεταξὺ
τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου τὰ πρόσω-
πα τοῦ ἔργου καὶ μέσα εἰς βραχὺ χρο-
νικὸν διάστημα παρουσίασε ἓνα «θία-
σον» καθ' ὅλα ἔτοιμον.

Τὸ τοπίον ἦτο ὁ μέγας σκηνογρά-
φος τοῦ ἔργου. Ἡ «σκηνὴ» παρίστα
δάσος, μὲ φάραγγας βαθείας καὶ τὸν
χείμαρρον παραρρέοντα ὀρμητικῶς.
Δεξιὰ δένδρα καὶ βράχοι, ἀριστερὰ γέ-
φυρα, μὲ ἀντίστοιχα κρησφύγετα καὶ
«ταμπούρια» τῶν κλεφτῶν, προστατευό-
μενα, ἀπὸ ἔλατα καὶ βράχους. Τὰ πρό-
σωπα τοῦ ἔργου κατενεμήθησαν ὡς ἐ-
ξῆς:

ΧΡΟΝΗΣ, ἀρχηγὸς Ἀρματωλῶν Γ. Ι. ΛΕΟΝ-
ΤΙΔΗΣ
ΔΕΣΠΩ, θυγάτηρ του, ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ ΧΡ.
ΜΑΚΡΙΔΟΥ
ΦΛΩΡΟΣ, ἀρματωλὸς ΕΛΕΥΘ. Ν. ΤΡΙΑΝ-
ΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ
ΚΙΣΣΑΣ, ἀντίζηλος Φλώρου, ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΣ
Ι. ΛΕΟΝΤΙΔΗΣ
ΣΤΡΑΤΟΣ, κλέφτης, φίλος Κίσσα, ΠΑΝΑ-
ΓΙΩΤΗΣ Γ. ΤΖΟΥΛΙΑΔΗΣ
ΔΗΜΑΡΑΣ, ἀκόλουθος Χρόνη, ΒΕΛΙΣ. ΗΛ.
ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΔΗΣ
ΦΩΤΟΣ, κλέφτης μετεμφοισμένος εἰς χωρικόν,
ΔΗΜ. Γ. ΤΖΟΥΛΙΑΔΗΣ
ΓΕΡΟ - ΘΩΜΑΣ, ΧΑΡ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ.

Εἰς τὴν κ. Ἀρτεμισίαν Χρ. Μακρίδου
τὸ γένος Παναγιώτου Κακουλίδου, νεα-

* Ὁ Ἰωσήφ Κ. Λεοντίδης εἶχε καταρτίσει
ἐν τῇ μακροχρονίῳ ἐξασκήσει τῆς ἐπιστήμης
του, πλήρη σχεδὸν συλλογὴν τῶν νομισμάτων
τῆς Τραπεζοῦντος καὶ γενικώτερον τοῦ Πόντου,
τὴν συλλογὴν αὐτήν, ἣ ὁποία εὕρίσκετο μετὰ
τὸν θάνατόν του εἰς χεῖρας τῶν υἱῶν του, κατέ-
σχον Μπολσεβίκοι πειραταὶ ἐν πλῶ καὶ εἶναι
ἀγνωστον ποῦ εὕρίσκεται σήμερα.

ρωτάτην τότε, ἐνθουσιώδη, νοήμονα,
ἱκανωτάτην, ἀνετέθη τὸ κύριον πρόσω-
πον τοῦ ἔργου, ἡ Δέσπω. Τὸν ἀπέδω-
σε μὲ τόσῃ φυσικότητι καὶ ἐπιτυχί-
αν, ὥστε κατεγοήτευσε τὸ ἀκροατήριον,
τὸ ὁποῖον ἐπανειλημμένως τὴν ἐκάλεσε
εἰς τὴν «σκηνὴν». Ἦτο «θαῦμα ἰδέσθαι»
μὲ τὴν λευκὴν καὶ ὠραίαν ἐλληνικὴν φου-
στανέλλαν, ποὺ τῆς ἐχάριζε χάριν καὶ
γοητεῖαν. Διατρεῖ, παρὰ τὸν ὄγκον τῶν
ἐτῶν, ἡ Δέσπω τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν
ἰδίαν ἐνεργητικότητα, τὴν ἰδίαν ζωηρὰν
μνήμην, ἀλλὰ καὶ ἀνάμνησιν ζωντανῇ
τῶν ὠραίων ἐκείνων χρόνων, εἰς πείσμα
τῶν 87 ἐτῶν ποὺ ἡ ζωὴ τῆς ἐκληροδό-
τησε.

Καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ ἔργου ἀ-
πέδωκαν μὲ διάθεσιν καὶ ἐπιτυχίαν τοὺς
ρόλους των. Ἰδιαιτέρως ἐχειροκροτήθη-
σαν οἱ χοροὶ τῶν Ἀρματωλῶν καὶ οἱ
χοροὶ τῶν Κλεφτῶν.

Μεταξὺ τοῦ ἀκροατηρίου παρευρί-
σκετο καὶ ἓνας Τούρκος πρόκριτος τοῦ
χωριοῦ, ὁ πασίγνωστος Μεχμέτ. Οὗ-
τος ὠμίλει μὲν ὡς γνήσιος Πόντιος τὴν
ποντιακὴν διάλεκτον, τὴν δημώδη ὁμως
νεοελληνικὴν ἡγνόμεν ἑπαντελῶς. Διὰ τοῦτο
συχνὰ ἐρωτοῦσε νὰ τοῦ δίδουν ἐξηγή-
σεις.

Ὁ σκηνοθέτης ὁμως Ἰωσήφ Λεον-
τίδης, ὡς ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἡρωϊκῆς ὑπο-
θέσεως τοῦ ἔργου, ὑπεψιθύριζε:

—«Μὴ δίδετε ἐξηγήσεις. Μὴ».

Μὲ πόσῃ συγκίνησιν ἀνασύρω ἀπὸ
τὸ βάθος τῶν ἀναμνήσεων τὴν ὠραίαν
καὶ συγκινητικὴν αὐτὴν σελίδα, ἣ ὁποία
μᾶς ὁδηγεῖ, 52 ὁλόκληρα χρόνια πρὸς
τὰ ὀπίσω, ἐπάνω εἰς τὴν φιλόξενον πλά-
την τοῦ ὄροπεδίου τῆς Δανίαχας, καὶ
εἰς τὴν ἀκόμη πιὸ φιλόξενον, εὐρύχωρον
δέ, «καλύβην» τοῦ Ἰωσήφ Κ. Λεοντίδου,
κτισμένην, μαζὶ μὲ ἄλλας, μέσα εἰς τὴν
πλατειὰν ἀγκάλην τοῦ πεδίου, τοῦ πε-
ριβαλλομένου ἀπὸ ἓνα ὠραῖον κύκλωμα
ὕψωμάτων μὲ τὰ ἐξῆς ὀνόματα: «Παλα-
μασῶν», «Πόρτες», «Λαλῶν», ὑψηλοτέ-
ρου ὅλων καὶ ἔχοντος τὸ «προνόμιον»
τῆς τριπλῆς ἡχοῦς. Ὁ τηλαυγὴς φάρος
τοῦ «Φροντιστηρίου» Τραπεζοῦντος ἐφώ-
τιζε μὲ τὸ ἐκπολιτιστικόν του ἔργον
καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοι-
λάδας τοῦ Πόντου.

ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Η ΛΙΣΑΦ

ΤΟΥ Ν. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

Η ΛΙΣΑΦ ήταν ένα παράξενο κορίτσι. Μιά χωριατοπούλα έως 18 χρόνων, ψηλή, γεροδεμένη, με άθλητικά μπράτσα, ήλιοκαμμένη. Ή ματιά της — είχε κάτι μάτια μαύρα, βαθιά, έκφραστικά — κοφτερή σαν έγχειρίδιο, σταθερή σαν γρανίτης. Γυρνούσε ξυπόλυτη στα χωράφια, στον κάμπο. Τα ξέπλεκα μαλλιά της τ' ανάδευε ο αέρας κ' ήτανε σά νάνιωθε την πνοή του σαν υπερκόσμιο χάδι.

— Λισάφ, έπαρ' τὸ μακέλ'ς καὶ κατήθα σὸ χωράφ', τῆς φώναζε ὁ Στάθιον, ὁ πατέρας της, μετὴν τριμμένη καραθόνα, τὰ χιονισμένα φρύδια, τ' αὐλακωμένο πρόσωπο.

— Καλόν, καλόν, πατέρα, ἔλεγε κι' ὥσπου νὰ σθήση ἡ τελευταία συλλαβή, αὐτὴ μετὸ «μακέλ'» στὸν ὄμο κατηφόριζε κατὰ τὸ λασπωμένο χωράφι.

Ἐξαφνα, μεσημεριάτικες ὥρες, ἄκουγες μιὰ κραυγὴ στριγγὴ νὰ σκίζη τὸν αἆρα:

— Λισάφ — Λισάαααφ! ἔξῃ — Λισαααάφ...

Ἡ Λισάφ καταλάβαινε.

Τὰ μάτια της ἄλλαζαν ἔκφραση. Πετοῦσαν σπίθες.

Ὁρμοῦσε μπρὸς σὰν ἀφηνιασμένο ἄλογο. Τὴν τραβοῦσε σὰ μαγνήτης ἡ στριγγὴ φωνὴ ποὺ ἔσκιζε σὰν κοφτερὸ λεπίδι τὸν αἆρα.

Ἦξερε. Κάποιο φίδι φάνηκε στὸ δρόμο.

Νά την! Κοιτάει τὰ τρομαγμένα παιδιά. Κοιτάει τὸ ἀνασηκωμένο φίδι. Τὰ μάτια του ἠλεκτρίζουν. Ἡ κόκκινη λωρίδα τῆς γλώσσας του μασπιγώνει τὸν αἆρα.

Ρίχνει τὸ μακέλ' κάτω.

Τεντώνει τὰ πόδια της στὴ γῆ.

Κοιτάει μέσ' στὰ μάτια τὸ φίδι. Ἐπειτα ὀρμᾷ σὰν κεραυνός. Τὸ χέρι της, κλοιὸς ἀτσάλινος, φουχτᾷ τὸν τεντωμένο λαϊμό, τὸν σφίγγει σταθερά.

Ἐπειτα φλόγες πετοῦν τὰ μάτια της.

Καὶ σ' ἓνα δευτερόλεπτο τὸ φίδι

στριφογυρίζει στὸν αἆρα. Τὸν μαστιγώνει μετὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ της. Ἐπειτα ἓνα κράχ, δεύτερο, τρίτο, τέταρτο κράχ, κ' ἡ σπονδυλικὴ στήλη τοῦ ἔρπετοῦ εἶναι μιὰ συντριμμένη ἄλυσσίδα. Ἡ ζωὴ φεύγει ἀπὸ τὸ φιδίσιο κορμί. Τὸ σφίξιμο, τὸ σιδερένιο σφίξιμο τοῦ λαϊμοῦ, τὸ ἀποτελειώνει τὸ σερπετό.

Δεύτερη εἰκόνα: Μιὰ ἡμερὴ κοπέλα, μετὴ δυναμικὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη σκίζει τὰ χωράφια, χωρὶς νὰ τῆς πληγώνουνται τὰ πόδια. Εἶναι ἡ Λισάφ. Γυρίζει πίσω. Ὁ πόλεμος τελειώσε. Τὸ «μακέλ'» στὸν ὄμο εἶναι ριγμένο. Ἐνα φίδι τυλιγμένο ἄψυχο, εἶναι πὸ φορτίο — τὸ κυνήγι.

Ὅλοι τὴν κοιτᾷμε νὰ περνᾷ μετὴ μυστικὴ ὑπόκλιση. Κάποιο δέος πλανᾷται στὴ ματιά μας.

Ἡ Λισάφ, ποὺ τὴ φοβοῦνται τὰ φίδια. Ἡ Λισάφ μετὴ ἀτσαλένια μπράτσα. Μετὰ τὰ δάχτυλα ποὺ παίρνουν τὶς φιδίσιες ζωές.

Κι' ὅμως πῶς ξέρει νὰ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιά μας.

Εἴμαστε μιὰ συντροφιά, ἀπὸ παιδιά. Τὸ μεγαλύτερο ἐγώ, δέκα χρόνων. Πῶς τὴν ἀγαποῦμε ὅλοι. Καὶ πόσο τὴ θαυμάζουμε. Πόσο μᾶς ἀγαπάει κι αὐτὴ! Πῶς ξέρει νὰ ἀγαπάῃ. Τί χαμόγελο εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς χαρίζει, αὐτὴ ποὺ τὴ φοβᾶται θάλεγες ἢ πλάσι!

Στὸ χωριὸ Κιθάραϊνα. Ἐνα χωριὸ παράξενο σὰν τὴν Λισάφ. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ φιλάει τὰ πόδια ὀρεινῶν συγκροτημάτων. Ἡ ἀντίθετη χάνεται μέσ' στίς λαγκαδιές, στὰ σύδεντρα, στὰ σύλογκα, καὶ στίς νεροσυρμές ποὺ τραγουδοῦν.

Μιὰ λεύκα σιγοτραγουδεῖ στὴν εἰσοδὸ του. Τὸ χειμῶνα θὰ τῇ δῆς νὰ χτυπάῃ ἀσημένια παλαμάκια, σὰν ξεφρενιασμένη.

Ἡ Λισάφ εἶναι μελαγχολικὴ. Δὲν συλλογιέται πιά τὰ φίδια. Κάτι ἄλλο συλλογιέται.

Μέσα στὰ ξέπλεκα μαλλιά της, κα-
στανά, σγουρά, πλέκει τὰ ὄνειρά του
ὁ ἀέρας. Μόνο τὰ δικά του, κρίμα,
ὄνειρα αὐτός.

Τῇ Λισάφ τὴ δέρνει κάποιος μυ-
στικός καημός. Νά την τώρα στήν
κορφή τοῦ λόφου. Βυθίζει τὴ ματιά
της κατὰ τὴν πλατεῖα κοιλάδα, πού
τὴ στεφανώνει τὸ κλιμακωτὸ κύκλω-
μα βουνῶν πού χάνονται κοπαδιαστὰ
μέσα στὰ σύννεφα. — Τί νὰ κοιτάη;
— ἀναρωτιῶνται ὅλοι.

Κανείς δὲν ξέρει.

Ἐγὼ μονάχα ξέρω. Καὶ νὰ πῶς:
Εἶχα ξυπνήσει ἓνα πρωῒνό, ἴσως
ἀπὸ κάποιο ὄνειρο, καὶ βγῆκα ἔξω.

Ὁ πρωῒνὸς ἀέρας μοῦ χάρισε μὲ
διακριτικότητα τὰ πρῶτα ρίγη. Ἡ
συκιά, ἡ ἀγαπημένη μου συκιά, μιὰ
πελώρια συκιά, γεμάτη «δροσανόσυ-
κα», πού ἦταν ἡ ἀδυναμία μου, ἀνα-
τρίχιαζε μὲ τὰ διπλὰ χάρδια τοῦ χλω-
μοῦ ἡλίου καὶ τῆς αὔρας.

Ἀνέβηκα, ἀνέβηκα, ὡς τὸ τελευ-
ταῖο της κλαδί.

Κι' ἄξαφνα, τὸ μάτι μου σταμάτη-
σε σὰν παγωμένο.

Κάτω ἀπὸ μιὰ πελώρια βαλανιδιά,
ἡ Λισάφ, ξεμπράτσωτη, μὲ ξέπλεκα
μαλλιά καὶ ξαναμμένο πρόσωπο, ἴ-
δια σὰν Πόντια Ἀρτέμιδα, μιλοῦσε
καὶ χειρονομοῦσε. Ἐπειτα ἔσκυψε τὸ
κεφάλι καὶ σιώπησε. Ὁ Μῆτον, τὸ
καλύτερο παλληκάρι τοῦ χωριοῦ, μὲ
τὰ σπιθάτα μάτια, τὴ βροντερὴ φω-
νὴ καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζια, κάτι ἔ-
λεγε. Μὰ ἦτανε κι αὐτὰς θλιμμένος.
Εἶχε, τὸ ἴδιο, σκυμμένο τὸ κεφάλι.

Ἐπειτα εἶδα κάτι πού μὲ πάγωσε
ἀκόμα πιὸ πολύ. Τῆς φίλησε μὲ θέρ-
μη τὰ μαλλιά κ' ἔφυγε ξαφνικά κι
ἀπότομα δίχως μιλιὰ. Ἐκείνη στεκό-
ταν ὀρθία κι ἀκίνητη, δίχως μιλιὰ
κι αὐτή. Αὐτός, μὲ τὸ δισάκκι του
στὸν ὄμο, τράβηξε κατὰ τῆς πολι-
τείας τὸ δρόμο καὶ σὲ λίγο χάθηκε
πίσω ἀπὸ τὰ σύννετρα.

69

Ἐνας χρόνος πέρασε.

Τὸ καλοκαίρι βρέθηκε ξανά πίσω
στὸ χωριό.

Τράβηξα τὴν πρώτη μέρα στὸ σπι-
τι τῆς Λισάφ.

Οἱ μαυρισμένοι τοῖχοι γύρω ἀπὸ
τὸ τζάκι μοῦ σφίξαν τὴν καρδιά. Μιὰ
μαύρη γάτα, χοντρή, καλοθρεμμένη

μὲ φουντωτὴ γοῦνα, ρουχάλιζε στὴ
γωνιά. Ἡ γρηὰ μάνα της ἔκλωθε
τὸ μαλλί της. Ἐνα βρώμικο κουτσού-
θελο ἀρκούδιαζε πάνω στὸ χωμάτινο
πάτωμα.

— Καλῶς τὸ παιδί - μ', μοῦ λέει μὲ
τὴν τρεμάμενη φωνή της ἡ γρηὰ μά-
να της.

— Καλῶς ἡῶρα σας, ὅπως θὰ ἔ-
γα καὶ σήμερα.

Ἡ γρηὰ ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Ἴσως
περίμενε τὴν ἐρώτησή μου:

— Ἡ Λισάφ!!!

Δὲν εἶπα τίποτε. Ἀλλὰ φαίνεται
ἄκουσε τὴ μυστικὴ ἐρώτησή μου.

— Ἡ Λισάφ, ἡ Λισάφ, τὸ γιαθρίμ',
ἐπῆεν σὴν Ρουσίαν, σὴν Ρουσίαν. Θὰ
τρώγν'άτεν τὰ ξένα, τὰ ξένα!

Κ' ἡ γρηὰ ἔφερε στὰ μάτια τὴν
τούφα τοῦ μαλλιοῦ καὶ σκούπισε τὸ
δάκρυ πού κύλησε στ' αὐλακωμένα
μάγουλά της.

— Λισάφ, μὲ τὰ γερά μπράτσα καὶ
τ' ἀτσαλένια χέρια καὶ τὸ ἡλιοκαμ-
μένο σου κορμί. Λισάφ, ἐσύ Λισάφ,
κορίτσι μὲ τὰ ξέπλεκα μαλλιά πού
ἦταν σὰ νὰ λόγχιζες τὴν παράδοση
μὲ τὸ κοντάρι σου καὶ σὰν νὰ πρό-
θελνες μπροστὰ στὰ ὀλάνοιχτα μά-
τια τῶν συγχωριανῶν σου σὰν μιὰ
σπίθα ἀπὸ καινούργια κι ἀγνωρῆ
φωτιά, Λισάφ, σοῦ εὐχομαί νὰ εἶσαι
πάντα κυβερνήτρα τῆς ζωῆς σου,
μιᾶς ζωῆς πού χάθηκε μέσ' στὴν ὀ-
μίχλη τῆς Ἀνάγκης.

Δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτέ, ποτέ! Κι
οὔτε πῶς ἀφησες ἔτσι δίχως ὁδὸς τὸ
βασιλείό σου καὶ πηγες νὰ δουλέψης
τὴ ζωὴ μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου
σου!

ΔΥΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΣΤΟ 2ο τεύχος του «Ποντιακού Θεάτρου» δημοσιεύτηκε σημείωμα του κ. Γ. Λαμπίδη, όπου καταδικάζονται γενικά οι μεταφράσεις αρχαίων θεατρικών έργων στην ποντιακή διάλεκτο.

Δεν αναλογιέται σε μας να κρίνουμε τη γνώμη αυτή. Θα θέλαμε μόνο, με την ευκαιρία, ν' ανακινήσουμε ένα ζήτημα συγγενικό, που ενωιά μήνες τώρα περιμένει την έγκυρη επιστημονική τοποθέτησή του.

Στην εφημερίδα «Τὸ Βῆμα» τῆς 7-10-49, ὁ διακεκριμένος διανοητὴς Κ. Θ. Δημαρᾶς, κρίνοντας τὰ πρῶτα δυὸ βιβλία τῆς σειρᾶς τῆς «Ποντιακῆς Λογοτεχνίας», ἐκφράζεται μὲ πρόδηλο σκεπτικισμό γιὰ τὴν ὠφελιμότητα τῆς προσπάθειας ποὺ καταβάλλεται στὴν καλλιέργεια τῆς ἰδιωματικῆς γενικὰ λογοτεχνίας, μέσα στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ γλωσσικὴ πραγματικότητα. Δὲ διστάζει μάλιστα ν' ἀποφανθῇ καὶ συμπερασματικὰ μὲ τοῦτον τὸν κατηγορηματικὸ ἀφορισμό: «Τὸ ἰδιωματικὸ λοιοπὸν στοίχεῖ οὐδὲν ἐπιβάλλεται, ὅπως στὴν περίπτωσιν ἁλλων λογοτεχνιῶν, ἀλλὰ εἶναι καὶ περιττό! Θὰ μπορούσε μάλιστα νὰ γίνῃ καὶ βλαβερό».

Κανένας, ἀσφαλῶς, οὔτε καὶ ὁ πιὸ φανατικὸς τοπικιστὴς, δὲν ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν καλόπιστη γνώμη τοῦ διαλεχτοῦ μας κριτικοῦ. Νὰ ποῦμε καὶ πῶς ἡ κρίσις αὐτὴ βασικὰ εἶναι λαθεμένη;

Ἄν ἡ ὑπεύθυνη ἔγγραφη διατύπωση γνώμης ἀρκοῦσε νὰ στηριχθεῖ μόνο στὴ διαίσθησις καὶ στὸν ὑποκειμενικὸ παράγοντα τῆς λατρείας ποὺ ἔχει καθένας πρὸς τὸ κάθε τι ὅπου συνδέεται μὲ τὸ γενέθλιό του τόπο, δὲ θὰ δυσκολευόμασταν νὰ τὸ ποῦμε. Ὅμως χρειάζεται κατὶ παραπάνω ἀπ' αὐτά. Χρειάζεται ἐπιστημονικὴ. Χρειάζεται εἰδικότητα. Καὶ εἰδικότητα πολὺπλευρῆ, «πολυμερῆ». Γιατὶ ὅπως παρουσιάζεται τὸ ζήτημα, νομίζομε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ περιορισθεῖ στὴν ἀρμοδιότητα μιᾶς καὶ μόνης ἐπιστήμης. Στὸ προκείμενο, χρέος ἔχουν νὰ λάβουν τὸ λόγο καὶ ὁ ἐπι-

στήμονας λαογράφος καὶ ὁ γλωσσολόγος καὶ ὁ φιλόλογος καὶ ὁ ἱστορικός, ἂν θέλετε. Συνθετικὴ εἶναι ἡ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ζητήματος. Ἐπειτα, στὴν περίπτωσή μας συντρέχει καὶ ἄλλος λόγος: Ἡ καλλιέργεια τῆς Ποντιακῆς λογοτεχνίας, μὲ τὴ διαφοροποίησιν ποὺ μοιραῖα γίνεται μέσα στὸ μεγάλο χωνευτήρι τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας ὅπου σκόρπισε, ἀνακατεύτηκε καὶ ὀλοένα ζυμώνεται καὶ ὁ λαὸς μας, δὲν πρόκειται νὰ διαρκέσει πάρα πολλὰ χρόνια. Καὶ τὸν παράγοντα αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ τὸν ἔχει ὑπόψη τῆς ἡ σχετικὴ ἔρευνα.

Ἐνῶς μήνες, τὸ πρόβλημα ποὺ ἔθεσε ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς ἔμεινε ἄλυτο. Καὶ τώρα, μὲ τὸ σημείωμα τοῦ Γ. Λαμπίδη ποὺ ἀναφέραμε, τὸ «ἔν αὖ πρὸ βλήμα» ἀπλώθηκε σὲ «δὺ οὐ πρὸ βλήματα». Παραμένει ὥστόσο ἡ καταδικαστικὴ γνωμοδότησις τοῦ Κ. Θ. Δημαρᾶ, ποὺ ἔμεινε ἀναπάντητη. Εἶναι γνωστὸ πῶς ὅταν σὲ μιᾶ γνωμοδότησις δὲ γίνουν ἐγκαίρως οἱ νόμιμες ἐνστάσεις, ἡ γνωμοδότησις γίνεται ἔγκυρη, «καθίσταται ἀπρόσβλητος». Εὐτυχῶς στὰ ζητήματα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει καμιά νομοθεσία ποὺ νὰ καθορίζει προθεσμίες. Συνεπῶς, ὅλος ὁ καιρὸς ὑπάρχει, μὰ καὶ εἶναι καιρὸς πιά, νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὸ ζήτημα οἱ εἰδικοί: Οἱ καθηγητὲς μας Στ. Κυριακίδης, Μ. Τριανταφυλλίδης, Ν. Βέης, Ν. Ἀνδριώτης, Γ. Μέγας, ἡ Κα Μέλπω Μερλιέ, ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν καὶ Δ/τῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Α. Α. Παπαδόπουλος, ὁ τ. γυμνασιάρχης Γ. Σουμελίδης, ὁ φιλόλογος Ι. Παμπούκης κ.ἄ. Γιὰ νὰ μᾶς ἀναπτύξουν τὶς γνώμεις τους. Γιὰ νὰ μᾶς λύσουν καὶ τὰ δὺ οὐ πρὸ βλήματα. Γιὰ νὰ μᾶς ποῦν ἂν κάνομε καλὰ ποὺ ἀσχολούμαστε μὲ τὶς δουλειὲς αὐτές, ἢ ἂν ματαιοπονοῦμε καὶ πρὸ παντὸς ἂν βλάπτουμε.

Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι τὸ «Ποντιακὸ» μπορεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεξαγωγὴ αὐτῆς τῆς ἔρευνας.

Σύρα, 16-7-50

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

ΕΝΑ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

Η ΥΠΟΔΟΧΗ

(Εὐθυμη σκηνή)

Δωμάτιο χωρικού σπιτιού

ΣΤΑΘΙΟΣ (Μπαίνει μέσα καὶ φωνάζει): Κερεκή, νέτση Κερεκή, πού εἶσαι. Κι' ἀκούς;

ΚΕΡΕΚΗ (ἀπ' ἔξω): Ντὸ ἔν ξάν, ντὸ τσαεῖς; Ἀτώρα ἔρχουμαι, τὰ χτήνια δεβάζω πλάν...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Νέτση, ἔλα δῶς τὰ καλά τὰ λώματαμ'... ὁσήμερον... ἔλσ...

ΚΕΡΕΚΗ (μπαίνει): Ξάν ντὸ ἔν ὁσήμερον; Ντὸ ἔπαθες;

ΣΤΑΘΙΟΣ: Κι' ἔκσες, θὰ ἔρται ὁ Γενικὸν ὁ Διοικητὴς ἀσὴν Θεσσαλονικὴν κι' ἐγὼ ἄμνον Πρόεδρος τῇ χωρί, θὰ ἐβγάνω νὰ καλωσορίζμ' ἄτον... ἐγροῖξες;

ΚΕΡΕΚΗ: Καὶ ντὸ ἐφτάγνε ντὸ ἔρταν ὅλον ἀδακὲς σὰ χωρία; Λέγνε λόγια, τῶνε καλὰ - καλὰ καὶ ὕστερα φεῖνε... Ὀλία ἀνασπάλκουνταν... Ἀκόμα σὰ χαραπάδες ἀπὲς κάθουμες...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Γιόχ, ἀτὸς καλὸς ἔν, λέγνε, κατ' θὰ ἐφτάη μας... Θὰ χτίζ' τ' ὁσπίτια μουν... Ἀμιν, ἀτώρα ὁ ληγῶρ' ὁ καιρὸς διαβαίν' ὅπου νὰ ἔν θὰ ἔρται καὶ ὁ δέσκαλον νὰ λή με ντὸ θὰ λέγω σὸν Διοικητὴν...

ΚΕΡΕΚΗ (εἰρωνικά): Ἀοιλοὶ ἐμᾶς, τεμιὰκ θὰ ἐφτάς καὶ λόγον! (γελάει) Νὰ ἔμνε ἀπὸ πουθεν κι' ἔκουγα σε...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Νέτση, ντὸ γελάς; Σ' ὁμμάτια τ' ἐσὰ τεμιὰκ ἔναν παρᾶν κι' εἶμαι; Γιὰ μ' κι' ἔξιζασε; Σ' ἀτὸ τὸ ὦμιν νὰ πᾶς...

ΚΕΡΕΚΗ: Ἀρ' μὴ χολιάσκεσαι, ἀὰ τὰ λώματα σ'...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Νέτση, τὸ γραβάτον ποῦ ἔν;

ΚΕΡΕΚΗ: Θὰ σπίχκεσαι ξάν σ' ἐκεῖνο τὸ δουκάλ; Ἐθαρρεῖς θὰ παίρνε σε καὶ πᾶγνε σὸ βόσκημαν... Ἀὰ κι' ἀτὸ...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἐσὺ ἢ γαρή ντὸ ἐγροικᾶς ἀπατά. Τεμιὰκ θὰ πάγω σὸν Γενικὸν Διοικητὴν ἐγὼ ὁ Πρόεδρον τῇ χωρί νὰ μὴ φορῶ γραβάτον... ντὸ λές...

ΚΕΡΕΚΗ: Κι' ἀτὸ ντὸ τρανὸν πράμαν ἔν καὶ ἀπόσον πολλὰ ἀξίαν ἔχ; Ἀρ' ἔναν γιουλὰρ χτηνῇ...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Νέτση, μὴ λαλῆς! Ἐλα ἀδὰ καὶ δέσωνα...

ΚΕΡΕΚΗ: Ἀνάθεμά το... Ντάγνα δένατο κ' εἰξέρω (σφίγγει).

ΣΤΑΘΙΟΣ (πάει νὰ πνιγῇ): Κερεκή, στά... ἐφοῦρξες με... στά...

ΚΕΡΕΚΗ: Γραβάτον πὰ θέλτσ', τὸ τσαῖγμα σ' ποῖον ἔτον;

ΣΤΑΘΙΟΣ: Τεμιὰκ, ἔλα φοῦρξο με, ἃ ἀγροίκιστος γαρή!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (ἀπ' ἔξω): Στάθιε, ἀπὲς εἶσαι;

ΣΤΑΘΙΟΣ (φωνάζει): Ἐλα, δέσκαλε, ἀδὰ εἶμαι...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (μπαίνει): Καλημέρα σου.

(Κι' οἱ δύο: Καλημέρα...)

ΚΕΡΕΚΗ: Κάθκα, δέσκαλε, ξάν ὁ σήμερον ντὸ ἔσετεν; Ἐδέβετεν ἀπὸν ἀφκά...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ὀσήμερον θὰ ἔχωμε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ... Ἐὰ τώρα ἐγροικᾶς ντὸ θὰ ἴνεται... Στάθιε ὁγληγῶρ' οἱ χωρέτ' ἐγομῶθαν σὴν πλατεῖαν τῇ χωρί, καὶ περμέννε τ' αὐτοκίνητα... Ὁ Πρόεδρον κ' ἔν μόνον ἐκεῖ...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀὰ, ἐγὼ πὰ ἔτοιμος εἶμαι... δέσκαλε, ἔγραψες τὸν λόγον;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ἐναν λόγον ἐποίησα σε, τεμιὰκ, ντὸ νὰ λέγω σε... Θ' ἀκούγια το καὶ θὰ θαυμάζ ὁ Διοικητὴς. Ἄν ἐρωτᾷ σε ποῖος ἔγραψε νὰ, πέα τον ἀετς μυστικά, τεμιὰκ, σ' ὠτίν-ἀτ' κεῖ κά, ντὸ ἔγραψεν ἃ ὁ Δέσκαλον ἐμούν... Ἀμάν, ἄν κι' λέσσα πὰ, ἐκεῖνος θὰ ἐγροικᾷ το...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Γιασασίν, δέσκαλε, τεμιὰκ, ντὸ νὰ λέγωσε... εὐχαριστῶσε... Γιὰ πέα το ἃς ἀκούγα το, νὰ λελεύω τὴν ψῆσ'...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (διαβάζει): Ὦ, εὐγενεστάτη μορφὴ καὶ λαοπονόψυχη, ὡς εὖ παρέστητε...

ΚΕΡΕΚΗ: Ἀτὲ γαρή ἔν καὶ λέτια-την ἔμορφος; Ἀχὰ ἐπαλαλῶθα...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ὁχι, Κερεκή, ἀτὰ εἶν' βαθέα Ἑλληνικά...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀφς' ἀτέν, δέσκαλε.

ΚΕΡΕΚΗ: Τεάμ, ἐσὺ ἐγροικᾶσαι τα...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἐγὼ κι' ἐγροικῶγα τα; (Συνέχεια στὴ σελ. 82)

ΠΑΛΑΣΑ Η ΜΟΛΥΒΟΥ

ΤΗ ΚΟΧΛΕΒΕΖΙΡ'
Η ΚΟΡΗ

ΦΩΣ τ'όμμάτια - σουν,
τῇ Παρέσας τῇ Χα-
τζιάβας ἡ κόρη ἔντρισεν
καὶ ἐπῆρεν εἶναν ἐγρολά-
βον. Ἔβαλαν - ἄτεν καὶ σὰ
ἐφημερίδας, ἡ «Γιώτα».

Μῶ - σε τὴν Παναίλαν
ἐποῖκαν - ἄτεν «Γιώτα»!

Ἄρτουκ ἡ Παρέσα πὰ
ἀσὴν χαρὰν - ἀτς ζαρὰ κα-
τουρεῖ, τέε... σὰ κολτού-
κια - τς καρπούζια κ' ἐχ-
ρουν. Ἡ Παναίλα πὰ τσιπ ἀσὸ μυτὶν
κι πιάσκειται. Ἡ πορπατεσία-τς πὰ
τὶνκ - τὶνκ ἐθαρρεῖς κ' ἐσπᾶεν ἡ μέ-
ση-ἀτς. Τσιπ τῇ Κοχλεβεζίρ ἡ κόρη!

Ἰχ, ἡ φεσφεσέ ντ' ἄγνον πρᾶμαν
ἐν. Πολλὰ κακὸν ἐν.

Ἀτώρα νὰ μὴ ἔξερα ποῖος ἐν' νέϊσε,
τ' ἔξου πὰ καὶ τ' ἀπὲς πὰ κι ἀσ' ὄλον
ἀπᾶν' πὰ ντὸ εἶν' ἀσ' σ' ἐμετέρτς.
Ἀτὸ κι κρύφκεται, λελεύω σας.

Ἄλλο ντὸ ζουλίεσαι καὶ ἀποζουλίε-
σαι καὶ ζούρτ - πούρτ πᾶς ἀεικές. Ἐκ-
δρομὴν ἐφτάγνε τ' ἐμετέρ' ἡ Παιρέσα
μὲ τὴν «Γιώταν» πουθὲν κ' ἐν', θέατρον
ἐν, ξὰν ἡ Παρέσα κ' ἐν'.

Τσιπ ἐτάραξεν ἡ καρδιά - μ'· «τὸ
κάστανον ἐβγαίνειν ἀσὸ τσέπλι' ἄθε κ'
εἶπεν, φτοῦ κι ἀπόθεν ἐξῆβα».

Καμμίαν πὰ μ' ἔρται. Ἄς παρα-
καλῇ κιόλα. Ἄς πάη σ' Εὐρώπης τὰ
χώρας, ἡ ζουρτελάβα.

Ζατὶ ἀγοῖκ' ἄμον ζαρὰ ξύλα μὲ τὴν
κανᾶν κι γίντανε. Τὰ μυτῖα - τουν τέε
ἀκιαπτανκές, ἐθαροῦν κατ' εἶν'.

Ἀτώρα ἴναν ἄγουρον νὰ φορίης - ἄ-

τον φυστάνια! Κιὰρ ἐκεῖνος ξὰν ἄ-
γουρος ἐν. Χὰ καὶ τῇ Παρέσας μὲ τὴν
«Γιώταν».

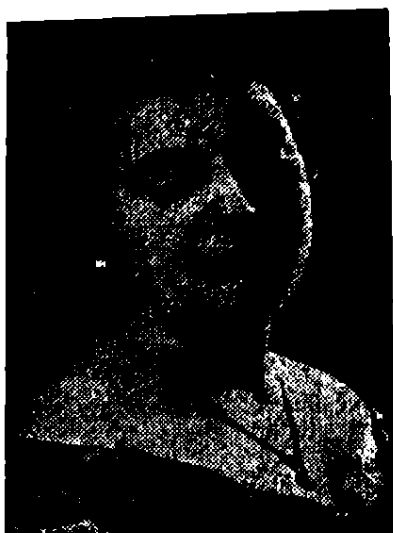
Ἄμαν λελεύω - σας, γιὰμ ἐν' κάπ'
ἀτουκές κι ἀκούει - με, γιὰ χάζιν ἐ-
φτάει ἕναν κουγιαμέτ'.

Ἰχ, γιάβρουμ, ντ' ἔχασαμε ἐμεῖς μὲ
τὰ ξένα. Ἐμεῖς ἄς τερούμε τ' ἐμέτερα
τ' ἀτέτια. Ἐναχμὸν πὰ νούνιζον τὸ μι-
λέτι - σ' καὶ τ' ἐσνάφι - σ' καὶ μ' ἀπο-
μέντς ὀπίσ' ἀσὴν σιουρίν. Ἀέτς ἐν.

Ἐθαρρεῖς κι ἄμον τῇ Παρέσας ἡ λα-
λία ἔρθε - με, νὰ λελεύω - σας, ἄλλο
γουρτάρεμαν κ' ἔχω, πολλὰ ἄσκεμον
στόμαν ἔσ'.

ΧΡ. ΔΗΜΑΡΧΟΥ

4. ΑΝΘΟΥΛΑ ΜΑΥΡΙΔΟΥ

Ἡ Ἀνθούλα Μαυρίδου εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ λαμπρές, πιὸ εὐσυνείδητες, πιὸ ἀνεπιδείχτες καὶ πιὸ μουσικὰ κατηρτισμένες καλλιτέχνιδες τῆς Ἑθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς.

Ποντία τὴν καταγωγή. γεννήθηκε στὴ Σεβαστούπολη τῆς Κριμαίας, ὅπου καὶ ἐφοίτησε στὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο γιὰ τὶς πρώτες ἐγκύκλιες σπουδές της. Ἀπὸ τὴ νεαρά της ἡλικία εἶχε ἐπίδοση στὴ μουσικὴ καὶ στὸ τραγούδι. Ἡ μπολσεβικικὴ ἐπανάσταση στὴ δεύτερη φάση της, στὰ 1919, τὴν ἔφερε στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν οἰκογένειά της, μιὰ ἀπὸ τὶς εὐπορώτερες καὶ καλύστερες οἰκογένειες τῆς Σεβαστουπόλεως, κατεστραμμένην οικονομικῶς.

Θέλοντας νὰ πραγματοποιήσει τὸ παιδικὸ της ὄνειρο, παρὰ τὶς οικονομικὲς δυσχέρειες, ἐνεγράφη στὸ Ἑθνικὸ Ὁδεῖο, στὴν τάξη τῆς ἐμπνευσμένης Καθηγητρίας κ. Μαρίας Καλφοπούλου. Μετὰ πολυχρόνιες σπουδὲς ἀπεφοίτησε ἀπ' τὴ Μελοδραματικὴ Σχολὴ μὲ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον.

Εἶναι καλλιτέχνις μὲ ἀληθινὸ ταλέντο. Ἡ φωνή της, ὡραιότατη φωνὴ δραματικῆς σοπράνο, ἔχει ἐντελὴς ἐξαιρετικὴ ἔνταση καὶ εἶναι ἀπόλυτα καὶ αὐστηρὰ πειθαρχημένη. Μὲ λεπτὴ μουσικὴ καλλιέργεια τὴ χειρίζεται μὲ καταπληκτικὴ εὐχέρεια, κατὰ τὶς κρίσεις τῶν ἐδικῶν μουσικοκριτικῶν, καὶ μὲ καταφανὴ τὴ σφραγίδα τῆς ἀνώτερης τέχνης, πού εἶναι ἄλλως τε καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα τῆς Καθηγητρίας τῆς χαρακτηριστικά. Τὸ χρῶμα τῆς ἐκφράσεως, ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκτελέσεως, ἡ ὁμοιογένεια τῆς φωνῆς, ὁ δραματικὸς παλμός, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν δίχως ὑπερβολὲς καὶ παρεξηγήσεις τοῦ ρόλου ἡθοιοποιΐα, δίνουν βάσιμες ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον τῆς καλλιτέχνιδος, ἐὰν φυσικὰ βρεθῇ τρόπος νὰ μετεκπαιδευθῇ καὶ στὴν Εὐρώπῃ, ὅπως ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μὲ τὴν ὑποτροφίαν της, πού ἐναυάγησε μὲ τὸν πόλεμο.

Ἐργάζεται τώρα στὴ χορωδία τῆς Ἑθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς καὶ ἀπολαμβάνει τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς φιλίας τῶν συναδέλφων καὶ προϊσταμένων της.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΠΟΝΤΙΩΝ ΚΑΛΙΤΕΧΝΩΝ

5. ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΕΛΕΣΙΔΗΣ

Ὁ Σταῦρος Κελεσίδης εἶναι ἓνας καλλιτέχνης συνεπὴς πρὸς τὸν ἑαυτό του, πρὸς τὶς ἐσωτερικὲς του κλίσεις. Προικισμένος μὲ καλλιτεχνικὴ διάθεση καὶ μὲ ἀκατάσχετη κλίση πρὸς τὸ θέατρο, εἶχε τὴν τύχη ἀπὸ μικρὸ παιδί νὰ βρεθῇ σὲ χώρα ὅπου ἡ λατρεία τῆς τέχνης βρισκότανε σὲ ἀνθιση, στὴ Ρωσσία.

Γεννήθηκε στὸ Σταυρί, ἓνα ἱστορικὸ χωριὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Τραπεζούντας. Ἀπὸ μικρὸ παιδί ἤδη ἔφυγε γιὰ τὴ Ρωσσία. Ἐκεῖ, μετὰ πολλὰ, ἐφοίτησε σὲ δραματικὴ θεατρικὴ σχολή, καὶ τελείωσε τὶς σπουδὲς του μὲ τὸν βαθμὸ «Ἀριστα». Γεμάτος καλλιτεχνικὰ ὄνειρα ἀνέλαβε τὴν καλλιτεχνικὴ διεύθυνσι τοῦ Θεατρικοῦ Ὁμίλου τοῦ Κέρτς.

Μετὰ ἀπὸ εὐδόκιμη ἐργασία στὸ δραματικὸ θέατρο θέλησε νὰ τελειοποιηθῇ καὶ στὴν τέχνη τοῦ Κινηματογράφου. Ἐνεγράφη τότε στὸ Κινηματογραφικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Μόσχας καὶ μετὰ τὴ συμπλήρωσι τῶν σπουδῶν του συνειργάσθη σὲ 14 ρωστικὰ φιλμ, τῶν μεγαλυτέρων στούντιο τῆς Μόσχας. Ἦτο ὁ μόνος Ἕλλην ἡθοιοπὸς τοῦ Ρωσικοῦ Κινηματογράφου. Ὅπου δὴποτε καὶ ἂν εὐρέθῃ πάντα παρακολούθησε μὲ ἐνδιαφέρον κάθε θεατρικὴ ἐκδήλωσι τῶν Ποντίων καὶ ἔθεσε στὴ διάθεσί τους τὰ καλλιτεχνικά του ἐφόδια.

Στὴν Ἑλλάδα ἦλθε τὸ 1939. Ἡ ξενικὴ του προφορὰ ὑπῆρξε ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπίδοσή του στὸ ἑλληνικὸ δραματικὸ θέατρο. Ἐτοί ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιδοθῇ στὸν Κινηματογράφου. Ἀπὸ τότε ἐργάζεται ὡς τεχνικὸς καὶ μακιγιέρ σὲ νεοϊδρυθέντα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στούντια τῆς Φίνος - Φίλμ, ἐργασθεῖς σὲ φιλμ: «Τὸ τραγούδι τοῦ χωρισμοῦ», «Ἡ φωνὴ τῆς καρδιάς», «Ἡ βίλλα μὲ τὰ νούφαρα», «Πρόσωπα λησμονημένα», «Μαρίνα», «Οἱ Γερμανοὶ ζονάρχονται», «Χαμένοι Ἀγγελοι», «Τελευταία Ἀποστολή», «Μοθύστοκας», «Ἐλα στὸ θεῖο».

Στὰ 1940, στίς 27 Ὀκτωβρίου, παραμονὴ τῆς ἱταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀνέλαβε κατὰ διδασκαλία του στὸ θέατρο «Ὁ λύμπια» μὲ τὸ θίασο τοῦ συμπαθοῦς καλλιτέχνου Νίκου Σπανίδη τὸ ἡθοιογραφικὸ ἔργο «Τῆς τρίτσας τὸ γεφύρι».

Ὁ κ. Κελεσίδης εἶνε μιὰ καλλιτεχνικὴ ἀξία, πού τιμᾷ τὸ ποντιακὸ ὄνομα.

ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΕΠΑΝΙΔΡΥΘΗ

Η ΣΧΟΛΗ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΧΟΡΩΝ

ΤΟΥ Δ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ μάθημα τῶν Ποντιακῶν χορῶν εἰσῆχθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ Ὑδρεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς Νέας Ἰωνίας κατὰ τὸ ἔτος 1945. Τὴν διδασκαλίαν ἀνέλαβεν ὁ ὑποφαινόμενος, διδάξας εἰς τὰς μαθητρίαις τοῦ Ὑδρείου χορογραφικῶς τοὺς Ποντιακοὺς χορούς. Τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων μοῦ ἀνέθεσε τὴν διδασκαλίαν τῶν χορῶν μας εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτὸ Πανελλήνιον ἴδρυμα. Τὸ παράδειγμα τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων ἐμμήθησαν αἱ κυραὶ Ρενιέρη καὶ Πράτσικα, αἱ ὁποῖαι εἰσήγαγον τὸ μάθημα τῶν Ποντιακῶν χορῶν εἰς τὰς Σχολὰς τῶν, κατὰ διδασκαλίαν μου.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1947 - 48 τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν κ.κ. Ἀντωνίου Τερζοπούλου, Παναγ. Μαρουλίδου καὶ Νικολ. Ξηροπούλου ἰδρύθη εἰς τὸν Σύλλογον «Ἀργοναῦται - Κομνηνοὶ» ἡ Σχολὴ τῶν Ποντιακῶν χορῶν. Ὁ Σύλλογος καλῶς κατενόησεν ὅτι εἰς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν του ἦτο ἡ διατήρησις καὶ ἡ μετάδοσις τῶν ὠραίων καὶ θεαματικῶν χορῶν τοῦ Πόντου εἰς τοὺς νεωτέρους Ποντίους, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ ἤθελον, δὲν ἠδύναντο νὰ μάθουν τοὺς χορούς διὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγαν οἱ γονεῖς τῶν. Οἱ

χοροί, οἱ λαϊκοὶ χοροί, καὶ ιδίως τοῦ Πόντου ἔχουν πάντα τὸ στοιχεῖον τῆς ὁμαδικότητος, τοῦ πλήθους, τοῦ ὁμαδικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖον συνεπαίρνει καθέναν. Ἕνας μοντέρνος χορὸς ἴσως εἰς τὴν τεχνικὴν του νὰ εἶναι πολυπλοκώτερος καὶ ἀνώτερος, ἀλλὰ δὲν προκαλεῖ τὴν φρενίτιδα ἐκείνη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ λαϊκοῦ, τοῦ ὁμαδικοῦ χοροῦ. Δι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ νέοι Πόντιοι καὶ οἱ νέες εὐχαρίστως ἤκουσαν τὴν ἰδρυσιν σχολῆς Ποντιακῶν χορῶν. Εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν Σχολὴν ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ἐνεγράφησαν 152 μαθήτριά καὶ μαθηταί. Ὅλοι αὐτοὶ ἐδιδάχθησαν τὸ Πρακτικὸν μόνον μέρος τῆς Ποντιακῆς Χορογραφίας. (Τὸ θεωρητικὸν δὲν ἐδιδάχθησαν, διότι δὲν μᾶς ἐπέτρεψε καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Σχολῆς, ὡς καὶ ἡ καθημερινὴ περιέργεια τῶν ἐπισκεπτῶν μας).

Ἡ πρακτικὴ ὕλη τῆς Σχολῆς Ποντιακῶν χορῶν τοῦ Συλλόγου «Ἀργοναῦται - Κομνηνοὶ» ἀποτελεῖτο ἀπὸ τὰ κατωτέρω μαθήματα:

Στὸ Ρουσοχώρι (Δροσιά): Ὁ κ. Τ. Κουτσογιαννόπουλος διευθύνει μιὰ χορευτικὴ ἐπίδειξη. σὲ μιὰ ποντιακὴ γιορτή.

— Πατήματα — Έξασκησις πατημάτων — Συμμετρία κινήσεων — Χρωματισμοί — Ρυθμός πεντάσημος — Πατήματα πεντασήμου ρυθμού: Χοροί: Τρυγόνες — Τικ — Χαιρεανίτσα — Κότσαρι. Ρυθμός έννεάσημος — Πατήματα έννεάσημου ρυθμού. Χοροί: Όμάλ — Πατούλας — Έμπροπίσ' Τάμδζαρας — Βηματισμοί του Σέρρα-χορού — Τρίμετρον — Όκτώ τρίμετρα — Στροφή προς τὸ δάπεδον — Ξιφομαχία (Πιτσάκώϊν). — Όλαί αί κινήσεις καί αί εἰκόνες τῆς ξιφομαχίας.

Τὴν άνωτέρω ὕλην ἐδιδάχθησαν έντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος αί περισσότεραι μαθήτριαι τῆς Σχολῆς Ποντιακῶν χορῶν τοῦ Συλλόγου, ὥστε, ὅτε κατὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἐπίδειξιν τῶν Ποντιακῶν χορῶν τὴν 30 Μαΐου 1948, αί μικραὶ μαθήτριαι τῆς Σχολῆς, ἡλικίας 11-13 ἐτῶν ἐχόρευσαν τὸν Σέρρα — χορὸν με ὅλας τὰς αὐστηρὰς ἀπαιτήσεις του, νὰ ἀποσπάσουν τὰ ένθουσιώδη χειροκροτήματα καί νὰ δεχθοῦν τὰ εἰλικρινῆ συγχαρητήρια τῶν παρισταμένων.

Τὸν Πυρρίχιον αὐτὸν χορὸν τῶν Ποντίων, τὸν Σέρρα — χορὸν, ἐδιδάχθησαν ὅλαι αί μεγαλύτεραι μαθήτριαι τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων, τῆς Σχολῆς Ρυθμικῆς καί Πλαστικῶν Χορῶν κ. Ρενιέρη καί τῆς Σχολῆς Ρυθμικῆς καί Γυμναστικῆς κ. Πράτσικα, αί ὁποῖαι γνωρίζουν καί χορεύουν χορογραφικῶς τοὺς περισσότερους Ποντιακοὺς χορούς.

Ἄς σημειωθῇ ἡ ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ ὁδὸς Θεοτόκη, κόρη τοῦ ἐκ Κερκύρας πολιτευτοῦ καί ἄλλοτε Πρωθυπουργοῦ κ. Θεοτόκη, διπλωματοῦχος τῆς παρὰ τοῦ Κράτους άνεγνωρισμένης Σχολῆς Πράτσικα, ὡς ἄλλη άμαζὼν χορεύει με τὸ άμαζόνειον σῶμα τῆς τὸν Πυρρίχιον αὐτὸν χορὸν μας, τὸν Σέρρα — χορὸν, ἀλλὰ καί τὸν διδάσκει εἰς τὰς μικροτέρας μαθητρίας τῆς Σχολῆς τῆς ὁποίας τυγχάνει διπλωματοῦχος.

Δυστυχῶς τὰ μαθήματα διεκόπησαν πολὺ σύντομα λόγῳ τῆς τότε ἐπικρατούσης ἐσωτερικῆς άνωμαλίας εἰς τὴν χώραν μας. Ἄν συνεχίζοντο θὰ εἴχαμεν ὡς τώρα πολλοὺς ἐξασκημένους νέους

Ποντίους καί νέας πρὸς ὄφελος τῆς Ποντιακῆς Ἰδέας.

Ἄλλὰ ποτέ δέν εἶναι άργά.

Δ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σημ. τῆς Συντάξεως.

Ἡ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ Τὸ «Ποντιακὸν» ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἐπανίδρυση τῆς Σχολῆς Χορῶν καί Τραγουδιοῦ γιατί εἶναι τὰ μοναδικὰ ἴσως ζωντανὰ στοιχεῖα ποὺ μποροῦν καί νὰ διατηρηθοῦν ἀλλὰ καί νὰ μεταδοθοῦν στοὺς νεωτέρους με τὸν πλέον εὐπρόσδεκτο τρόπο. Εἴτε ἀναλάβουν τὴ διοργάνωση τῆς σχολῆς αὐτῆς οἱ «Ἄργοναῦται — Κομνηνοί», εἴτε ὁ Ποντιακὸς Θεατρικὸς Όμιλος, πρέπει ἡ διδασκαλία τῶν χορῶν καί τῶν τραγουδιῶν νὰ ἐπεκταθῇ καί πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Καλλιθέας. Θὰ μπορούσε νὰ ἰδρυθῇ μιὰ σχολὴ στὸ Παγκράτι καί ἄλλη στὰ Ταμπούρια οὕτως ὥστε νὰ περιληφθοῦν ὅλοι οἱ Πόντιοι Ἀθηνῶν — Πειραιῶς. Ἡ χρηματοδότηση τῶν σχολῶν αὐτῶν δέν θὰ εἶναι δύσκολη γιατί μποροῦν καί οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ νὰ προσφέρουν ἓνα ἐλάχιστο ποσὸ (5 χιλιάδες δρ. μηνιαίως) ἀλλὰ καί οἱ Σύλλογοι μποροῦν νὰ διαθέσουν 300.000 μηνιαίως γιὰ ἓνα τόσο σημαντικὸ ζήτημα.

Ἐχομε ἐπιπροσθέτως τὴ γνώμη ὅτι ὁ κ. Κουτσογιαννόπουλος μπορεῖ νὰ ἀναλάβῃ ἓνα τόσο ἀπαραίτητο ἔργο καί νὰ τὸ φέρῃ εἰς πέρας. Παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις, δέν βλέπουμε στὸν ποντιακὸ ὀρίζοντα, κανέναν ἄλλο περισσότερον κατηρητισμένο ἐπιστημονικά, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχη μελετήσει καί νὰ ἔχη κάνει «ἔργο ζωῆς» τοὺς ποντιακοὺς χορούς καί τὰ ποντιακὰ τραγούδια.

Ἡ γνώμη μας αὐτὴ δέν προέρχεται ἀπὸ προσωπικὴ συμπάθεια πρὸς τὸν κ. Κουτσογιαννόπουλον, με τὸν ὁποῖο μᾶς συνδέει ἀπλὴ ποντιακὴ γνωριμία. Ὑποστηρίζουμε κάθε προσπάθεια, κάθε ἔργο, ἄσχετα με τὰ ἄτομα καί τὶς τυχόν ἀτομικὲς συμπάθειες ἢ ἀντιπάθειες.

ΓΡΑΨΤΕ ΜΑΣ

Κάθε κίνηση ποὺ γίνεται στὸ χωριό σας, στὴν πόλη σας, στὸ προάστειό σας. Κάθε κίνηση ποὺ ἔχει σχέση με τὴ ζωὴ σας καί με τὴ δράση σας.

ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΙΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ*

Φωτιάδης, Τοπχαράς και «Προξενείες»

Παίρνοντας άφορμή άπ' τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ι. Παμπούκη, «Βιβλιογραφικά καὶ ἄλλα σημειώματα γιὰ τὸν Ποντικὸ θέατρο», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 2ο τεῦχος (σελ. 19) τοῦ περιοδικοῦ μας, ὁ γνωστὸς Πόντιος διανοούμενος καὶ λογοτέχνης κ. Σταύρος Κανονίδης, εἶχε τὴν εὐγενῆ προθυμία νὰ μᾶς στείλει τὸ κατωτέρω ἄρθρο του:

ΤΟΥ Σ. ΚΑΝΟΝΙΔΗ

Αὐτὰ ποὺ ἔγραφε ὁ κ. Ι. Παμπούκης στὸ 2ο τεῦχος τοῦ «Ποντιακοῦ Θεάτρου» σχετικὰ μὲ τὸ Γεώργιο Φωτιάδη καὶ τὸ ἔργο του, μοῦ ἐγέννησαν μερικές ἀπορίες. Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψει μου τὴ διατριβὴ τοῦ κ. Dawkins καὶ δὲ μοῦ εἶναι φυσικὰ δυνατό νὰ ξαίρω ἂν εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικὴ ὥστε νὰ φτάνη αὐτὴ μονάχα νὰ λυθοῦν οἱ ἀπορίες μου.

Φοβοῦμαι ὡς τόσο πὼς ἐδῶ ἡ συνωνυμία παίζει ἓνα κακὸ παιχνίδι, χωρὶς καὶ νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι κι' ὁ Dawkins εἶναι κι' αὐτὸς θυμὰ της. Ὁ κ. Παμπούκης ὁμιλεῖ γιὰ «σπουδαιότατο» ἔργο τοῦ Γεωργίου Φωτιάδη, συγγραφέως, ὅπως λέει, τῆς «Δολοφόνου». Δὲν ἔτυχε οὔτε νὰ διαβάσω οὔτε νὰ δῶ νὰ παίζεται ἔργο μὲ τοῦτον τὸν τίτλο, γραμμένο στὴν ποντιακὴ, ὥστε νὰ μπορῶ νὰ ἔχω γνώμη γιὰ τὴν ἀξία ἢ τὴν ἀπαξία του. Ξαίρω ὅμως πολὺ καλὰ τὸ ἔργο τοῦ Γεώργου Κ. Φωτιάδη καὶ εἶμαι σὲ θέσι νὰ βεβαιώσω καὶ ἐγώ, ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ θέλει πράγματι πλατεῖα μελέτη.

Σύντομα καὶ συνοπτικὰ ἄς λεχθῇ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐδόθηκε ἡ ἀφορμή, πὼς αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε ποντιακὸ θέατρο, ἀκόμα κι' ὁ γραπτὸς ποντιακὸς μας λόγος γενικώτερα, εἶναι ρωμαλέα θεμελιώσι τοῦ Γεώργου Κωνσταντίνου Φωτιάδη.

Μιλῶ γιὰ τὸ Γεώργιο Κ. Φωτιάδη, ποὺ γεννήθηκε στὴν Κρώμνη τὸ 1872, σπούδασε νομικὰ ἐδῶ στὴν Ἀθήνα καὶ πέθανε στὸ Ἀχάλτσιχ τῆς Γεωργίας, τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1909.

Τελειωμένα ἔργα ὁ Φωτιάδης ἀφήκε: α) «Τὸ ματωμένο Κάστρο», μυ-

θιστόρημα, «Τὸ θαῦμα τῆς Εὐαγγελιστρίας», νουβέλλα καὶ τὰ δυὸ γραμμένα στὴν καθαρεύουσα. β) Τὸ «Λαζάραγα» (ποὺ ὁ ἀρχικὸς του τίτλος ἦταν «Τὸ σκότος» ἢ «Τὰ σκοτάδια» καὶ μ' αὐτὸν τὸν τίτλο παίχτηκε γιὰ πρώτη φορά, τὸ 1906, στὸ Βατούμ, μὲ τὴν διεύθυνσι τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα. Τὸν τίτλο «Λαζάραγας» ἔδωκε ὀριστικὰ στὸ ἔργο ὁ Φωτιάδης ἔπειτα, ἀφοῦ ἀφήρεσε τὴν ἐπιλογικὴ τετάρτη πράξι καὶ ἔκαμε κι' ἄλλες ἀλλαγὰς ποὺ δὲν εἶναι νὰ τὶς ἱστορίσω ἐδῶ σήμερα) καὶ τὴν «Προξενεία». (Ἡ «Προξενεία», ἔτσι θυμοῦμαι πὼς τὴν ἔλεγε κι' ἄς τὴν ἔγραφε «Προξενία», εἶναι μιὰ χαριτωμένη δίπρακτὴ κωμωδία, τραπεζουντιακῆς ὑποθέσεως καὶ ἔχει κι' αὐτὴ τὴ γλωσσικὴ πυκνότητα καὶ τὴν ἴδια ἀδρὴ σύλληψι καὶ ἀπόδοσι τῶν ἀνθρωπίνων τύπων, ποὺ χαρακτηρίζει τὸν πρεσβύτερο ἀδελφὸ της. Δὲν τὴν εἶδα νὰ παίζεται στὴ σκηνή, ἀλλὰ εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ παίζεται μὲ τὴν ἴδια ὅπως κι' ἐκεῖνος ἐπιτυχία, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ φοβοῦνται τὸ χρόνο). γ) Τὰ «Μισόφωτα» καὶ τὴν «Τρουμπέτα τῆς Πρωτοχρονιάς», δράματα, γραμμένα καὶ τὰ δυὸ στὴν κοινὴ δημοτικὴ.

Ὁ κ. Παμπούκης, στὸ βιβλιογραφικὸ μέρος τοῦ ἄρθρου του, στὴν ἀρχή, (παράγραφος 6) λέγει ὅτι γνωρίζει δύο ἔργα τοῦ Γεωργίου Φωτιάδη, τὴν «Προξενία» καὶ τὴ «Δολοφόνου» καὶ μόνο στὴν παράγραφο 10 ἀναφέρει τὰ «Σκοτάδια», τὸ «Λαζάραγα» δηλαδή, κι' εἶναι φανερό πὼς ὁ Γεώργιος Φωτιάδης ποὺ ἀναφέρει ἐδῶ εἶναι ἄλλο πρόσωπο, δὲν ἔχει δηλαδή παρὰ μονάχα τὸ ὄνομα κοινὸ μὲ τὸν συγγραφέα τῆς «Δολοφόνου».

Κατὰ πλεονασμὸν σημειώνω, ὅτι οὔτε στὰ τελειωμένα οὔτε στὰ σχεδιάσματα ἢ στ' ἀποσπάσματα τοῦ Γεώργου Κ. Φωτιάδη ὑπάρχει ἔργο μὲ τὸν τίτλο «Δολοφόνος». Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι ἔχομε νὰ κάμωμε

* Ἡ Διεύθυνσι τοῦ περιοδικοῦ καταχωρεῖ τὶς ἀπόψεις τῶν συζητητῶν χωρὶς καμμιά εὐθύνη.

μ' άλλον συγγραφέα. Καί εκείνο πού μένει ακόμα άξεκαθάριστο, είναι άν, έκτός από τή συνωνυμία τών συγγραφέων, ύπάρχει καί συνωνυμία έργων.

Θυμάμαι ότι άκουσα νά γίνεται λόγος γιά κάποιον Φωτιάδη, πού δέν ξέρω όμως, δέ μπορώ νά είμαι βέβαιος, άν ήταν καί Γεώργιος. "Ελεγαν πώς είχε καφενεϊο, κάπου στήν "Υπερκαυκασία καί κατεγίνετο καί μέ γραψίματα. Θυμάμαι καλά ότι σ' αυτόν αναφέρεται ό στίχος του Γιάγκου Λ. Τοπχαρά, πού, άν τόν διατηρώ καλά στή μνήμη μου, έλεγε:

Οί καφετζήδες δράματα γράφ'νε
καί άραδιάζ'νε,
σίτια ταραζ'νε
τό μαυροζώμ'.

Δέν μπορώ όμως νά πω μέ βεβαιότητα άν αυτός ό Φωτιάδης καί ό συγγραφέας τής «Δολοφόνου» είναι τό ίδιο πρόσωπο.

Μένει λοιπόν νά εξακριβωθή άν έκτός από τούς δυό Φωτιάδηςδες έχουμε καί δύο διάφορα έργα μέ τόν τίτλο «Προξενία» ή «'Ι Προξενία». "Αμα γίνη αυτή ή εξακριβώσις, οί άπορίες λύονται. Είπα όμως πώς δέν έχω ύπ' όφει μου τή διατριβή του Dawkins καί δέν μπορώ, έπομένως, νά πω σέ ποιό βαθμό θά έφτανε αυτή νά μάς φωτίση.

"Εξ άλλου ό κ. Παμπούκης αναφέρεται σέ έργο πού έχει τυπωθή στα 1908, όπως διαθάζω στη βιβλιογραφία του. "Η «Προξενία» όμως του Γεώργιου Κ. Φωτιάδη, έγράφη, κατά σύμπτωση, τό 1908, τήν άνοιξη, δέν τυπώθηκε όμως ούτε τότες, ούτε κατόπι, ως τό 1937, όπως ξέρω καλά. "Απίθανο πολύ είναι νά τυπώθηκε καί έπειτα από τό 1937. "Εκτός άν ύπάρχει περίπτωσης κλεψιτυπίας, πού δέ θά μου φαινόταν καθόλου παράξενο, άφοϋ καί ό «Λαζάραγας» πού κυκλοφορεί, τής εκδόσεως τών "Αθηνών καί τής άλλης, πού δέν ξέρω πού ακριβώς έγινε, είναι κλεψίτυπος. "Οι συγγραφείς δέν είχε προφθάσει νά τυπώση τά έργα του, ούτε οί κληρονόμοι του εξέδωσαν κανένα. "Επιναλαμβάνω, ό,τι έχομε νά κάμωμε είναι νά διαπιστώσωμε άν ύπάρχουν δύο κωμωδίες μέ τόν ίδιο τίτλο «'Η Προξενία» ή «'Ι Προξενία». "Οτι ό Γεώργιος Κ. Φωτιάδης έγγραψε δίπρα-

κτη κωμωδία μ' αυτόν τόν τίτλο, τό ξέρω καί τό βεβαιώνω. Μένει νά μάθουμε άν έγγραψε έργο μέ τόν ίδιο τίτλο καί ό άλλος, ό συνώνυμός του. Καί μένει τέλος νά πιστοποιηθή, ποίο από τά δύο — άν είναι δύο — ανήκει στον καθένα. "Ο Γεώργιος Κ. Φωτιάδης έγγραφε μέ τή φωνητική όρθογραφία, χωρίς πνεύματα, χωρίς άλλον τόνο έκτός από όξεία. Καί τόν ακολούθησαν στο σύστημα τουτο γραφής οί λίγοι δημοτικιστές, στήν "Υπερκαυκασία, εκείνη τήν εποχή καί κατόπι. Μπορεί όμως κι' ό συνώνυμός του είτε οί εκδότες του, ν' ακολούθησαν τό ίδιο σύστημα γραφής. Μ' όλο πού μου είναι δύσκολο νά δεχθώ πώς στα 1908 θά τυπώθηκε βιβλίο μέ τή φωνητική όρθογραφία καί θά ήταν πολύ ενδιαφέρον νά μάς τό βεβαιώσει ό κ. Παμπούκης, άν όντως ή εκδοσι τής «Προξενίας» πού έχει ύπ' όφει του, είναι εκείνης τής χρονιάς. "Οπωσδήποτε ή όρθογραφία δέν αποδεικνύει τίποτε. Για τουτο θά μέ υποχρέωνε πολύ ό κ. Παμπούκης είτε όποιος άλλος, άν μου έδάνειζε ή άν μέ πληροφορούσε πού μπορώ νά βρω αντίτυπο ή αντίγραφο τής «Προξενίας» πού έχει διαθάσει, γιά ν' άποφανθώ άν είναι πραγματικά του Γιώργου Κ. Φωτιάδη ή άλλο έργο.

"Όσο για τόν Γιάγκο Λάμπου Τοπχαρά, πού γι' αυτόν ό κ. Παμπούκης γράφει πώς δέν «ξαίρει τίποτε», μπορώ νά του δώσω έδω σύντομες πληροφορίες. "Ο Γιάγκος Τοπχαράς γεννήθηκε κι' αυτός στήν Κρώμη, τό 1889. "Απόφοιτος του Φροντιστηρίου τής Τραπεζούντας ακολούθησε τό δασκαλικό στάδιο στον Πόντο στήν αρχή καί σ' όλη του τή ζωή έπειτα, στή νότιο Ρωσία, στήν "Ανάπα κυρίως καί στή Νοβορωσίσκ. Πολλοί θά τόν ξαίρουν ως Κανονίδη, μέ τό όνομα πού έδωκαν στήν οικογένεια οί δασκάλοι, από τήν άφελή κάπως αλλά συμπαθητικώτατην έφει νά «έξελληνίζουν» τά τοπικά όνόματα.

"Εγγραψε καί στήν κοινή δημοτική λυρικά τραγούδια. Περισσότερο όμως είναι γνωστός από τά σατυρικά του ποιήματα, γραμμένα στήν ποντιακή, μέ τό ψευδώνυμο "Εριστέας. "Η ήθογραφική κωμωδία «Ματσου-

κάτκον Χαρά» είναι δική του. Τά σατυρικά του όμως, έπαναλαμβάνω, ήταν ό,τι καλλίτερο έγραψε.

Ό χώρος δέν έπιτρέπει νά κάμω όσο θά ήθελα καί θά τ' άξιζε λόγο γι' αὐτά. Για δείγμα όμως θά παραθέσω έδώ ένα του τετράστιχο, πού νομίζω, πώς δίνει τό μέτρο καί τής γνησίας ποιητικής του φλέβας καί τοῦ βαθμοῦ κυριαρχίας του πάνω στό γλωσσικό του όργανο. Τό τετράστιχο είναι ένα είδος έπιγράμματος σέ «Προξενίτριαν». "Ετσι, έπειδή είπαμε πολλά γιά «Προξενείες», δέ θά είναι έξω από τό κλίμα αὐτῶν τῶν γραμμῶν:

Τό πουλούλ' ντ' έκαθάλκεψες άσὴν
(μέσεν έσκίεν,
Κι' έπέμνεν ό γαμπρόν σ' όσπιτ κι' ή
(νύφε σή κυροῦ άτ'ς.
Κ' έσὺ τὰ σέρια εὔκαιρα, άπές σό
(μεσοστράτιν.
Τζίζω σε, μάρσα Κερεκή, καί ντ'
(έβγαιν' άσό σέρι μ;

Μικρότερος άδελφός του ήταν ό Κώστας Λ. Τοπχαράς, πού έγραψε τήν «Γραμματική τί ρωμέϊκου τί ποντιακί τί γλώσσας». «Ήταν», γιατί έσφυγε κι' αὐτός, πρόωρα, όπως κι' ό Γιάγκος. Τούς είχε πάρει τό ρέμα τής τρομερής «έκκαθαρίσεως» τοῦ 1938. Τό ίδιο πού πήρε, έβδομηνταπεντάρην, καί τό Γιάγκο τό Φωτιάδη, τόν άδελφό τοῦ Γιώργου, πού κι' αὐτός, έκτός από τήν πρωτότυπη πεζο-

γραφία του, άφήκε καί μεταφραστική έργασία σπουδαία. (Τά τελευταία του χρόνια μετέφραζε καί τήν 'Ιλιάδα, στήν ποντιακή. Μοῦ είχε στείλει κιόλας ένα μέρος τής Α Ραψωδίας. Δέν είναι γνωστό τί άπόγινε τελικά αὐτή ή έργασία). Μέ άρκετην έπιτυχία έφερε σέ τέλος καί τό τόλμημα νά μεταφράση, στήν ποντιακή «Τό Ξεχερσώμα», ένα δυνατό μυθιστόρημα τοῦ Σόλοχωφ. Ό Σόλοχωφ είναι από τούς λίγους μεταπολεμικούς Ρώσους πεζογράφους, πού τόν προσέξε πολύ ό έξω κόσμος. Τό άλλο μυθιστόρημά του (τοῦ Σόλοχωφ) «Ό Σιγανός Ντόν» μεταφράσθηκε σέ πολλές εύρωπαϊκές γλώσσες καί διαβάστηκε πολύ. Ή μετάφρασι «Τοῦ Ξεχερσώματος», τοῦ Γιάγκου Φωτιάδη, είχεν έκδοθῆ τό 1935 στό Ροστώφ.

Φιλικώτατα ιδικός σας
Σ. ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ Κ. Ι. ΠΑΜΠΟΥΚΗ

Ό κ. Ι. Παμπούκης, πού τοῦ θέσαμε ύπ' όψη τά συμπληρωματικά αὐτά στοιχεία γύρω από τή βιβλιογραφική έρευνα τοῦ Ποντιακοῦ Θεάτρου, μάς άπέστειλε τό παρακάτω σημείωμα:

Κύριε Διευθυντά,

Θέλω πρώτα - πρώτα νά σᾶς φανερώσω τή χαρά μου γιά μιὰ πολύ σπου-

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ
ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Ο

Ό θίασος τής «Εύξεινου Λέσχης» τό καλοκαίρι μετέβη στό Κιλκίς όπου έδωσε τήν ξεκαρδιστική κωμωδία τοῦ κ. Φ. Κτενίδη. «Ό Χωρέτες». Ή φωτογραφία πάρθηκε σέ μιὰ στάση τής διαδρομής Θεσσαλονίκη - Κιλκίς.

δαία παράγραφο του γράμματος του κ. Κανονίδη, την ἐξῆς: «Σύντομα καὶ συνοπτικὰ ἄς λεχθῇ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐδόθηκε ἡ ἀφορμή, πῶς αὐτὸ πού ὀνομάζουμε Ποντιακὸ Θέατρο, ἀκόμα καὶ ὁ γραπτὸς ποντιακὸς μας λόγος (θέλει νὰ πεῖ, βέβαια, ὁ ἔντεχνος), γενικώτερα εἶναι ρωμαλέα θεμελίωση τοῦ Γεώργου Κωνσταντίνου Φωτιάδη».

Ξέρετε ἢ φαντάζεστε τὴ σημασία τῶν λόγων αὐτῶν; Μέχρι σήμερα, ὅποτε δινόταν ἡ ἀφορμὴ σὲ μένα — καὶ δόθηκε περισσότερες ἀπὸ μιὰ φορά —, παρῆχα τὴν ἐντύπωση τοῦ πουλιοῦ πού δὲ φέρνει ποτὲ τὴν ἀνοιξή μόνο του. Τώρα στὴ φωνή μου προστίθεται ἄλλη μιὰ καὶ στοχάζομαι πῶς οἱ διάφοροι εὐφυεῖς, πού ὅλοι μας γνωρίζουμε, θὰ σοβαρευτοῦν ἐπὶ τέλους καὶ θὰ πάρουν, ἂν μποροῦν, τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς, πού δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ καμιὰ σπεκουλιάτσια.

Μὰ θέλω ἀκόμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χαρά μου, νὰ φανερώσω καὶ μιὰν ἐπιθυμία μου διακαή. Νὰ βάλει τὸ χέρι ὁ κ. Κανονίδης στὴν καρδιά του καί, μὲ τὶς ἱκανότητές του, νὰ συμπληρώσει τὸ συλλογισμό του ὡς ἐξῆς: «Ὁ γραπτὸς ποντιακὸς λόγος εἶναι ρωμαλέα θεμελίωση τοῦ Φωτιάδη καὶ γίνεται κεφαλαιογράμματη Τέχνη μὲ τὸ Ζερζελίδη!».

Πρέπει τὸ δίχως ἄλλο νὰ προστεθεῖ κ' ἐδῶ μιὰ δευτέρη φωνὴ στὴ φωνή μου, γιατί, μ' ὅλο τὸ ἀκριβές, τὸ βραχύ, τὸ σαφές, τὸ ταυτοπλατές καὶ τὸ ἴδιον τοῦ προλόγου μου στὸ τρισευλογημένο «Καλαντόνερν» τοῦ Ζερζελίδη, μένω καὶ παραμένω μόνος — ἀλοίμονο, γεμᾶτος ὁ κόσμος ἀπὸ μικροὺς κι ἀδύνατους χαρακτήρες...

Προκειμένου γιὰ τὸ θέμα «Φωτιάδης», θὰ εἶχα νὰ πῶ τὰ ἐπόμενα:

Στὴ β' ἔκδοση τοῦ ἔργου «Τὰ σκοτάδια ἢ ὁ Λαζάραγας» (ἀριθ. 10 τῆς βιβλιογραφίας μου, «Ποντιακὸ Θέατρον», τεύχος 2, σελ. 19) βρίσκεται, μὲ τὸν τίτλο «Ἀντὶ προλόγου», δισέλιδο ἀνυπόγραφο ἄρθρο μὲ βιογραφικὰ γιὰ τὸν τραγικὸ συγγραφέα στοιχεῖα. Γενήθηκε, λέει, στὴν Κρώμνη στίς 4 Ὀκτωβρίου 1873 καὶ πέθανε στὸ Ἀχαλτσὶχ τῆς Γεωργίας στίς 3 Ἰανουαρίου 1909· μὰ δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ δοθεῖ σήμερα σημασία στίς ἐπουσιώδεις ἀσυμφωνίες του μὲ τὸν κ. Κανονίδη.

Τὸ μικρὸ ἄρθρο στὰ τρία του τέταρτα εἶναι ἀπόσπασμα «ἄρκετὰ ἐκτενοῦς

βιογραφίας τοῦ Γ. Φωτιάδη, δημοσιευθείσης εἰς ἔφημερίδα τῆς Τραπεζοῦντος ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατόν του». Κ' εἶναι μὲν ἐντελῶς ἀμάρτυρο ἐκεῖνο, μὰ ἡ «βιογραφία» σίγουρα προέρχεται ἀπὸ γερὴ πηγὴ: «Καὶ ἔτσι, μέσα σ' αὐτὴν τὴν μολυσμένην ἀτμοσφαῖραν, πού πνίγεται καὶ θνήσκει ἄωρα κάθε ὑψηλὸ καὶ εὐγενικό, σωριάσθηκε στὸ χῶμα καὶ ὁ Γιώργος μας...».

Ἐκεῖ λοιπὸν ἀναφέρονται χειρόγραφα του τὰ ἐξῆς: α) Ἐπιστολὲς ἀπὸ τὴν Κρώμνη, τὴν Ἀθήνα, τὴν Πετρούπολη, β) Ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1897, γ) Μεταφράσεις τοῦ Οὐγγῶ, τοῦ Λαμαρτίνου, δ) Ἡθογραφίες, ε) Κοινωνικὰ ζητήματα, ς) Σκέψεις, ζ) Διηγήματα γυμνασιακῆς καὶ φοιτητικῆς ζωῆς, η) Νομικά, θ) Θεατρικὰ ἔργα, ι) Μυθιστορήματα, ια) Διηγήματα καὶ ιβ) Ἡμερολόγια.

Εἶναι φανερὸ πῶς ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση τούτῃ δὲ βγαίνει τὸ συγκεκριμένο πού θέλουμε. Κι ἀφοῦ τὰ παραπάνω, «σὲ μιὰ στιγμή στυγνῆς ἀπελπισίας καὶ ταραχῆς, ἀποτελέσματος τῆς κατατρεχούσης τὸν συγγραφέα φοδερᾶς νόσου», τὰ ῥιξε στὴ φωτιά καὶ τὰ ἔκαψε μόνος του καὶ δὲ θὰ κερδίζαμε τίποτε μὲ κανένα ξεδιάλυμα, προχωροῦμε καὶ διαδάζουμε πιὸ καθαρά: «Ἐσώθησαν εἰς ἀντίγραφον παρὰ τῇ ἀδελφῇ του»: α) Τὸ ματωμένο κάστρο, β) Τὸ θαῦμα τῆς Εὐαγγελιστρίας, γ) Τὰ σκοτάδια ἢ ὁ Λαζάραγας, δ) Τὰ μισόφωτα καὶ ε) Τὰ δῶρα τῆς νεοχρονιάς. Σώθηκαν ἀκόμα «ὀλίγιστα σκηναὶ» — νὰ ἔταν ὅλα θεατρικά; — κι ἀπὸ τὰ ἐξῆς: α) Τὸ φῶς β) Οἱ νεόπλουτοι, γ) Ἡ χειραφετημένη, δ) Ἡ ζωὴ προστάζει καὶ ε) Ἀνζούσαμε ἀληθινά.

Ὁ κ. Κανονίδης ξέρει ὅσα ξέρει «πρωτοτύπως» ἢ ἀπὸ τὰ «παρὰ τῇ ἀδελφῇ» ἀντίγραφα; Ἀπὸ τὰ δεύτερα λείπει ὁλότελα ἡ «Προξενεία» κ' ἡ «Τρουμπέτα τῆς πρωτοχρονιάς» μὰς γίνεται γνωστὴ μὲ τίτλο «Τὰ δῶρα τῆς νεοχρονιάς». Ξέρει λοιπὸν ὅσα ξέρει ἀπὸ τὰ αὐτόγραφα τοῦ Φωτιάδη; Μὰ τότε θὰ τὰ γνώρισε μιὰν ἐποχὴ πού δὲν ἦτανε καμένα. Κι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ μέχρι πού καήκανε, πού ξέρει τί μπορεῖ νὰ παρήγαγε τὸ θηρίο τῆς γονιμότητος, ὁ Φωτιάδης; Καί, τέλος πάντων, εἶδε ὅλα τὰ χειρόγραφα τοῦ συγγραφέα μας;

Ὁ κ. Κανονίδης θὰ πρόσφερε πολὺ

τιμες υπηρεσίες στη μικρή ιστορία του γραπτού ποντιακού λόγου, αν με κανένα έκτενέστερο δημοσίευμα καθίστανε γνωστά όσα ξέρει για τα γενόμενα τότε στη Ρωσία. Ίδιαίτερα μάς ενδιαφέρει τώρα ο Φωτιάδης, που έδρασε σχεδόν εδώ και μισόν αιώνα και που για να τον ή παράδοση λέει, λόγου χάρη, πώς έγραψε τριλογία — «Σκοτάδια», «Μισόφωτα», «Φώς» — έργο τεχνίτη προικισμένου με διαπεραστική ματιά. Τα «Σκοτάδια», το βλέπουμε, γραπτήκανε ποντιακά· μα γιατί να μην πει κανείς ότι σωθήκανε γραμμένα έτσι μόνο τα «Σκοτάδια» κι ότι γραφήκανε ποντιακά και τ' άλλα δυο κομμάτια της τριλογίας (πριν ή μετά τη δημοτική τους μορφή) και χαθήκαν ή λανθάνουνε κάπου και δεν το ξέρουμε;

Θα πρόσφερε λοιπόν πολύτιμες και πολλώ λογιών υπηρεσίες ο κ. Κανονίδης κι ας γελάστηκε στο ζήτημα της «Δολοφόνου» — γιατί, βέβαια, γελάστηκε.

Φανερά, λέει, ξεχωρίζω δυο συγγραφείς: το Φωτιάδη της «Προξενείας» και της «Δολοφόνου» και το Φωτιάδη των «Σκοταδιών». Άλλα τέτοιο πράμα δεν έκανα, μά' την αλήθεια! Ό κ. Κανονίδης δεν πρόσεξε μιὰ μικρή λεπτομέρεια και παρασύρθηκε.

Αν παραθέτω στη βιβλιογραφία μου την «Προξενεία» και τη «Δολοφόνου» με τους αριθμούς 6 και 7 και τα «Σκοτάδια» με τον αριθμό 10, σὰ να λέμε ξεμακρά κάπως, αυτό δε γίνεται γιατί ξεχωρίζω τάχα δυο συγγραφείς, παρὰ για λόγους καθαρά συστηματικούς, όπως απαιτούν οι κανόνες της εἰδικῆς βιβλιογραφίας, που διαφέρουν από τους κανόνες της γενικῆς. Ἄς εἶχα μπροστά μου μόνο 14 δελτία - έργα (τώρα τελευταία βρήκα κι άλλο, 15, που θὰ τ' ανακοινώσω προσεχώς). Ἐπρεπε νὰ τὰ παραθέσω χρονολογικά: ἀριθ. 6. «Προξενεία», 1908· ἀριθ. 7. «Δολοφόνος», 1910· ἀριθ. 8. «Ματσουκάκον χαρά», 1910· ἀριθ. 9. «Τοῦ Γουδουλὰ ὁ κάστρον», 1914· ἀριθ. 10. «Τὰ σκοτάδια», 1924.

Καὶ θὰ ρωτήσω: ἂν, ἀντὶ 10, ἔβανα τὸν ἀριθμὸ 8 κ' ἔκανα τὴν ἀνακοίνωσιν μετὰ τὴν ἐνδειξη: Τοῦ ἱδιοῦ, ὁ κ. Κανονίδης θὰ τὰ περνοῦσε ὅλα ἐνὸς Φωτιάδῃ; Γιατὶ μόνο στὸ χάσμα τὸ μεταξὺ τοῦ 7 καὶ τοῦ 10 στηρίζεται βασικὰ ἡ ἐπιχειρηματολογία του — ὅσο γιὰ κείνο που λέει, πὼς δὲν ἔτυχε οὔτε νὰ δια-

βάσει, οὔτε νὰ δεῖ νὰ παίζεται ἔργο μετὰ τὸν τίτλο «Δολοφόνος», αὐτὸ δὲν ἔχει βαρύτητα, γιατί καὶ τὴ «Δολοφόνου» κι ἄλλα πολλὰ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει διαβάσει καὶ νὰ μὴν ἔχει δεῖ κανεὶς κι ὅμως αὐτὰ νὰ ζοῦνε καὶ νὰ βασιλεύουνε.

Γιὰ τὶς εἰδήσεις τοῦ Dawkins (κι ὅλων ὅσοι καταπονέθηκαν καὶ καταπονοῦνται σὰν αὐτὸν) κάθε ἀμφισβήτηση καὶ κάθε ἀμφιβολία εἶναι ἀπαράδεκτη. Πρὶν ἀπὸ κάθε τους βῆμα, οἱ ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες, μετὰ τί περίσκεψη καὶ μετὰ πόση σωφροσύνη προσέχουνε κ' ἐξετάζουν αὐτὸ κ' ἐκείνο γιὰ τὴ στερεότητα τοῦ ἐδάφους, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ στραφοῦνε πρὸς τὰ πίσω! (Τέτοιες περιπέτειες εἶναι βέβαια πολυτέλεια περιττὴ γιὰ τοὺς κομπογιαννίτες, που — κατὰ τὸ φερετζὲ τῆς Ζαφειρίτσας — τοὺς κατεβαίνει λόγου χάρη νὰ κάνουνε καὶ συγκριτικὴ Λαογραφία — γιατί νὰ κάνει ὁ Πολίτης καὶ νὰ μὴν κάνουμε κ' ἐμεῖς; — καὶ ψαρεύουνε μεξικανικά, σουηδικὰ καὶ ἄλλα καταπληκτικὰ παραμῦθια μέσ' ἀπὸ τὰ ψυχωφελέστατα περιοδικὰ που διαβάσουν οἱ μοδιστροῦλες κ' οἱ μιντινέτες... Ο tempo!)

Ὁ Dawkins, προκειμένου νὰ γράφει γιὰ τὴν ποντιακὴ τῆς Ρωσίας, ἐκοίταξε νὰ ῥθεῖ σ' ἐπαφὴ μετὰ σχετικὰ κείμενα — ὅ,τι λογιῆς ἦτανε δυνατό νὰ ἔχουνε τυπωθεῖ. Καμπόσα βιβλία τοῦ ἔστειλε πρῶτα ὁ καθηγητὴς Ἀνατὸλ Σεμένοβ ἀπὸ τὸ Ροστόβ, ὕστερα πῆρε καμπόσα κι ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς ρωσικὲς ἀρχές. Ἐκεῖ θὰ βρισκόταν ἀσφαλῶς κι αὐτὰ που συζητοῦμε — τὸ 1937 γράφει στὴ δευτέρῃ του μελέτῃ: «Εἶδα ἔργα τοῦ Γεωργίου Φωτιάδῃ μεταχειρίζεται μόνο τὴν ὀξεῖα καὶ πετάει τὸ ω καὶ τὸ η, βάνοντας ἰ γιὰ ὅλα τ' ἀκουόμενα ἰ. Κωμωδίες του εἶναι: ἰ Προξενεία, 1908· ἰ Δολοφόνος, 1910· τῶν Σκοταδιῶν ἡ δευτέρη ἐκδοσὴ τυπώθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1924».

Ἐξ ἄλλου ὁ Dawkins ἔγραψε τὸ 1931 στὴν πρώτη του μελέτῃ: «ἔχω ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου «Τὰ σκοτάδια ἢ ὁ Λαζάραγας» τοῦ Γεωργίου Φωτιάδῃ, που ἡ δευτέρῃ του ἐκδοσὴ βγήκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1924· καὶ στὴ γενέτειρά του Κρῶμνη εἶδα δύο ἀκόμη ἀπὸ τὶς κωμωδίες του χειρόγραφες». Ὁ κ. Κανονίδης λέει πὼς ὁ Φωτιάδης «τελειωμένα ἔργα (στὴν ποντιακὴ) ἀφῆκε» δύο: τὸ «Λαζάραγας» καὶ τὴν «Προξενεία». Ὁ Dawkins μιλεῖ γιὰ τρία ἔργα τοῦ συγγραφέα

μας γραμμένα ποντιακά: τὸ «Λαζάραγα» κι ἄλλα δύο (two more), πού εἶδε μὲ τὰ μάτια του στὴν Κρώμνη τὸ 1914. Ποιὰ νὰ 'ταν αὐτὰ τ' ἄλλα δύο; Ἡ «Προξενεία» καὶ ποιὸ ἄλλο; Ἄν ἀποκλείσουμε τὰ «Μισόφωτα» ἢ τὸ «Φῶς», πού μόνο μ πο ρ ε ῖ νὰ γραφτήκανε ποντιακά, δὲ θὰ πᾶει πιά ὁ νοῦς μας στὴ «Δολοφόνο», πού, σὰ θεατρικό, πρὶν τυπωθεῖ, γράφτηκε σ' ἀντίγραφα κι ἀντίγραφα κ' ἕνα βρισκόταν ἀκόμα τὸ 1914 στὴν Κρώμνη;

Ὅλες οἱ ἐνδείξεις μιλοῦνε γιὰ ἕνα καὶ μόνο Φωτιάδη κι ὁ κ. Κανονίδης, μιὰ καὶ πίστεψε πὼς εἶναι δυό, κάποια στιγμή τοὺς ἔβγαλε καί... τρεῖς: «Δὲν μπορῶ ὁμῶς νὰ πῶ μὲ βεβαιότητα ἂν αὐτὸς ὁ Φωτιάδης (τῆς Ὑπερκαυκασίας) καὶ ὁ συγγραφέας τῆς «Δολοφόνου» (πού δὲν εἶναι, βέβαια, ὅπως υποστηρίζει, ὁ τοῦ «Λαζάραγα») εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο»!

Καὶ πὼς, ἀλήθεια, δὲν ἔτυχε οὔτε νὰ διαβάσει, οὔτε νὰ δεῖ νὰ παίζεται τὸ ἔργο, τὴν ὥρα πού μέσ' στὴν Ἀθήνα ζεῖ ὁλόενα κόσμος καὶ κοσμάκης, πού καὶ τὸ διάβασε καὶ τὸ εἶδε τότε στὴ Ρωσία; Βετεράνος τοῦ θεάτρου μας, ἡ κ. Σοφία Ξηροπούλου πού τώρα ζεῖ στὴν Καλλιθέα, πολλές - πολλές φορές ἔπαιξε τὸ ρόλο τῆς Ἑλπίδας τῆς «Δολοφόνου» σὲ διάφορες πολιτείες τῆς Περσείας.

Κι ὅσο δὲν πρέπει νὰ 'ναι κατηγορηματικὸς ὁ κ. Κανονίδης γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἔργων πού μᾶς ἄφησε ὁ Φωτιάδης, ἄλλο τόσο δὲν πρέπει νὰ 'ναι κατηγορηματικὸς καὶ γιὰ τὶς ἐκδόσεις τους. Ἄν εἶναι ἢ ὄχι κλεψίτυπος ὁ «Λαζάραγας», τῆς β' ἢ καὶ τῆς α' ἐκδόσης, καθὼς ἐπίσης ἂν εἶναι κλεψίτυπο κι ὁποιο ἄλλο βιβλίο, δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει καθόλου στὴν περίσταση. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν τυπώθηκε. Κι ἀφοῦ ἔχουμε τὶς εἰδήσεις τοῦ Dawkins καὶ τὰ ὅσα τὸσος διανοούμενος ποντιακὸς κόσμος τῆς Ρωσίας μᾶς λέει, πὼς ἡ «Προξενεία» δὲν τυπώθηκε οὔτε τὸ 1908, οὔτε ποτέ, «ὅπως ξαίρει καλά»; Νὰ πού δὲν ξέρεي καθόλου καλά, ἀφοῦ ἡ ἴδια κ. Σοφία Ξηροπούλου, ἡ ἡθοποιὸς πού τὰ χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὴ σκηνή, βεβαιώνει πὼς εἶχε στὴ μικρὴ τῆς βιβλιοθήκη καὶ τὰ δύο ἔργα τοῦ Φωτιάδη, «Προξενεία» καὶ «Δολοφόνο», δεμένα σ' ἕναν τόμο. Κλεψίτυπα ἢ γνήσια, πάντως τυπώθηκαν.

Καλὸ εἶναι νὰ μὴν περιορίζομαστε καὶ νὰ μὴ θεωροῦμε, τόσο εὐκόλα, μόνον πραγματικὰ γεγονότα τὰ ὅσα μόνοι ἐμεῖς εἶδαμε κι ἀντιληφτήκαμε. Κι ἄλλοι πολλοὶ ἔχουνε μάτια κ' εἶναι πιθανώτατο νὰ εἶδαν ὅσα εἶδαμε καὶ νὰ εἶδαν ἄλλα τόσα — λοιπόν, ὄχι μόνο Φωτιάδης ἕνας σκέτος, μετὰ τὰ παραπάνω, ἀλλὰ καὶ «Προξενεία» μία σκέτη, ἀκόμα καὶ μὲ τὴν ἐξῆς σπουδαία λεπτομέρεια: ὁ κ. Κανονίδης μιλεῖ γιὰ κωμωδία δ ἰ π ρ α κ τ η, ἐνῶ αὐτὸ πού διάβασα εἶναι κωμωδία τ ρ ἰ π ρ α κ τ η. Μὰ ὁ κ. Κανονίδης μόνος του μᾶς εἶπε γιὰ τὶς τόσες καὶ τόσες ἀλλαγές τοῦ «Λαζάραγα», πού θὰ πεῖ πὼς ὁ Φωτιάδης, ἀληθινὸς καλλιτέχνης, βασάνιζε συνεχῆ τὸ ὑλικό του καὶ δὲν ἀναπαύονταν ποτέ. Εἶδαμε καὶ τὴν «Τρουμπέτα τῆς πρωτοχρονιάς» καὶ τὰ «Δῶρα τῆς νεοχρονιάς». Συνεπῶς, ἴσως εἶναι ἡ δική μου κι ὄχι ἡ «Προξενεία» πού ξέρει αὐτὸς ἡ τελειωτικὴ, δηλαδὴ ἡ σωστὴ — κι ἂς εἶναι καὶ μὲ ἱστορικὴ ὀρθογραφία.

Μιὰ λέξη καὶ γι' αὐτὸ τὸ τελευταῖο:

Ὁ κ. Κανονίδης, ἀφοῦ λέει πὼς τοῦ εἶναι δύσκολο νὰ δεχτεῖ πὼς στὰ 1908 τυπώθηκε βιβλίο μὲ φωνητικὴ ὀρθογραφία, ἐνδιαφέρεται πολὺ νὰ τονε βεβαιώσω, ἂν ὅ ν τ ω ς ἡ ἔκδοση τῆς «Προξενείας» πού ἔχω ὑπ' ὄψη μου εἶναι ἐκείνης τῆς χρονιάς. Πρῶτα - πρῶτα δηλαδὴ θαρρεῖ πὼς, ὅταν βάνω 1908, δὲν κάνω τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ κόβω ψευτιές! (Ἀπρόσεχτο καὶ προχειρογράφο δὲν πιστεύω νὰ μ' ἔχει, ὥστε νὰ πεῖ πὼς ἔκανε λάθος). Ἀφοῦ ὁμῶς, ὅπως πάντα συνηθίζω, ἐντοκουμαντάρισα καὶ τὰ «Βιβλιογραφικὰ σημειώματα», τελείωσε — 1908! Κ' ἔπειτα, γιὰ τὴ δυσκολεύεται νὰ δεχτεῖ τὴ φωνητικὴ στὰ 1908; Ἡ φωνητικὴ μας ὀρθογραφία οὔτε τὸ 1917 πρωτοφάνηκε, οὔτε πρὸ πάντων στὴ Ρωσία. Ἄν ἔγραψα πὼς εἶν' ἀξιοσημείωτο γιὰ τὸ βλέπουμε νὰ γίνεται καὶ τότε, δὲν ἐξέφραζα ἐκπληξη πιστεύοντας τέτοια πράγματα, καθὼς φαίνεται νὰ πιστεύει ὁ κ. Κανονίδης, μὰ γιὰ τὴ γνώριζα τὸ 1917 γιὰ τὴ Ρωσία καὶ τώρα εὑρίσκα καὶ τὸ 1908. Ἐνάμισης αἰῶνας ὁμῶς ὁλόσωστος εἶχε περάσει ἀπὸ τοὺς πρώτους σχετικούς ἀγῶνες στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἑλλάδα, προτοῦ νὰ φτάσει τὸ «Φῶς» στοὺς κατεργαρέους τῆς Ρωσίας, πού γύρευε νὰ διοργανώσει τὴ συναισθηματικότητά τους ὁ

ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Μιά θεατρόφιλη «γραιίτσα»

Είναι γνωστό μὲ πόση λαχτάρα καὶ πόσα καρδιοχτύπια οἱ Πόντιοι συμπατριῶται μας περιμένουν τὶς θεατρικὲς παραστάσεις τοῦ Ὀμίλου.

Σὲ μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς παραστάσεις αὐτὲς καὶ μέσα στὸ μεγάλο συνωστισμό ἐξῶ ἀπὸ τὸ «Ρέξ» βρέθηκε μιὰ γρηά πού ἦρθε ν' ἀγοράσῃ εἰσιτήριο. Μὰ ὅπως γίνεται συνήθως εἰσιτήριο δὲν βρέθηκε.

Ὡστόσο ἡ θεατρόφιλη γρηὰ ἀνέβηκε τὶς ἀπέλειωτες σκάλες τοῦ ἐξώστη μὲ κάποιαν κρυφὴν ἐλπίδα. Μὰ ὁ Κέρδερος τοῦ φόρου τὴν ἐπάγωσε μὲ τὸ βλέμμα του καὶ τὴν ἐμπόδισε νὰ μπῇ, μιὰ πού δὲν εἶχε εἰσιτήριο.

— Πολλὰ παρακαλῶ σε, κύριε, — τοῦ λέει μὲ παλλόμενη φωνή — ἔπαρ' αὐτοῦ τὸ τάλληρον κι ἄφσ'-με ἄς ἐμπαίνω ἀπὲς.

Ὁ ὑπάλληλος τοῦ φόρου ὅμως ἦταν ἀνένδοτος.

— Μῶσε καὶ τὸν ἀθανάκς, — μολογεῖ ἡ γρηὰ — ἐγὼ δίγ'-ατον τὸ τάλληρον κι ἀτὸς κι ἀφήν' με. Κι ἄρ'

Φωτιάδης καὶ τσακίστηκε μέσ' στὴν πιὸ μαύρη μοναξιά.

Παρακαλῶ τὸν κ. Κανονίδη νὰ προσέξει καὶ τοῦτο — λέει στὸ γράμμα του:

«Ὁ συγγραφέας δὲν εἶχε προφθάσει νὰ τυπώσῃ τὰ ἔργα του, οὔτε καὶ οἱ κληρονόμοι του ἐξέδωσαν κανένα».

Γιατί τάχα οὔτε κ' οἱ κληρονόμοι του καὶ σαράντα χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του; Μέχρι πότε θὰ κυνηγᾷ τὸ Φωτιάδη μιὰ τέτοια μοῖρα; Κι ἀπὸ ποῦ ἀντλεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ἀπόκριψης τοῦ κοινοῦ θησαυροῦ;

Ὁ κ. Κανονίδης πρέπει νὰ κάνει ἐξάπαντος αὐτὸ πού πολλοὶ γνωρίζουν ὅτι μπορεῖ νὰ κάνει, γιὰ νὰ βγεῖ στὴ δημοσιότητα τὸ ἔργο τοῦ ὁ ρω μα λ έ ο υ θε με λ ι ω τ ῆ τ ο ὕ π ο ν τ ι α κ ο ὕ λ ό γ ο υ — ὁ κ. Κανονίδης ἄς διαβάσῃ τὴν ἀρχὴ τοῦ γράμματός μου πάλι καὶ θὰ καταλάβει τί λογιῆς, ἂν καὶ δὲν τονε γνωρίζω προσωπικά, τὸν ἐκτιμῶ.

3 - IX - 50.

Μὲ πολλὴ φιλία
Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ἀσὸ εἶναι ὅλ' οἱ τ' ἐμετέρ' ἀπὲς ἐγὼ γιατί νὰ ἀπομένω ἔξ'; Τεμὲκ ἡ Σωτήρα ἔρθεν μὲ τὸ μωρόν σὰ χέρια-τς ἄμον πιστόφ' καὶ τ' ἄλλο πὰ σὴν κοιλίαν κ' ἐγὼ ν' ἀπομένω ἀδακᾶ; Ἀβούτος ζαν-τὸς ἔν'.

Φυσικὰ ἡ σκηνὴ θὰ εἶχε συγκινητικὴ συνέχεια ἂν δὲν βρισκόταν κάποιος πού ἐπέστρεψε τὸ εἰσιτήριό του καὶ τὸ ἀγόρασε ἡ θεατρόφιλη γρηὰ, πρὸς μεγάλη ἱκανοποίησίν της.

ΧΡ. ΔΗΜΑΡΧΟΥ

«...Κι' ἂ ἔρται ἂ σπάζμασε!».

Ὁ Πάνικας ἔκανε χρόνια πολλὰ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ κέρδισε πολλὰ λεφτά. Βαρέθηκε τέλος τὴν ξενιτιά. Νοστάλγησε τὴ γυναῖκα του, τὰ παιδιὰ του, τὸ σπιτικό του, τὰ κρύα νερὰ καὶ τὰ δάση τῆς Γαράσαρης.

— Βρὲ Πάνικα — συλλογιέται μόνος του — δὲν σηκώνεσαι νὰ γυρίσης πίσω στὰ εὐλογημένα σου χώματα, τί θέλεις καὶ κάθεσαι δῶ; Δὲν σοῦ φτάνουν τὰ λεφτὰ πού κέρδισες;

Πιάνει καὶ γράφει λοιπὸν ἓνα γράμμα στὴ γυναῖκα του, «θάρθω μὲ τὸ βαπόρι», τῆς ἔλεγε.

Ὡστόσο ἔμαθε καὶ μερικὰ γράμματα στὸ ἐξωτερικὸ, δὲν ἀπόμεινε «ξύλο ἀπελέκητο» ὅπως λέει ὁ λόγος, ἔμαθε ἔπωσδήποτε τὰ «ἐλληνικά», κ' ἤθελε νὰ τὸ δείξῃ στὸ γράμμα του. Ἔτσι ὅταν ἐτελείωσε τὸ γράμμα του κ' ἐξάντλησε τὰ «χαιρετίας» σὲ ὅλους ἔγραφε καὶ τὰ «ἐλλενικά του».

«Σᾶς ἀσπάζομαι,
ὁ Πάνικας».

Πόσο τοῦ ἄρεσε αὐτὸ τὸ τελευταῖο! Στὸ χωριὸ ἡ Παναήλα, ἡ γυναῖκα του, διαβάζει τὸ γράμμα καὶ «τὰ κατσίκα-τς πὰ γελοῦν» πού λέει ὁ λόγος — ἔρχεται ὁ Πάνικας! —

Μὰ σὲ λίγο τὴ βλέπουν νὰ συννεφιάζῃ, νὰ χλωμαίνει, νὰ «ζαρών» τὸ στόμαν-άτς».

— Μάνα, ντ' ἔπαθες; Ὁ πατέρα-μουν κι ἂ ἔρται; ρώτησαν τὰ παιδιὰ.

— Αἱ γιάδρου-μ' ὁ πατέρας-σουν κι ἂ ἔρται κι ἂ ἔρται, κι ἄς τὸ ἔρται πὰ ἂ σπάζμασε. Ε. ΤΟΜΠΟΥΛΗΣ

Η ΥΠΟΔΟΧΗ

(Συνέχεια από την σελ. 70)

Νασάν τ' ἀχούλια σ', Νέτση, ἐφτὰ χρόνια ψάλτης εἶμαι σὴν ἐκκλησίαν. Ἀρ' ἐγροίκα. Ἀσοῦλτς βαθέα τῇ ἐκκλησίᾳς εἶν... Δέσκαλε ἀφσ' ἀτέν, ἐσύ τέ, ἔμορφα λέσατα...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ἀρ' ἄκσον (διαβά-ζει): «Διὰ τῶν αἰωνίων ἀρχῶν τοῦ ἐλ-ληνικοῦ πνεύματος ἀνατραφέντες καὶ διατηρηθέντες εἰς τὰς ἐσχάτιας τοῦ Πόντου ἐν μέσῳ ἀλλοθρήσκων καὶ ἀλλοπίστων...»

ΣΤΑΘΙΟΣ: Καὶ ντ' ἔμορφα λέσατα, δέσκαλε...

ΚΕΡΕΚΗ: Ἐγὼ ἀνάθεμά - με ἂν ἐγροίκα τιδέν... Ἐθαρρεῖς λειτου-ργίαν ἐφτάγνε καὶ μνημόσυνον...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Δέσκαλε, πὲ ἐσύ, ἀφσ' ἀτέν... Ἀτὰ μόνον ἐμεῖς ἐγροικοῦμα-τα.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Στὰ νὰ τερῆς ντ' ἔ-μορφα λέγατα παρακάτω (διαβάζει): «...ἐδοκιμάσθημεν καὶ περιεπλανήθη-μεν ὡς Ἰουδαῖοι ἀνὰ τὰς ξένας ἐπικρα-τείας μέχρις οὗ...»

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀτὸ πολλὰ καλὰ εἶπε-σα-το δέσκαλε. Ἀτὸν τὸν Ἰουδαν ἐγὼ ξάϊ πῶς κὶ θέλα - τον...

(Ἀκούγεται ἀπ' ἔξω μιὰ φωνή).

ΦΩΝΗ: Τάη Στάθιε, ὁ Διοικητὴς ἔρ-ται, τ' αὐτοκίνητα ἐφάνθαν... ἔλα, ὀ-γληγώρ.

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἐρχομαι, ἔρχομαι... (πρὸς τὸν δάσκαλο): Δέσκαλε, πᾶμε... ἐσύ θὰ στέκς' ἀπὸ πίσι-μ καὶ θὰ λέ-σμα-τα... Ἐκσες; Ἀρ, ἀτώρα, πᾶ-με...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Νὰ λὲς ὅ,τι θὰ λέ-γω-σε...

(Στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ. Ἐχουν φτάσει τ' αὐτοκίνητα. Χειροκροτήματα, ζήτη).

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Καλημέρα σας, ἀ-γαπητοὶ Πόντιοι...

ΦΩΝΕΣ: Καλῶς ὤρισες, καλῶς ὤ-ρισες... Ζήτη...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Σᾶς εὐχαριστῶ πο-λύ... Εἶχα ἀκούσει γιὰ τὸ χωριό σας καλὰ πράγματα καὶ ἦλθα νὰ σᾶς δῶ ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ ἐπιληφθῶ μαζί σας τὰ ἐπείγοντα ζητήματά σας...

ΜΙΑ ΦΩΝΗ: Νὰ εἶσαι καλά, καλά ἔκανες...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Κύριε Διοικητά, ὡς δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, ὑποβάλλω τὰ σέβη μου...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Εὐχαριστῶ πολύ, ἀλ-λά πρόεδρον δὲν ἔχετε; Ποῦ εἶναι;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Πῶς, κύριε Διοικητά, ὀρίστε ὁ κύριος Στάθιος Ἀμαναντίδης...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Καλῶς ὀρισες κύριε Δι-οικητά στὸ χωριό μας...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (σιγανὰ πρὸς τὸ Στά-θιο): Στάθιε πὲ ἀτώρα ὅ,τι θὰ λέγω-σε...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (ὑπαγορεύει): «᾽Ω εὐγενεστάτη καὶ λαοπονόψυχη μορφή, ὡς εὖ παρέστητε...

ΣΤΑΘΙΟΣ: «Εὐγένιε καὶ ὁμορφε καὶ πονόψυχε... ἀνέστη ὁ κύριος...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (σιγανὰ): Ντὸ λὲς, ἐ-παλαλῶθες; Πὲ ὅ,τι λέγω ἐγώ... ἄ-κσον (ὑπαγορεύει): «Διὰ τῶν αἰωνί-ων ἀρχῶν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἀ-νατραφέντες...

ΣΤΑΘΙΟΣ: (ἐπαναλαμβάνει): «Αἰω-νία ἡ μνήμη καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμῶν ταφέντες καὶ ἀναστάντες...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (σιγανὰ): Ντὸ ἐποί-κες, Στάθιε, ἐχάθαμε... ἐπαλαλῶθες;

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Δὲν χρειάζονται ὅλα αὐτά, νὰ τὰ πῆτε ὅπως καταλαβαίνε-τε...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀτὸ λέγω κι' ἐγὼ κύ-ριε Διοικητά... Ἀμα ντὸ νὰ κάνης, ὁ δέσκαλον βλέπεις, θέλιατα βαθέα ἐλληνικά...

Ἐγὼ θὰ τὰ λέω, κύριε Διοικητά ὅπως καταλαβαίνεται... Κ' ἐγὼ ἐξέρω ἐλληνικά, ἐφτὰ χρόνια ψάλ-της εἶμαι σὴν ἐκκλησίαν, ὀλίγον κι' ἐν...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Μάλιστα, νὰ τὰ πῆς ὅπως καταλαβαίνεις...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ (σιγανὰ): Ἐκαψές-με Στάθιε...

ΣΤΑΘΙΟΣ (στον δάσκαλο): Ἀνά-κην μ' ἔης, δέσκαλε, ἀτώρα νὰ ἐλέψ πῶς θὰ λέγατα... (πρὸς τὸν Διοικη-τήν): Κύριε Διοικητά, ἡ Ἁγία Τριάδα νὰ λελεύω τ' ὀνομανατς - πάντα μᾶς εἶχε ὑπὸ τὴν σκέπην της τὴν ἁγίαν... Πιστεύαμε εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, προ-σδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος... Ἀμήν.

ΦΩΝΕΣ: Ζήτη, ζήτη...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ἐκάγαμε, Στάθιε!

ΣΤΑΘΙΟΣ (σιγανὰ πρὸς τὸν δά-σκαλον): Ἀρ' εἶδες πῶς εἶπατα; Ὁ ἄνθρωπον ἐσάσεψεν...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Ὡραία, κύριε Πρόε-δρε, τώρα νὰ δοῦμε τί ἀνάγκες ἔχετε. Νὰ τὰ πῆτε γιὰ νὰ τὰ σημειώσουμε... Λοιπὸν ἀρχίζουμε: Ξυλεῖα πῆρατε;

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

ΟΙ ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ

Ο Ραδιοσταθμός Ἀθηνῶν κατανοώντας καλὰ τὴν ἀξία τῶν ποντιακῶν τραγουδιῶν καὶ τὴν ἀπαιτησι ὄλων σχεδὸν τῶν Ποντίων ἀκροατῶν του, δείχνει ἐξαιρετικὴ προθυμία νὰ βάλῃ στὸ πρόγραμμά του «ποντιακές ὥρες». Κοντὰ στὴν ὁμάδα τοῦ κ. Χρήστου Μπαϊρακτάρη ποὺ τραγουδάει στὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰ 1938 σχεδὸν, προστέθηκαν δύο ἄλλες ἀκόμα ὁμάδες, τοῦ κ. Νίκου Σπανίδη, ἀπὸ δυὸ χρόνια κι' ἐδῶ καὶ τελευταία τοῦ λυράρη κ. Νίκου Παπαθραμίδη.

Δυὸ φορές τὸ μῆνα ὁ Ραδιοσταθμός Ἀθηνῶν ἐκπέμπει ποντιακὰ τραγούδια καὶ μιὰ φορά ποικίλο πρόγραμμα (ἀπαγγελίες, σκέτς κλπ. ἀπ' τὴν ὁμάδα Μπαϊρακτάρη).

Οἱ Πόντιοι ἀκροατές δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι εὐγνώμονες πρὸς τὴ

διεύθυνση τοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας γιὰ τὴν κατανόηση ποὺ δείχνει ὡς πρὸς τὸν ποντιακὸ κόσμο ποὺ θέλει νὰ πάρουν τὴν πρέπουσα θέση καὶ τὰ δικά του τραγούδια δίπλα στὰ ἄλλα δημοτικὰ τραγούδια.

Ἐπίσης ὁ Ραδιοσταθμός Θεσ/νίκης ἔχει κάθε Πέμπτη βράδυ ἐιδικὴ ποντιακὴ ἐκπομπὴ ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» καὶ τὸν λυράρη Γῶγο Πετρίδη.

Μόνο ὁ Σταθμός τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων τῆς Ἀθήνας δὲν σκέφτηκε νὰ ἐγκαινιάσῃ μιὰ ποντιακὴ ἐκπομπή. Δὲν ξαίρουμε γιὰτὶ ἡ διεύθυνσή του μᾶς ἀγνοεῖ τελείως καὶ δὲν παίρνει ὑπ' ὄψιν της ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ Πόντιοι παρακολουθοῦν μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση τὶς ἐκπομπές τοῦ ἀγαπημένου τους Σταθμοῦ.

ΦΩΝΕΣ: Ὁχι, ὄχι...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Ὠραία, γράψτε κύριε ἰδιαίτερε... ὄλους «ξυλεία». Τώρα τοῦθλα ἔχετ' γιὰ τὰ σπίτια ποὺ θὰ φτιάσετε;

ΦΩΝΕΣ: Ὁχι, ὄχι.

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Γράψτε ὄλους «τοῦθλα».

ΣΤΑΘΙΟΣ: Εὐχαριστοῦμε κύριε Διοικητά...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Αὐτὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα. Μόλις σᾶς δώσουμε αὐτὰ γιὰ νὰ φτιάσετε τὰ σπίτια σας, θὰ δοῦμε τί ἄλλο θέλετε...

ΦΩΝΕΣ: Ζήτω...

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀρ' ἀτώρα, κύριε Διοικητά, θὰ τραγουδάμε δικά μας τραγούδια γιὰ τὸ καλῶς ὥρισε...

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Θὰ τ' ἀκούσω εὐχαρίστως γιὰτὶ σᾶς ἀγαπῶ ἐσᾶς τοὺς Ποντίους. Γιατὶ εἴστε ἐργατικοὶ καὶ τίμιοι καὶ εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι.

ΣΤΑΘΙΟΣ: Ἀλλὰ θὰ παρακαλοῦμε-σε, κύριε Διοικητά, νὰ σύρτς ἐσὺ τὸν χορόν.

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: Δὲν ξέρω, ἀλλὰ γιὰ χατήρι σας, εὐχαρίστως...

ΦΩΝΕΣ: Ζήτω, ζήτω...

(Ἀρχίζει ἡ λύρα, τὸ τραγούδι καὶ ὁ χορός).

ΑΥΛΑΙΑ

Ἕνας Πόντιος στρατιώτης «κάπου πτὴν Ἑλλάδα», ἀκούγοντας τὶς ποντιακές ἐκπομπές τοῦ Ραδιοσταθμοῦ Ἀθηνῶν, ἔστειλε στὸ φίλο του Θεόδωρο Τσομίδη τὴν παρακάτω ἐπιστολή, ἐκφράζοντας ὄχι μόνο τὸν δικό του ἐνθουσιασμό, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ποντίων καὶ μὴ, στρατιωτῶν συναδέλφων του:

«Θοδωράκη, ἀγαπητέ μου, προχθὲς τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ σᾶς ἔχουμε ἀκούσει σ' ἓνα σκέτς, τοῦ Λαμπσίδη ἀπ' τὴν ὁμάδα Μπαϊρακτάρη. Ἐγὼ μόλις ἄκουσα τὴν φωνή σου ἀμέσως τὴ γνώρισα καὶ ἄκουγα μὲ ἀνοιχτὸ σχεδὸν τὸ στόμα. Αὐτὴ ποὺ μιλοῦσε μαζί σου δὲν μπόρεσα νὰ τὴν καταλάβω ποιά εἶναι. Πιστεύω θὰ εἶναι ἡ κόρη τοῦ Μπαϊρακτάρη. Τέλος ἦσαν καὶ κάτι Πόντιοι ποὺ ἀκούγανε. Μιλοῦσες πολὺ θαυμάσια. Καὶ νὰ ἔβλεπες, Θοδωράκη, αὐτοὶ ποὺ ἀκούγανε τὰ λόγια σου, ποὺ ἔλεγες γιὰ πόλεμο καὶ γιὰ κάτι χωριὸ ἀπ' τὰ γέλια ξεκαρδίστηκαν. Ὁλος ὁ λόχος κι' αὐτοὶ ἀκούγανε μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ ἡ χαρὰ τους δὲν περιγράφεται».

ΠΑΝΑΓ. ΤΣΟΥΧΙΚΑΣ 583 τ. Πεζ. ΣΤΓ 918Α

Π Ω Σ Β Λ Ε Π Ω

ΤΟ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΤΟΥ Β. ΤΟΜΠΟΥΛΗ

Πολλά λέγονται και πολλά ακούονται δια τὸ ποντιακὸν θέατρον, διὰ τὴν σταδιοδρομίαν του, διὰ τὸ μέλλον του. Καμμίαν ἀπὸ τὰς γνώμας αὐτὰς δὲν πρόκειται νὰ θέσω ὑπ' ἀμφισβήτησιν, οὔτε πολὺ περισπότερον νὰ τὰς ἀνασκευάσω, ἕνα πρᾶγμα μόνον δὲν εἶδα μὲ ἐνάργειαν νὰ ἐκτίθεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ καλὸν θὰ ἦτο νὰ προκληθῇ μία συζήτησις ἀπὸ τὴν ὁποίαν πολλὰ ἴσως ἔχει νὰ κερδίσῃ τὸ ποντιακὸ θέατρο.

ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ Ἡ ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ ΤΙ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ;

Διὰ νὰ δοθῇ μία ικανοποίησις στὸ ἐρώτημα πρέπει νὰ γίνῃ ἕνας διαχωρισμός, διότι ἄλλως εἶνε τὰ δράματα, ἄλλες οἱ βλέψεις καὶ διαφορετικὲς οἱ φιλοδοξίες ἐκείνων πού ἀνέλαβαν τὴν δημιουργίαν ποντιακοῦ θεάτρου. Ἴσως κατὰ βάσιν νὰ μὴν ἔχουν ἄδικον. Διότι σὰν ἄνθρωποι τῆς τέχνης ἄλλοι τοποθετοῦν τὸ πόρισμα τῶν βλέψεων των, καὶ ἄλλες εἶνε βέβαια οἱ ψυχικὲς παρορμήσεις των, γεμάτες εὐγένεια καὶ ἀνιδιοτέλεια — πόρισμα καθαρῶς καλλιτεχνικόν, βάσις γεμάτη ἰδεαλισμό.

Κατὰ πόσον βέβαια τὸ ποντιακὸ θέατρο ξεκινώντας μετέτοια βάση θὰ μπορέσῃ νὰ σταδιοδρομήσῃ γόνιμα μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς πού προϋποθέτει πολυάριθμον κοινόν, ὑψηλὸν ὁπωσδήποτε μορφωτικὸν ἐπίπεδον, πνευματικότητα, παράδοσιν καλλιτεχνικὴν, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸν ὅρον «θέατρον» ὡς τέχνην, ὡς θέμα, ὡς θέσμιον, εἶναι ἄλλο θέμα· οὔτε θὰ ἤθελα νὰ ἐξετάσω τὸ δυνατόν τῆς πραγματοποιήσεως ἐνὸς τέτοιου δράματος.

Τὸ ἐρώτημα πηγάζει ἀπὸ μίαν ὅλως διάφορον πρισματικὴν βάσιν, τὸ γεννᾷ ἡ ψυχὴ τοῦ Ποντίου, αὐτὴ ἡ ἀνώνυμη μάζα των θεατῶν, ποὺ δονεῖται καὶ πάλλεται σὲ κάθε ποντιακὴ παράσταση πού ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐγγίξῃ τὴν εὐαίσθητον χορδὴν τοῦ συναισθηματικοῦ του κόσμου καὶ τὰς σφαίρας τῶν παραδόσεών του. Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος θέλει νὰ πιστεύῃ ὅτι θὰ γίνῃ καθολικὰ συνειδήσις εἰς ὅλους ὅσοι ἀνέλαβαν νὰ πραγματοποιήσῃ ἕνα ἄθλον — τὴν δημιουργίαν ποντιακοῦ θεάτρου — ὅτι οἱ Πόντιοι κυρίως στὸ θεατρὸν τοὺς βλέπουν μίαν προσπάθειαν καὶ ἕνα ἀγῶνα ἀναξωγογήσεως τῶν παραδόσεών των καὶ μίαν πιστὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκὴν αὐτῶν μετὰ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ μείνουν ἐς αἰὲν κτῆμα τῶν νεωτέρων ποντιακῶν γενεῶν.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ ἕνα πρᾶγμα, ὅτι οἱ Πόντιοι δὲν ζοῦν πλέον στὴν πατρίον των γῆν καὶ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς παραδόσεις των, τὰ ἔθιμά των, τὰς συνηθείας των, τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς διαλέκτου των καὶ γενικὰ ὅ,τι συγκεφαλαιῶναι καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἰδιότυπον, ὅσον καὶ ὑψηλὸν ψυχικὸν πολιτισμὸν των, κάθε βῆμα πρὸς ἐξέλιξιν, ἀνάπτυξιν ἢ διαφοροποίησιν αὐτῶν εἶναι ἕνα βῆμα σταθερὸν πρὸς τὸ μοιραῖον καὶ ὁριστικὸν σῆμα.

Τὰ πάντα ρεῖ, τὸ ρητὸν τοῦ Ἡρακλείτου, δὲν ἔχει ἐδῶ τὴν ἐφαρμογὴν του, ἴσως ἀπὸ μίαν ἰδιοτροπίαν τῆς Μοίρας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ δόγματος — οὐδεὶς κανὼν ἀνεὺ ἐξαιρέσεως.

Οἱ Πόντιοι δὲν ζοῦν πλέον στοὺς τόπους των, στὸ περιβάλλον των, στὸ κλίμα των, ὅπου ἦτο εὐκόλον καὶ ἐπιβεβλημένον νὰ ἀφομοιώσουν κάθε ἐξέλιξιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πολιτισμοῦ των, δὲν εἶχαν νὰ χάσουν τίποτα ἀπὸ μίαν τυχόν διαφοροποίησιν, ἢ δύναμιν αὐτοῦσις των συνηθειῶν των τοὺς ἐπροστάττει ἀποτελεσματικὰ. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον σήμερον. Ξερρίζονται ἀπὸ τὰς προγονικὰς ἐστίας, μέσα στὸ κλίμα καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, μετὰ τὰς παντοίας ἐπιδράσεις καὶ τὰς ἀνασφεικτοὺς δισταυρώσεις κινδυνεύουν νὰ διαφοροποιηθοῦν ἀνεπανόρθωτα, νὰ χάσουν τὸ χρῶμα τους, νὰ σβήσουν, ἐὰν δὲν βρεθῇ κάτι πού νὰ τοὺς ἀναξωγογήσῃ, νὰ τοὺς θερμάνῃ, νὰ τοὺς δώσῃ πνοήν, μετὰ δύο λόγια νὰ τοὺς ἐνσαρκώσῃ εἰς μίαν ἀκατάλυτον δύναμιν.

Τὸν ρόλον αὐτὸν θέλουν καὶ περιμένουν οἱ Πόντιοι νὰ παίξῃ τὸ ποντιακὸ θέατρο. Οἱ Πόντιοι στὸ ποντιακὸ θέατρο διαβλέπουν τὸ «σβεστον πῦρ», πού θὰ διατηρῇ ἀναμμένη πάντα τὴν φλόγα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεπήγαγε ὁ πλούσιος, ὁ γεμάτος ἀνθρωπιά καὶ φῶς ἰδιόρρυθμος πολιτισμὸς των, νὰ τὸν διδάξῃ καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ αὐτοῦσις, ὅπως τὸν ἐδημιούργησαν, ὅπως τὸν ἄφησαν δεκάδες γενεῶν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὁλοκληροῦς χωρὶς παραλλαγὰς, χωρὶς προσθήκας, γιὰ νὰ μείνῃ ζωντανός, γεμάτος δροσιά καὶ χάρη, ζωὴ αἰώνων, ἱστορία ἐκατονταετηρίδων, πολιτισμὸς ὑψηλός, πού ἦτο, καὶ εἶναι καὶ θὰ μείνῃ ἕνα ἀτίμητο διαμάντι στὸ φωτιστέφανο μετὰ τὸν ὁποῖο ἡ ἱστορία τῶν λαῶν εὐλαδικὰ στεφάνωσε μίαν ἀνυπέρβλητη Φυλὴν, μίαν ἀκατάβλητην ἰδέαν, πού λέγεται ἀλύτρωτος Ἑλληνισμός.

Οἱ Πόντιοι πού ἦσαν ἕνα διαλατὸ καμμάτι τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλληνισμοῦ, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχάσουν ἐδῶ στὴν Ἑλευθερὴ Πατρίδα ὅτι ἦσαν Πόντιοι, εἶναι καὶ θὰ πρέπει νὰ μείνουν ΠΟΝΤΙΟΙ. Δὲν θὰ εἶναι εὐκόλο αὐτό, ἀν δὲν ὑπάρξῃ μίᾳ Σιλῶν τῶν ποντιακῶν παραδόσεων, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἀναβαπτίζονται οἱ νεώτερες Γεννεές των — οἱ Νεοπόντιοι.

Τὸ ποντιακὸ θέατρο καλεῖται νὰ παίξῃ αὐτὸν τὸν ρόλον καὶ οἱ Πόντιοι αὐτὸ περιμένουν ἀπὸ τὸ θέατρό τους, ἔτσι τὸ βλέπουν καὶ μόνον ἔτσι θὰ τὸ ἀγαπήσουν.

Ε. ΤΟΜΠΟΥΛΗΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ:

Λόγω πληθώρας ὕλης ἀναβάλλονται γιὰ τὸ ἐπόμενο φύλλο:

★ Ἡ συνεργασία τοῦ κ. Σαρακενίδη γιὰ τὴν ποντιακὴ Ἐπιθεώρηση.

★ Ἡ κριτικὴ ἀνάλυση γιὰ τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ κ. Σπ. Κωφίδη.

ΕΝΑ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ

Η Α' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Στὰς 20 Σεπτεμβρίου ἐ.ἐ. καὶ ὥραν 7 μ.μ. ἐγίνε ἡ Α'. Γενικὴ συνέλευσις τοῦ Ποντιακοῦ Θεατρικοῦ Ὁμίλου Ἀθηνῶν στὴν αἴθουσα τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς» ὁδὸς Λέγκα 26, εὐγενῶς παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Καρρά, στὸν ὁποῖο ὁ Ὁμιλος ἐκφράζει τὶς θερμὰς εὐχαριστίας του.

Ἡ συνέλευσις αὕτῃ εἶναι — ὅπως ἀναφέρεται καὶ παραπάνω — ἡ πρώτη ὕστερα ἀπ' τὴν ἔγκρισιν ἀπ' τὸ Πρωτοδικεῖο τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Ὁμίλου.

Ἡ ἐπὶ ἓνα σχεδὸν ἔτος διοίκησις τοῦ Ὁμίλου ἀπὸ τὴν Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ, ἀπέδειξε ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Ὁμίλου ὅπως καθορίζεται στὸ καταστατικὸ του δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπληρωθῇ μὲ τὰ πενιχρὰ μέσα πού διέθετε (κυρίως οἰκονομικά) καὶ ὅτι ἡ ἔλλειψις τῶν στοιχειωδῶν προϋποθέσεων (στέγης, βεστιαρίου, μικροῦ κεφαλαίου διὰ τὰς ἀμέσους ἀνάγκας κλπ.) ἔθεταν τὸ πρόβλημα τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τοῦ Ὁμίλου.

Μιὰ ὁμως εὐγενὴς καὶ πατριωτικὴ προσπάθεια θὰ ἦταν λυπηρὸ νὰ ἀποτύχῃ ὅταν μάλιστα ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Ὁμίλου ἦταν ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῶν Ποντίων πατριωτῶν.

Ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ ἔχοντας ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου πού εἶχε στὰ χέρια της, ἀπευθύνθηκε στοὺς «δυναμένους» Ποντίους πατριῶτες οἱ ὁποῖοι σὲ κάθε περίπτωσιν φάνηκαν γενναϊόδωροι καὶ δὲν ἀπέφυγαν δαπάνας προκειμένου νὰ ἐξυπηρετηθῇ τὸ γενικὸ συμφέρον τῶν Ποντίων πατριωτῶν.

Οἱ κ.κ. Ε. Ἰωαννίδης καὶ Ι. Περβανίδης διευθύνοντες τὸν ὑφαντουργικὸ ὄργανισμό «Ἐσπερος» καὶ Α. Τερζόπουλος, διευθυντὴς τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου δὲν δίστασαν οὔτε στιγμή νὰ βοηθήσουν μὲ δλα τοὺς τὰ δυνατὰ τὸν Ὁμιλο γιὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ σκοπὸ του. Μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν ἰδίων καὶ τῶν κ.κ. Ν. Καπνᾶ καὶ Ν. Σπανίδη ἐκ μέρους τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς,

συγκροτήθηκαν ἀρκετὲς συσκέψεις διαφόρων ποντιακῶν παραγόντων στὶς ὁποῖες ἀναλύθηκε ἡ κρίσιμος θέσις τοῦ Θεατρικοῦ Ὁμίλου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνισχύσεώς του.

Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ Α'. Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Ὁμίλου ἦταν τὸ ἐπιστέγασμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἰδιαίτερων συσκέψεων.

Στὴ συνέλευσιν παρευρέθησαν 43 ἄτομα, μαζὺ μὲ τὰ πρῶτα ἰδρυτικὰ μέλη. Ἐκ τῶν Ποντίων ἐκλεκτῶν παραγόντων παρευρέθησαν: οἱ κ.κ. Ε. Ἰωαννίδης καὶ Ι. Περβανίδης διευθυνταὶ τοῦ «Ἐσπερου», Α. Τερζόπουλος διευθυντὴς τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, Χρ. Μυρίδης, λαογράφος, διανοούμενος, Κ. Βαφειάδης καὶ Γ. Βαφειάδης ἔμποροι, Ε. Καλεμκερίδης ἔμπορος, Α. Κογκαλίδης, μέλος Ἀρχείου Πόντου, Παπαδόπουλος πρόεδρος «Ἐνώσεως Ποντίων Νικαίας - Κορυδαλλοῦ», Σ. Χαρωνίδης, δημοτικὸς Σύμβουλος Δήμου Κερατσινίου, Α. Μαυρίδης καλλιτέχνης, Θ. Ἀμαραντίδης δικηγόρος, Κουτρόπουλος ὁδοντογιάτρος, Ι. Παπαδόπουλος ἔμπορευόμενος, Ι. Παμπούκης φιλόλογος - λαογράφος, Γ. Ζερζελίδης λογοτέχνης, Σ. Λιανίδης φιλόλογος - λογοτέχνης, Ἀργυρόπουλος θεατρικὸς συγγραφεὺς, Ε. Βουτυράς, ἡθοποιὸς ὁμίλου Θεσ)νίκης. Ἐπίσης εἰδοποίησαν τὴν Συνέλευσιν οἱ κ.κ. Ε. Τομπούλης ἔμπορευόμενος, Α. Σουρμελῆς δικηγόρος, Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους στὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ Ν. Ξηρόπουλος ἔμπορευόμενος, ὅτι λόγω εἰδικοῦ κωλύματος δὲν θὰ παρευρεθοῦν στὴ Συνέλευσιν, ἀλλὰ δέχονται νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους.

Ἀπὸ τὰ παλιά, ἰδρυτικὰ μέλη ἦσαν: οἱ κ.κ. Ν. Καπνᾶς λογοτέχνης, Α. Τηγανᾶς δικηγόρος, Γ. Λαμψίδης δημοσιογράφος, Ν. Σπανίδης καλλιτέχνης, Θ. Κριεζῆς ἡθοποιός, Χ. Δημάρχου καλλιτέχνης, Π. Σαραφίδης, Σ. Ξανθόπουλος, Θ. Τσαμίδης, Στ. Δεληκάρης, Στ. Ξανθόπουλος κ. ἄ., ὡς καὶ αἱ δίδες: Ὀλγα Μαυροκεφαλίδου, Μ. Λεωνίδου,

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ

ΤΟΥ Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗ

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΩΝ τὰς ἀναμνήσεις μου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν θεατρικὴν κίνησιν τῆς Τραπεζούντος σταματῶ εἰς ἓνα σημεῖον. Πότε διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίσθη τὸ θέατρον εἰς τὴν Τραπεζούντα; Εἰς τὸ ἐρώτημα δὲν μπορῶ νὰ δώσω θετικὴν ἀπάντησιν. Ἦμουν παιδί ὅταν ἐγνώρισα διὰ πρώτην φοράν τὸ θέατρον εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἦτο τὸ 1893 ἢ 1894. Εἶχε ἔλθει ὁ θίασος Ταβουλάρη - Κοτοπούλη (τοῦ πατέρα τῆς μεγάλης τραγωδοῦ μας Μαρίκας). Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε θέατρον, ὁ θίασος ἔδιδε τὰς παραστάσεις του εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ «Φροντιστηρίου», καταλλήλως «περιμανδρωθεῖσαν» μὲ καραδόπανα. Μὲ τὴν παιδικὴν μου περιέργειαν παρακολουθοῦσα τὴν συρροὴν τοῦ κόσμου καὶ προσπαθοῦσα ἀπὸ τὶς τρύπες ἢ τὶς σχισμὰς τῆς «κατασκηνώσεως» νὰ ἴδω κί' ἐγὼ κάτι ἀπὸ τὸ «θέατρον».

Εἰς τὰ 1895 ἢ 1896, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριδῶς, ἐκτίσθη τὸ μοναδικὸν θέατρον τῆς πόλεως ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Μ. Εὐεργέτην τῆς Κοινότητος Κωστήν Θεοφύλακτον, εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἀγίου Γρη-

ᾠολγα Κυριακίδου, Φιλιππίδου, Τσομίδου.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐξελέγη ὁ κ. Α. Τερζόπουλος καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Ι. Παμπούκης. Ὁ κ. Ν. Καπνᾶς διάβασε τὸν ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίσε «φτωχὸ» γιὰτὶ ἔλειπαν οἱ πλέον ἀπαραίτητες προϋποθέσεις.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀπολογισμοῦ, μίλησαν οἱ κ. κ. Τερζόπουλος, Μυρίδης, Γ. Βαφειάδης, Ι. Παμπούκης καὶ ἡ Συνέλευσις ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ διακοπὴν 5 λεπτῶν, ἐξέλεξε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ε. Ἰωαννίδην, Α. Τερζόπουλο, Ν. Καπνᾶ, Α. Κογκαλίδην, Α. Σουρμελῆ, Ε. Καλεμκερίδην, Ε. Τομπούλη. Ἡ δὲ Ἐξελεγκτικὴ ἀπ' τοὺς κ. κ. Κ. Βαφειάδην, Ι. Παπαδόπουλο καὶ Α. Λεπτουργό.

Ἐντὸς ὀλίγου τὸ Διοικ. Συμβούλιον θὰ συγκροτηθῇ σὲ σῶμα.

Τὸ θέατρον ἐγκαινιάσθη ἀπὸ τὸν θίασον Ν. Παρασκευοπούλου, μὲ πρωταγωνίστριαν τὴν δευτέραν σύζυγόν του Αἰκατερίνην. Ἀπὸ τοὺς ἡθοποιοὺς τοῦ θιάσου ἐνθυμοῦμαι τὸν Κουμαριώτην εἰς τὸ ἔργον «Γαλιλαῖος Γαλιλαῖη», τὸν καλλίφωνον Ἰωαννίδην στὴν «Τύχη τῆς Μαρούλας» καὶ τὸν «Ἀγαπητικὸ τῆς Βοσκοπούλας» μὲ Μπαρμπα - Χρόνην τὸν Παρασκευόπουλον. Ὁ θίασος αὐτὸς καὶ εἰς τὰ κατοπινὰ χρόνια πολλάκις καὶ ἐπανειλημμένα μᾶς ἐπέσκέφθη μὲ καλλιτεχνικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐπιτυχίαν.

Ὁ τότε Γυμνασιάρχης μας ἀείμνηστος Ι. Παρχαρίδης ἀπηγόρευε αὐστηρότατα εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ θέατρον. Μόνον ὅταν ἐπαίζετο ὁ «Ρακοσυλλέκτης τῶν Παρισίων» μᾶς ἐπέτρεψε νὰ παρακολουθήσωμε τὴν παράστασιν. Τότε εἶδα καὶ ἐγὼ διὰ πρώτην φοράν θέατρον καὶ ἐγνωρίσθηκα μὲ τὰ πρῶτας συγκινήσεις τῆς θεατρικῆς Τέχνης.

Διὰ δευτέραν φοράν ἐπῆρα ὁ ἴδιος τὸ βάπτισμα τῆς σκηνῆς ὅταν μὲ ἄλλα παιδιὰ μαζὶ ἐπαίξαμε ἓνα σκηνικὸν ἔργακι κί' ἐγὼ τραγουδοῦσα τὸ «Ἡ κυρά μας ἡ δασκάλα εἶναι ἄγρια καὶ κακιὰ». Ἦταν βέβαια ἡ πρώτη καὶ τελευταία φορά γιὰ μένα, ὅμως πόσῃ ἐνίωσα ὑπερφάνειαν!

Ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης ἀρκετοὺς ἐκ τῶν θιάσων ποὺ μᾶς ἐπέσκέφθησαν. Μεγάλῃ ἐπιτυχίαν εἶχε ὁ θίασος Κόκκου, ὁ ὁποῖος ἄφησε τὰς καλυτέρας θεατρικὰς ἀναμνήσεις εἰς τὴν πόλιν μας καὶ ἠύξησε τὸ ρεῦμα τῆς θεατροφιλίας. Φυσικὰ εἰς αὐτὸ συνετέλει πολὺ καὶ ἡ ἔξαρσις τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεον οἱ ἀπὸ τὰ ἱερὰ χῶματα τῆς Ἑλλάδος ἐρχόμενοι καλλιτέχναι, ἀναβαπτιζόμενοι καὶ αὐτοὶ μέσα εἰς τὴν παλλομένην ἐθνικὴν συγκίνησίν μας. Εἰς τὸν θίασον ἐνθυμοῦμαι ὅτι συμμετεῖχεν ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια Χριστοφορίδου, πατέρας, γυιοὶ καὶ κόρη, ὁ Γεῶργος, ὁ Μήτσος—ὁ δεύτερος ἀπόμαχος πλέον, ζῇ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ Ἑλένη. Πρωταγωνίστρια ἦτο ἡ Ἀνθίππη Κόκκου, τῆς ὁ-

ποίας τὸ ὄνομα ἐφαίνετο εἰς τὰ πολυτελῆ καὶ δίχρωμα ἢ τρίχρωμα προγράμματα (μὲ χαρτὶ πολυτελείας) μὲ μεγάλα κόκκινα ἢ μπλε γράμματα καὶ ἡ ὁποία ἄφησε τότε ἐποχὴν εἰς τὰ θεατρικά μας χρονικά. Εἰς τὸν θίασον Κόκκου συμμετεῖχε καὶ ὁ καλλιτέχνης κωμικὸς Χέλμης, ὅστις καὶ ἄλλας φορές ἦλθε μὲ ἄλλους θιάσους. Ἄλλοι θίασοι ἦσαν ὁ θίασος Ἡσαΐα, Σταυροπούλου, Παπαγιάννη, Βασιλείας Στεφάνου (τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου). Εἰδικῶς διὰ τὴν τελευταίαν ὁ κ. Καπνῶς μοῦ διηγήθη ὅτι συνοδεύων αὐτὴν ὡς ξεναγός, τὴν παρουσίασεν εἰς τὸν ἀείμνηστον Κωστήν Θεοφύλακτον, εἰς τὸ ὠραῖον μέγαρόν του, ὁ ὁποῖος τὴν ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς καὶ ἀποχαιρετῶν αὐτὴν τῆς ἐδώρησεν βαρύτιμον κόσμημα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεώς της εἰς τὴν Τραπεζοῦντα.

Ἐπίσης συναγερμὸν ἀληθινὸν ἐπρόκάλεσεν ἡ ἐπίσκεψις τῶν γνωστῶν τότε πρωταγωνιστριῶν τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου Εὐαγγελίας Παρασκευοπούλου καὶ Αἰκατερίνης Βερώνη.

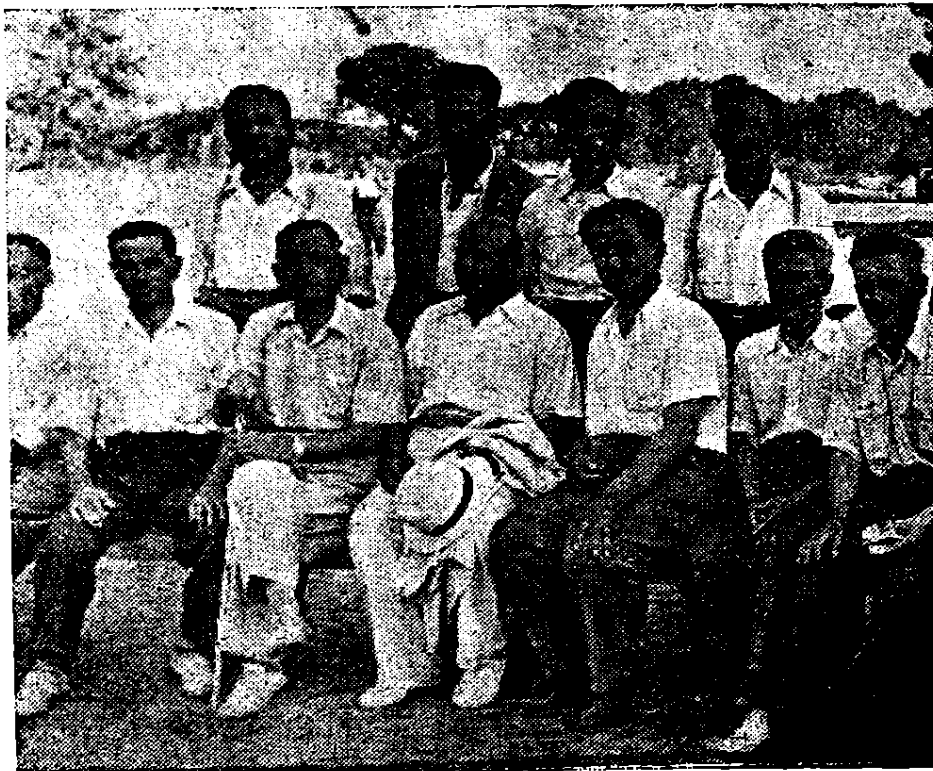
Κατὰ ἓνα ταξιδιὸν της εἰς Ῥωσίαν

διὰ Τραπεζοῦντος ἀπεβιδάσθη εἰς τὴν πόλιν μας ἡ διάσημος Κυβέλη, ἀλλά, παρὰ τὰς θερμοτάτας παρακλήσεις τῆς Κοινότητος, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ παίξῃ διὰ νὰ μὴ ζημιώσῃ ὁ τότε παρεπιδημὸν θίασος Ἡσαΐα, πρὸς μεγάλην ἀγανάκτησιν φυσικὰ τῶν θεατροφίλων.

Ἡ ἐξαιρετικὴ λατρεῖα καὶ ἀγάπη τῶν Ποντίων πρὸς τὸ θέατρον ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὁμάδες νέων συχνὰ παρουσίαζαν εἰς φιλικὰ σαλόνια ἐργάκια καλοπαιγμένα, καὶ διάφορα σκηνικὰ παίγνια.

Στὸ Παρχάρι τῆς Δανίαχας ἐνθυμοῦμαι ἐδόθηκε ἓνα καλοκαίρι ὁ «Ἀθανάσιος Διάκος», πατριωτικὸν δράμα, μὲ πρωταγωνίστριαν τὴν δεσποινίδα Πηνελόπην Ζαροκίλη (νῦν Καν Ἀσθεστοπούλου), τὴν δεσποινίδα Ὀλγαν Τερζοπούλου (νῦν Καν Ποιμενίδου) καὶ τοὺς κ.κ. Κ. Ζαροκίλην, Γ. Κανδύλην, Μιθρ. Λεοντίδην καὶ ἄλλους, μὲ μοναδικὸν σκηνικὸν ἓνα σεντόνι ὡς αὐλαίαν καὶ μερικὰ καθίσματα (σκαμνία). Ἡ συγκίνησις τῶν θεατῶν ἦτο τόσον μεγάλη ὥστε μία κυρία, ἕτοιμος νὰ λιποθυμήσῃ, ...ἀπεχώρησε. Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ

ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Μία ὁμάδα ἐκλεκτῶν πατριωτῶν μας ποὺ ἐξέδραμαν μὲ τὴν «Ἐνωση Ποντίων Κορυδαλλοῦ - Νικαίας» στὸ Ζούμπερι Ἀττικῆς στὶς 30 Ἰουλίου 1950. Εἰκονίζονται οἱ κ.κ. Καπνίδης, Σαλελίδης, Ποζατζίδης, Καραβασιλειάδης, Σπανάκης, Μιχαηλίδης, Τουμανίδης, Βασιλειάδης, Τουράτσωφ, Σαγκᾶς.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

τῆς «Ἐνώσεως Ποντίων Νικαίας - Κορυδαλλοῦ»

Ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ἀγαπητοῦ μας περιοδικοῦ «ΠΟΝΤΙΑΚΟ» ἐρχόμεθα νὰ ἀναγγεῖλωμεν τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἴδρυσιν τῆς Ἐνώσεως Ποντίων τῆς περιφερείας Νικαίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΕΝΩΣΙΣ ΠΟΝΤΙΩΝ ΝΙΚΑΙΑΣ, ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ, ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΟΚΚΙΝΙΑΣ». Οἱ ἐγγραφέντες μέχρι τῆς στιγμῆς ἀνέρχονται εἰς 200 περίπου μέλη. Ἡ προσωρινὴ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ τοὺς κ.κ. Ε. Κατενίδην, Ν. Τουντουλίδην, Σ. Σακκᾶν, Χ. Πολαντζίδην, Ἡλ. Σπανάκην, Χ. Χρηματόπουλον, Γ. Σαλαλίδην, Ι. Πολυχρονίδην, Α. Βασιλειάδην, Κ. Τουμανίδην, Κ. Παπαδόπουλον, Μ. Τουράντσωφ καὶ Γ. Ποζατζίδην, ἀφοῦ ἐπέδωξε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τῆς λειτουργίας του ἀπεφάσισε νὰ προσφύγῃ εἰς ἀρχαιρεσίας διὰ τὴν ἐκλογὴν ὀριστικοῦ Δ. Συμβουλίου.

Πρὸ τῆς προκηρύξεως ὁμῶς τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐθεώρησε ἀπαραίτητον νὰ ἀπευθύνῃ ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς Ποντίους νὰ παράσχουν εἰς τὸ νεοσύστατον Σωματεῖον τὴν ὑποστήριξίν των καὶ τὴν ψυχικὴν των συμπαράστασιν. Ἀπευθύνει ἐπίσης θερμὰς συστάσεις εἰς τοὺς Ποντίους τῆς περιφερείας νὰ παραμερίσωσι τὰς τυχόν δυσαρεσκείας, παράπονα ἢ οἰασδήποτε ἄλλας μικροαντιρρήσεις καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὸ γενικὸν καὶ μόνον συμφέρον νὰ ἐνταχθοῦν ὁλοθέρμως ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Ἐνώσεως. Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ μοιρολατρεία πρέπει νὰ παραμερισθοῦν διὰ νὰ μὴ ἐξακολουθῶμεν νὰ μένωμεν εἰς τὴν ἀφάνειαν πρὸς ἀνυπολόγιστον βλάβην τῶν ζωτικωτέρων συμφερόντων μας. Μικρόψυχον καὶ ἐγωϊστικὸν πνεῦμα ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κρατῇ αἰωνίως διηρημένους καὶ ἀνοργανώτους, ἀνικάνους νὰ ἐνεργήσωμεν διὰ τὰ γενικὰ συμφέροντά μας καὶ νὰ τὰ προστατεύσωμεν δεόντως.

Δι' αὐτὸ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο ποντιακὸν αἶσθημα, ποὺ θὰ ὁδηγήσῃ ὅλους εἰς ἀδελφικὴν συνεργασίαν, δίδως τὰ δυναμικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα τῶν

ὁποίων ἡ ἀπαραίτητος καὶ πολύτιμος συμβολὴ μεγάλως θὰ συντείνῃ εἰς τὴν ἐπιτυχὴ ὁλοκλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐνώσεως.

Νίκαια, 25 - 7 - 50

Η ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΝΑ ΤΡΙΜΗΝΟΝ

ΤΗΣ ΟΜΑΔΟΣ ΒΟΛΕΪ·ΚΑΙ ΜΠΑΣΚΕΤ «ΑΡΓΩ»

Ἡ Διοίκησις τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται - Κομνηνοὶ» μᾶς ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω δελτίον τῆς τριμηνιαίας κινήσεως τῆς ὁμάδος βόλεϋ καὶ μπάσκετ «Ἀργώ» τὴν ὁποία ἱδρύσῃ πρὸ καιροῦ καὶ τὴν ἐνισχύει.

1-7-1950 Ἑσπερος Β — Ἀργὼ 38—21.
17-7-1950 Ἀργὼ — Ἑσπερος Β 29 — 28.
11-8-1950 Ὀλυμπιακὸς Β — Ἀργὼ 41 — 28.
13-8-1950 Πανιώνιος Β — Ἀργὼ 45 — 28.
20-8-1950 Ὀλυμπιακὸς Β — Ἀργὼ 56 — 52.
8-9-1950 Ἀργὼ — Ὀλυμπιακὸς Β 50 — 37.
16-19-1950 Πειραικὸς Ἐπίλεκτοι — Ἀργὼ 53 — 44.

Ἡ ἀνωτέρω κίνησις εἶνε ὁ καθρέπτης τῆς τεχνικῆς ἀνάδοις τῆς ὁμάδος «Ἀργῶ» ἡ ἀρχὴ τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν ἡ καλύτερον ἔταξεν ἡ Διοίκησις τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νίκη δὲν ἀποτελεῖ σκοπὸν εἰς τὸν ἀθλητισμόν, ἀλλὰ μόνον μέσον ἀμίλλης ἐτηρήθη. Οἱ ἀθληταὶ τῆς ὁμάδος «Ἀργῶ» ἀξιοποίησαν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς πηγάζει ὡς ἰδέα, δηλαδὴ τὸ καλῶς ἀγωνίζεσθαι κατὰ τρόπον ἀρκετὰ ἱκανοποιητικόν, εἰς βαθμὸν ποῦ προοιωνίζει ἕνα φωτεινὸν μέλλον. Ἡ ὁμὰς «Ἀργῶ» καὶ ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐπιτελεῖ σημαντικὰς προόδους καὶ κάθε φιλοδοξία διὰ τὴν ἀρτίαν αὐτῆς ἐμφάνισιν εἰς ἐπισήμους ἀγῶνας πρωταθλήματος ἀπὸ τῆς προσεχοῦς σαιζόν, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔξω μιᾶς βασίμου πραγματικότητος.

Ἀπαμένει πλέον οἱ Πόντιοι ποῦ μέχρι σήμερον παρακολουθοῦν ἀφ' ὕψηλοῦ τὴν «Ἀργῶ» νὰ τὴν ἀγκαλιάσωσιν σὰν παιδί τους — καὶ εἶνε ἀπὸ τὰ καλύτερά τους — στὴν προσπάθειάν του νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπαξίως.

— Εἴσθε ἀναγνώστης μας;
— Γραφῆτε συνδρομητὴς μας.

— Εἴσθε συνδρομητὴς μας;
— Γράψτε καὶ τοὺς φίλους σας.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Ἀθανασιάδην, Δράμαν: Ἐλήφθησαν, εὐχαριστοῦμε. Μᾶς συγκινεῖ ἐξαιρετικὰ τὸ πατριωτικὸ σας ἐνδιαφέρον. Δὲν μᾶς στείλατε κίνηση τῶν «Κορινθίων» καὶ γενικώτερα. Περιμένουμε.

Χ. Πανταζίδην, Ν. Σάντα: Τέτοιαι πατριῶται σὰν ἐσὶς τιμοῦν τὸ ποντιακὸ στοιχεῖο. Συνεχίστε τὶς ἐνέργειές σας καὶ γράψτε καὶ ἀπ' τὴν ποντιακὴ κίνηση τῆς περιοχῆς σας.

Ἡλ. Τσιρκινίδην, ἑπαρχον Γρεβενῶν: Ἀποστείλαμε 20 τεύχη καὶ γράμμα. Περιμένουμε συνεργασίαν σας.

Π. Παπαχαλαρπίδην, δημοσιοφονον, Ἰέρρας: Ἐλήφθη κατάλογος συνδρομητῶν καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὶς προσπάθειές σας. Διπλότυπον ἐστάλη. Περιμένουμε γράμμα σας καὶ κατὰ ἀπ' τὰς Ἰέρρας ἀπὸ κάθε ἐν γένει ποντιακὴ κίνηση.

Δ. Κάλτσίδην, Δράμαν: Πήραμε τὸ γράμμα σας καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Θ' ἀποστείλωμεν ἐφεξῆς εἰς τὸν κ. Π. Κοτανίδην τοῦ ὁποίου περιμένομεν ἐπιστολὴν καὶ τὰ ἔργα ποὺ ἔχει γράψει γιὰ νὰ τ' ἀνεβάσουμε ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἐφόσον εἴνε καλά.

Κ. Παρασκευόπουλον, προϊστάμενον Καπνικοῦ Ἰνστιτούτου, Κατερίνην: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον σας. Θὰ ἀποσταλῶν εἰς τὸ ὑποδισχθέν βιβλιοπωλεῖο.

Π. Τζουλιάνην, ἱατρόν, Π. Φάληρον: Συνδρομὴ σας ἐλήφθη καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε. Ἐπίσης ἡ ἀνάνησις τῆς θεατρικῆς παραστάσεως ἔκτακτος καὶ ὅπως βλέπετε δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ τεύχος. Περιμένομεν πάντα κατὰ δικό σας.

Ι. Παπαδόπουλον, Ξάνθην: Ἐλήφθησαν οἱ καρτέλες τῶν συνδρομητῶν καθὼς καὶ τὰ χρήματα. Σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον σας. Περιμένομεν συνέχιση τῶν ἐνεργειῶν σας. Τὰ ἔξοδα ἐπιταγῶν καὶ ἐπιστολῶν νὰ τὰ κρατᾶτε ἀπ' τὸ λογαριασμό.

Ε. Ἀθανασιάδην, Καστανιὰν Βερροίας: Δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποστήτε ὅλη αὐτὴ τὴ θυσία ἐφόσον ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται στὸ «μειονέκτημα τοῦ χαρζακτῆρος» σας, ὅπως γράφετε. Πάντως, ὡς ἀποζημίωσιν, σὰς ἐγγράψαμεν συνδρομητὴν ἐπὶ ἐξάμηνον. Περιμένομεν συνεργασίαν σας.

Α. Χαλυβόπουλον, Νίκαια Πειραιῶς: Γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια εὐχαριστοῦμε θερμὰ, ἐπίσης διὰ τοὺς συνδρομητὰς ποὺ μᾶς ἐγγράψατε. Πιστεύομε ὅτι θὰ συνεχίσετε τὶς ἐνέργειές σας γιὰ τὸ καλὸ τοῦ περιοδικοῦ.

Ι. Γωνιάδην, δικηγόρον, Κιλκίς: Γράμμα καὶ χρήματα ἐλήφθησαν καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε. Πάντως δὲν συμφωνοῦμε μὲ τὴν ἀντίληψιν γιὰ τὴν ὁποία καὶ σὰς γράψαμε σὲ ἰδιαίτερο γράμμα.

Κ. Λαμφίδην, δημοδιδάσκαλον, Βέρροιν: Ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν μόνον ἐσεῖς διατυπώνετε αὐτὴ τὴν δικαιολογίαν. Πολὺ κοντὰ σας ἡ Κατερίνη διαθίκεται 75 τεύχη ἀπὸ κάθε ἔκδοσι καὶ ζητᾶται καὶ αὐξησης. Ἐνῷ ἐσεῖς...

Γ. Σημαιοφορίδην, Σκόδραν Ἐδέσσης: Ἡ ἐπιστολὴ σας ἐλήφθη καὶ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς προσπάθειές σας. Ἐλπίζομε νὰ μᾶς γράψετε καὶ ἄλλους.

Χ. Μουρατίδην, Ἀξιούπολιν: Μᾶς ξεχάσατε, περιμένουμε γράμμα σας.

Ν. Ὑφαντίδην, Καβάλλαν: Σὰς ἐστείλαμεν τεύχη, περιμένομεν γράμμα σας.

ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ». — Σύνγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν (βραβευθέν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν). — Τόμος 14ος. Ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε δ 14ος τόμος τοῦ πολυτιμοτάτου αὐτοῦ γιὰ τὴν ποντιακὴ λαογραφία καὶ τὴ Νεοελληνικὴ λαογραφικὴ ἐπιστήμην περιοδικοῦ συγγράμματος, ποὺ τόσο στενὰ συνδέεται μὲ τὴ μνήμην τοῦ ἀληθμονήτου Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου. Περιεχόμενα:

Ἀνθίμου Α. Παπαδοπούλου: Γλωσσικαὶ ἔρευναι.

Τοῦ αὐτοῦ: Ἡθογραφία Παραμυθίων. Γεωργίου Κανδηλάπη: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην περὶ τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας.

Δημητρίου Κ. Παπαδοπούλου: Ἀσματα τοῦ χωρίου Σταυρίν.

Τοῦ αὐτοῦ: Λεξιλόγιον τῆς περιφερείας Σταυρίν.

Παντελῆ Μελανοφρύδην: Παροιμίαι καὶ παροιμιάδεις φράσεις τοῦ χωρίου Ἀδισα.

Νίκου Βέη: Ἀφιέρωματα καὶ λειτουργικαὶ συνδρομαὶ Ποντίων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ἀγαθ. Φωστηροπούλου: Γεωργία καὶ Κτηνοτροφία Ἰμερας.

Τοῦ αὐτοῦ: Λεξιλόγιον Ἰμερας.

Ξενοφάντος κ. Ἀκογλου: Τῆς Σούσας τὸ τραγούδι.

Εὐσταθίου Ἀθανασιάδου: Παραμῦθι Σάντας.

Κωνσταντίνου Ἀλεξιάδου: Εὐχαὶ καὶ κατάραι Ἰνεπόλεως.

Τοῦ αὐτοῦ: Λεξιλόγιον Ἰνεπόλεως.

Ἀνθ. Α. Παπαδοπούλου: Χρῦσανθος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

Δημητρ. Κ. Παπαδοπούλου: Αἰνίγματα τοῦ χωρίου Σταυρίν.

Μιλτιάδου Κ. Νυμφοπούλου: Λαογραφικὰ Σάντας.

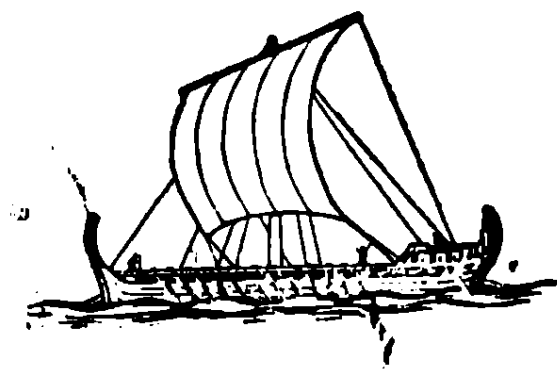
Γεωργίου Σουμελίδου: Βιβλιογραφικὸν σημείωμα. — Ἐκθεαὶς πεπραγμένων Δ. Συμβουλίου. — Χρονικά.

«ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ». — Λαογραφικὸν περιοδικόν. — Διευθυντὴς - Ἰδιοκτήτης: Φίλων Κτενίδης. — Τεύχος δὸν πανηγυρικὸν τῶν Ἐξαμηνίων τῶν.

Μὲ τὸ δὸν τεύχος τῆς ἡ «Ποντιακὴ Ἑστία» τὸ ἀγαπημένο περιοδικὸ τῶν Ποντίων, ἐσυμπλήρωσε τὸ α' ἐξάμηνον τῆς ἐκδόσεώς του. Δι' ὧν γινώσκουν τί σημαίνει ἡ ἐκδοσις περιοδικοῦ, μὲ τί ἀγῶνες καὶ μόχθους καὶ δαπάνες συνδέεται, μὲ τί πικρίες καὶ ἀπογοητεύσεις παλεύει συνεχῶς, ἡ συμπλήρωσις αὐτῆς τοῦ ἑξαμήνου εἶναι πραγματικὸς ἄθλος, ἰδίως προκειμένου γιὰ λαογραφικὸν περιοδικόν.

Ἡ πλουσία ὕλη τοῦ συμπυκνωμένη σ' ἓνα περιληπτικὸν πῖνακα περιεχομένων δίνει τὸ μέτρο τῆς ἀξίας του.

★ Παρακαλοῦμε θερμότατα τοὺς ἀντιπροσώπους μας στὶς ἐπαρχίες καθὼς καὶ τὰ ἱερόσωπα ποὺ στέλλομε περισσότερα ἀπὸ ἓνα τεύχη, νὰ ἐπισπεύδουν πάντα νὰ τακτοποιῶνται τοὺς ἑκαρμεῖς λογαριασμούς τους γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὁμαλὰ ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ μας. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ νέου τευχὸς οἱ λογαριασμοὶ τοῦ προηγούμενου πρέπει νὰ τακτοποιῶνται γιὰτὶ ὅπως τονίσαμε καὶ ἄλλοτε, τὸ περιοδικὸν μας στηρίζεται στὶς συνδρομὰς καὶ στὴν πώλησιν τευχῶν.

Τιμή Δρχ. 2.500